ZAGORSKA RUŽA.

PRIPOVIEST IZ XV. VIEKA.

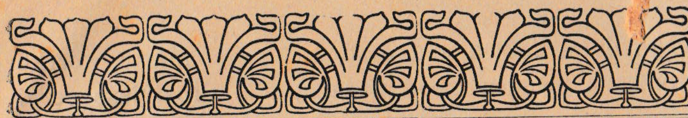

NAPISAO

HINKO PL. DAVILA.

ZAGREB.
TISAK I NAKLADA ANTUNA SCHOLZA
1911.

I.

Godine Spasa 1421. stajao je u ubavom Zagorju, pol sata od mjesta Desinića, na malenu brežuljku obrubljenu gustim šljivikom, malen plemićki dvorac. Bila je ta malena prizemna, slamom pokrivena „kurija" već više od sto godina sjedištem stare plemićke porodice Desinića, koji se ovamo jošte za Arpadovaca doseliše iz donjih krajeva.

Bili su Desinići ljudi svoje vrsti, vrele krvi i nemirna duha, za mladjih godina velike vjetrogonje... pa i plemeniti gospodin Gašo Desinićki nije zatajivao svoje krvi. Već u dvadesetoj godini otišao je u bieli sviet, da se razbija po raznim bojištima, ostavivši svoje roditelje i sestru Agatu, da se brinu oko gospodarstva. Za vrieme velikoga hrvatskoga pokreta — bune braće Horvata i Paližne protiv kralja Sigmunda, bijaše gorljiv pristaša buntovnika, i gdje se goder dielio megdan sa Sigmundovcima, tu se sjala i njegova posjeklica. — Iza poraza kod Dobora i krvavoga ugušenja ustanka, vrati se napokon kući. Roditelji mu medjutim poumrieše, a na gospodarstvu osta sama sestra Agata.

Posvetivši se sada posvema gospodarstvu, dovede

nakon dviju godina u dvorac družicu si Martu, kćerku siromašna plemića izpod Cesar-grada. Proživiješe četiri godine sretna braka, koji je samo to smućivalo, što nisu imali od srca poroda — dok im Uskrs godine 1401. ne donese radostno dočekanu pisanicu u spodobi zdrave djevojčice. Nu tu sreću plati gospa Marta životom, a mala Veronika osta na njezi oca i tetke Agate.

Pod brižnim okom Agatinim razvi se od nježnoga pupoljka prekrasna ružica; već u šestnaestoj godini slovila je Veronika po čitavom Zagorju sa svoje ljepote. Kada bi nedjeljom i blagdanima s tetkom Agatom polazila u obližnju crkvu, da prisustvuje sv. misi, otimale bi se oči mladih plemića za krasotom djevojkom i mnogomu bi srce zakucalo jače i življe. Veronika prebirala bi sitnim nožicama, oborivši oči k zemlji, ali bi kadkad ipak zirnula izpod dugih svilenih trepavica k mladićima, a da tetka Agata to ne bi ni primjetila.

Jednom se Agata prehladi u crkvi, razboli se i naskoro umre. — Tako spane sva briga i skrb oko gospodarstva na Veroniku, kojoj dosele bijaše jedina briga hraniti golubove i prigledavati ružama, što ih je gojila u malenu cvjetnjaku pred dvorcem. Nu kako je djevojka bila okretna i bistre glave, domala je vodila cielo kućno gospodarstvo na podpuno zadovoljstvo očevo, naravno uz pripomoć dviju kmetica.

Videći Gašo kćerku, kako marljivo nastoji oko gospodarstva, smiešio bi se zadovoljno i snovao u sebi: Eto jednom valjane kućanice za moga Vuka!

Vuk Jurinić bijaše siroče bez oca i majke. Otac, najbolji pobratim Gašin, izgubi glavu na krvavom saboru u Križevcima, a tuga mu svali majku u prerani grob.

Kao sin butovnika izgubi Vuk obiteljsko imanje. Gašo uzme siroče pod svoje, a kada ponaraste do knjige preda ga fratrima u Kamensko na odgoj. Po dovršenim naucima stupi mladi Vuk u službu knezova Krčkih i Modruških. Svake godine posjećivao bi svoga poočima, i gledao kako se Veronika krasno razvija. Iz bratinskoga nagnuća razvije se s godinama vruća ljubav. Mladić, kako bijaše čedan, nije iznašao na javu svoja čuvstva — nu Veronika ih je slutila i tihano odvraćala — — —

*

Moglo je biti oko tri sata po podne, a na samo „Ivanje", kada je gospodin Gašo sjedio s Vukom Jurinićem na klupi pod hladovitom lipom, koja je poput ogromna suncobrana raširila svoje granje pred dvorcem. Žarki traci lipanjskoga sunca prelievahu se cielim okolišem. Visoko na briegu ljeskahu se o suncu čvrste kule ponositoga Velikoga Tabora, dok se tamo daleko preko Sutle bielile zidine Kungšberga. Iz obližnje šume, kojoj svježe zelenilo ulagivaše oku, dopirao cvrkut ptica. Nu sva ta krasota ljetnoga dana ne dojimaše se nimalo ni Gaše ni Vuka, koji bijahu zadubljeni u svoj razgovor.

— Dakle veliš, dragi Vuče, da su knezovi Krčki silno nezadovoljni? — upita Gašo.

— Da, osobito pako knez Nikola — odvrati Vuk.

— Bogat i ponosit je to velikaš, a njegova rieč i kod samoga kralja mnogo vriedi — primieti Gašo.

— Prije dva mjeseca bio je u Budimu kod kralja, — nastavi Vuk, pa kažu, da je tom zgodom koješta morala čuti svjetla kraljica. Vele, da nije nimalo štedio gospodu Celjsku, već da ih je pošteno prorešetao. Kraljica Barbara, vele, da je sve boje mienjala i do krvi si izgrizla ustne.

— A šta na sve to kralj?

— Kralj? Kažu, da je šuteći sve saslušao, a zatim se okrenuo k njezinoj svietlosti zapitavši je: „Jeste li čuli, svietla gospo, kakove mi neugodnosti vaša svojta zadaje.

— A ona?

— Šutila i nadalje, — reče Vuk — a kralj uze na to miriti kneza Krčkoga, govoreći mu, da ne zaboravlja, koliko je dužan njemu i uspomeni njegova pokojna oca; da će nastojati, kako bi se ta bračna razmirica izmedju Fridrika i Jelisave izgladila, — ali za sve to da treba vremena.

— Nu, a knez se nije time zadovoljio? — zapita Gašo.

— Nije. Odvratio je, da mu nije samo do vlastitih obiteljskih stvari. Grofovi celjski, koje je njegova kraljevska svjetlost obasula svojom milošću, da su pravi bič božji za slavnu i starodrevnu kraljevinu Hrvatsku. Stare zakone i povlastice gaze svakom zgodom, uvadjajući svoje njemačke novotarije, koje su u očitu protuslovju s domaćim zakonima i pravicama, na koje toliki naši kraljevi prisegoše.

— Iz duše mi je govorio — potvrdi Gašo. — Odkako zavladaše ovim krajem Celjski, nitko nije više sjeguran za svoj život ni imetak. Njihovi kaštelani i dvorski, sve sami ovejani Niemci, zulumčare, da te Bog oslobodi. Nema dana da ne čuješ za kakovo nasilje tih krvopija. Uz to i sami grofovi, a osobito grof Fridrik, ne štede ni tudjih žena ni kćeri... pa nije za čudo, da onako kriepostna žena, kao Jelisava Krčka što je, neće da živi s takovim razbludnikom... Hvala Bogu, da riedko zalaze u naš kraj!

— Vi ne znate dakle, da je grof Fridrik na Velikom Taboru?

— Na Velikom Taboru?... A odkada?

— Već pet dana.

— To mi je prva — odvrati starac i zakima glavom. — Ali koga biesa traži ovdje kod nas?...

Gašino lice bilo se smrklo. Opažalo se, da mu je ta viest vrlo neugodna. Nakon kratke stanke nastavi gospodin Desinićki:

— Uviek, kad se pojave ti Niemci u našem kraju, čuje se kakovo zlo. Samo da i sad opet ne bude tako, Kad je ono posljednji put prije pet godina, bio grof Fridrik ovdje . . .

Taj mah dopre im do uha, veseo smieh i glasan razgovor. Gospodin Desinićki i Vuk okrenuše glave k strani, odakle dopirahu glasovi. Za malo opaze, gdje se uzpinju uzanom stazicom, što je vodila kroz šljivik do dvorca, Veronika i dva stranca. Jedan je od te dvojice bio ovisok, nešto crnomanjast čovjek, obrijanih brkova i brade. Moglo mu je biti kojih četrdeset godina. Bijaše odjeven u fino lovačko odielo od kože, na nogama mu žute čizme, a na glavi baršunasta kapica tudjega kroja. O boku visio mu kratak širok mač i bodež, dok je desnicom držao koplje na kratkom i debelom držku. Kretnje su mu bile otmene i fine, lice odavaše gordost i oholost, a sivo-zelenkaste oči, koje su obično bezćutno i ledeno gledale u sviet, razplamsale bi časomice čudnim sjajem.

Drug mu bijaše vanredno visok i krupan. Pjegastim i kozičavim licem prosula mu se gusta žutkasta brada i veliki brkovi, a izpod laka gvozdena šljema, padala mu niz ramena isto takova kosa. Preko crna, kož-

nata odijela navukao košulju od žice; oko pasa o širokom pojasu visio mu dugačak, težak mač, dok je preko ramena prebacio tobolac sa strjelicama, a u ruci nosio lûk.

Na jednom uzklikne Vuk prigušenim glasom i sav uzbudjen, okrenuvši se prema Gaši:

— Grof Fridrik u družtvu s Veronikom!

— Šta!? — odvrati Gašo, skočivši s klupe — grof Celjski?! . . .

— Da! Evo me glavom vama u posjete, gospodine Gašo — prihvati otmeni vitez . . . grof Fridrik Celjski čuvši starčev poklik.

— Da! ste mi dobro došli, gospodine grofe pod moj siromašni krov! — pozdravi ga Gašo. — A koja vas sreća dovela u tu našu zabit?

— Jutros podjosmo ja i moj evo prijatelj, Jobst od Helfenberga da lovimo lov. Plandujući šumom naidjosmo na jelena, krasnoga šestnaest-rožnjaka; zvier nas opazi prije nego što mogosmo odapeti... a ona bjež... a mi drž sada za njom. Tako je gonismo valjda više od tri sata, dok joj se na jednom trag ne zamete. Sada tek opazismo, koliko smo se odaljili od Velikoga Tabora. Sa sobom nismo ponieli ništa za okrjepu i tako bi se morali gladni vratiti. Nu srećom naidjosmo dolje u jarku kod izvora na zlatokosu šumsku vilu, kojoj izjadasmo svoje jade, a ona nam obreče, da će nas povesti u svoje vilinje dvore, gdje ćemo naći okrjepe u obilju. — Kod posljednjih rieči pogleda Fridrik vatreno Veroniku.

Veroniku, koja dosele stajaše uz oca, oblije rumen, te sva smetena obori pogled.

— Dužnost nam kršćanska nalaže, da gladne nahranimo, a žedne napojimo — prosbori Gašo. — Idi, Veroniko — okrenu se starac kćerci — pa što se nadje u kući, a ti donesi, da gospodu ponudimo.

Grof Fridrik ne snimaše cielo vrieme pogleda s prekrasna lika djevojačkoga, i što ju je više motrio, to mu srce sve jače udaralo, a oči se zalievale strašću i požudom. Još časak ostade stojeći, dok mu njena slika ne izgine u dvorcu.

— A je li stari gospodin grof, presvietli ban zdrav? — prekine Gašo šutnju.

— Zdrav je — odvrati Fridrik. — Za koji dan polazi u Krapinu.

— Zar je odlučio umožni gospodin ban, da dulje vremena proboravi u Zagorju?

— Najmanje tri mjeseca. Ima da rieši važnih stvari. A šta ti Jobste? — okrenu se prema prijatelju Fridrik — šutiš kao riba.

— Umorio sam se kao pas, trčeći za tim prokletim jelenom... Grom ga ubio!

Sada tekar opazi Fridrik Vuka, koji je mrka lica stajao postrance. Časak ga oštro motrio, a za tim reče:

— Mora da te poznam . . . Samo se ne sjećam gdje te vidjeh.

— Bit će u Budimu!

— Pravo imaš . . . Ti si plemić?

— Jesam.

— A koga si roda?

— Vuk sam Jurinić!

— A! . . . Sin buntovnika?!

— Koj je prolio krv, da oslobodi domovinu od tudjinaca.

— Oštar ti je jezik, mladiću, da li ti je i sablja tako oštra? — porugljivo zapita Fridrik.

— Svakomu prosto stoji, da je izkuša — odvrati Vuk mirno.

— Ti si smion! — uzkipi grof gordo.

— Hrvatski sam plemić, grofe! — odgovori Vuk Jurinić, dignuvši ponosito glavu.

Dok je tekao taj razgovor izmedju grofa i Vuka, pripoviedaše Jobst gospodaru Desinićkomu svoje današnje lovske doživljaje, nu kad padoše potonje oštre rieči, umukne Helfenberg, dok se Gašo, bojeći se kakovoga neugodnoga prizora okrene grofu.

— Ne uzmite mu za zlo, grofe!... mlada vrela krvca, ne promišlja mnogo — reče starac.

Taj čas pojavi se Veronika na vratima dvorca praćena kmeticom; a grofovo se smrknuto lice opet razvedri. Za čas bijaše stol pod lipom prekrit stolnjakom, bielim kao snieg, a kmetica postavi na nj tustu šunku, hljeb biela pšeničnjaka i ovelik vrč vina, dok je Veronika redala čaše i tanjure. Na poziv Gašin posjedaše svi za stol.

Žutokosi Jobst udario je po šunki kao gladan vuk, zalievajući svaki mastan zalogaj punom čašom rujnog zagorca.

Fridrik je bio zamišljen i malo je govorio; nu kad nastane podulja stanka u razgovoru, prihvati on punu čašu i prozbori: u zdravlje, kraljice ljepote, u zdravlje naše zlatokose vile, kojoj ću do vieka biti haran i nikad ju ne ću zaboraviti.

I prinesavši čašu k ustnama, izkapi ju do dna.

— Tako valja, grofe! — klikne Jobst, videći da je grof na dušak izpraznio čašu . . . I ja ljubim liepe žene, bile one baš i Hrvatice...

— Ostajte vi samo kod vaših Njemica — dobaci Vuk Niemcu.

— A zašto? — upita Helfenberg.

— Nisu naše Hrvatice za vas...

— Ha-ha-ha! ala ste goropadni, moj Vuče — nasmije se Jobst, kojega je vino već malo ugrijalo bilo... — Ali čujte! — nastavi. — Vi mi se mladi i plemeniti gospodine, svidjate... Žao mi vas je, što živite u toj divljači ovdje... Dodjite k nama!... Grof Pfanberg treba uprav sada kaštelana.

— Tudjincu Jurinić ne služi! — ponosito odgovori mladić.

— On je već u službi! — pridoda Gašo.

— U čijoj? — umieša se Fridrik.

— Časnik sam knezova Krčkih Modruških — razjasni Jurinić i pogleda oštro u oči grofu.

Grof se trzne kao da ga je ujela guja, lice mu prevuče bljedilo, a iz očiju sievnu bies i mržnja. Još časak sjedjaše niemo zureći pred sebe, a onda naglo ustane.

— Vrieme je da idemo, Jobste!... Još malo pa će pasti noć, a treba nam sat hoda do kuće...

Jobst se digne i oba se spreme za odlazak.

— Blagodarim vam na gostoljublju, — gospodine Gašo — zahvali grof starcu. A pruživši Veroniki ruku, počivao mu pogled pun milja i sreće časak na njoj... A onda krene s Helfenbergom lagano niz brdo.

... I grof sa svojim pratiocem izčeznuo je već u nevid a ona stajaše još uviek kao prikovana, upirući oči na jednu točku... tamo, gdje je nestalo Fridrika.

I tko zna, kako bi dugo bila ovdje stajala, da ju ne prenu očev glas, koji ju zapita pristupivši k njoj: — a

šta stojiš tu kao ukopana?... — I starac mašući glavom s nekom bojazni gledaše na jedinicu.

— — — — — — —
— — — — — — —

Sunce već odavno zašlo na počinak. Svuda vlada mir i tišina prekidana samo tajinstvenim šaputanjem, lahkim vjetrićem uzbibanoga lisnatoga granja. Na nebu treptilo bezbroj zviezda kao jato ovčica, a medju njima njihov pastir mjesec; ploveći mirno i dostojanstveno, razprostiraše on svoje bajno svjetlo po orahovoj ljuski, što ju mi ljudi zemljom nazivljemo. Iz doline dopiraše klopot mlina, u šljiviku čulo se biljisanje slavulja. Pjevao je ljubavnu pjesmu svojoj odabranici.

I u desiničkom dvorcu vladao mir; sve se podalo okrjepnom snu, da se odmori od dnevnoga napora i sabere nove sile za sutrašnji rad.

Samo u jednoj sobici još gori luč. Veronika bdije... Djevojka ne pozna danas samu sebe. Glava joj gori. Bezbrojne ju misli zaokupile, pa se tjeraju poput vrzina kola. U žilama krvca ključa, da joj ponestaje zraka u maloj sobi. Sada otvori prozor... Svježi noćni zrak joj ugadja. S požudom udiše miris ljetne noći. Duga zlatna kosa prosula se u gustim pramovima preko ledja; još da je malo dulja, pa bi se dotakla poda. Kako ju oblieva bajno svjetlo mjesečevo, pomislio bi... gle! noćne vile, kako se ovila zlatnim plaštem... Sniežnu put sapinje tanka košuljica, odavajući oblike prekrasnih djevičanskih grudi. Po koji sjajni trak mjesečev uhvati liepu zgodu, pa se tiho ušulja u biela njedra djevice, iz kojih se više ne vraća...

Veronika, naslonivši se o prozor, upre pogled prama

sjevero-iztoku, gdje se na visokom briegu, obasjane mjesečinom, bielile zidine Velikoga Tabora...

Zviezde se stale gubiti na obzorju. Mjesec sve više i više bliedio. Na iztoku rujna zora naviještala radjajući se dan... Mlada plemkinja, još uviek snatreći, naslonjena o prozor, ne skidaše očiju s ponositoga grada, koji se kočio na vršku... a usne joj šaputahu: „kraljica ljepote“ ... „zlatokosa vilo“...

Bilo je već tri sata u jutro, kad je Veronika pošla na počinak.

II.

Divna li je, krasna li je, o Bože, ta naša Hrvatska otačbina!... Kao da je svemogući Stvoritelj sasuo cielu pregršt, i još više svoje milošte nad tim krajem. A u toj kruni posijanoj s draguljima, ima alem-kamen, koji svojim sjajem nadkriljuje sve ostale. Taj alem, tko ga ne pozna, naše je ubavo Zagorje, hrvatska naša Švica! Velebne gore opasale kotlinu poput modra vienca. Na plavetni vienac nadovezali se zeleni briežuljci zasadjeni vinovom lozom i zarasli hladovitom šumom, dok se u podolju mienjaju sočne livade s plodnim poljima, kroz koja se valjaju poput malenih zmija rječice i potočići. Po gorama diže se nebu pod oblake tamno-zelena vita jela, grleći se s ponositim dubom, uz koji se priljubila svjetla i krošnata bukva. Na obroncima brda i strmina gorskih dižu se ponosite kule i tvrdi gradovi moćne vlastele, dok u nizinama proviruju kroz zelenilo šljivika, poput stidne djevojke, plemićki dvorci, oko kojih se poredahu kmetske potleušice. Po glavicama i vrhovima razsijane crkvice naviještaju ti, da si u krštenoj zemlji.

Cielim Bogu milim krajem razsulo se žarko ljetno

sunašce. Gajevi i šumice ozvanjaju od cvrkuta ptičica, s polja dopire ti do uha frula pastira i veseli piev žetelica; a gore visoko pod modrim nebom, poje svoju piesmicu milena ševa... Gledaš li svu tu krasotu, grudi ti se šire, srce jače zakuca, oko ti sjaji od ponosa i milja, dok srce šapće: Hvala ti Bože, što sve to mogu nazvati svojim, što je to dio moje mile Hrvatske!...

U srcu toga čarobnoga diela naše otačbine, puklo je prema jugu otvoreno i ravno krapinsko polje. Na dnu toga polja priliepio se na obronku brda, uz kršno kamenje poput lastina gniezda, velebni grad krapinski. Do nogu mu se savilo mjesto, — trg Krapina. Ponositi dvori, vite kule i jake zidine gradske, gospoduju okolišem i štite samo mjesto. Žitelji toga trga slobodni su purgari. Na čelu im stoji po njima birani čestiti sudac „villicus“ zvani Svoje povlastice i sloboštine, što su im dali razni kraljevi brane „poštovani purgari“ svakom zgodom, a navlaš one, što ih je potvrdio kralj Ljudevit I. Veliki.

Grad, koji se od vajkada smatrao središtem i glavnim mjestom župe zagorske; zatim unosna i obsežna pristojališta bila su razlogom, da se mnogi otimahu za nj. Već za Arpadovaca držan je kraljevskim ili krunskim dobrom. U njemu se čuvala pivnica i žitnica vojvode „slavonskoga“. Vrlo često upravljaju njime banovi kao kaštelani, u ime kraljevo. Tako ostade sve do Sigmunda, a on preda grad u ruke grofova Celjskih, koji su sada primili i naslov grofova Zagorskih.

Bio je liep lietni dan. U velikoj dvorani krapinskoga grada, „palači“ zvanoj, sjedi u kožnatom naslonjaču u udubini kraj prozora, mlada žena... Liepa je i svježa kao jutarnja rosa, usne malene i rumene kao trešnja o Vidov-danu, nosić fin i lahko zavinut. Crne vatrene oči,

gledaju pune želje i čeznuća u taj bieli sviet. Bujna vrana kosa, proviruje sa sviju strana izpod srebrne mrežice, kojom je sputana. Junonski stas sapela haljina od crnoga baršuna, šiljaste cipele kriju malenu nožicu...

Nježni, bieli prstići kraljice Barbare ne rade u taj čas ništa. Ruke je složila u krilo, pa se zagledala u jato vrebaca što su letili oko grada igrajući se najprije, a kasnije pravdajući i svadjajući se, dok se pred njezinim očima čitava bitka ne zametne.

Kratko vrieme sjedjaše tako zabavljena tom igrom, kad unidje s pismom u ruci njezin otac Herman II., grof Celjski, zagorski i ortenburžki — ban hrvatski.

Bio Herman već u šestdesetim godinama, srednjeg stasa, plećat i nešto okrupan. Bliedo-sivo, gladko obrijano lice bijaše kao iz kamena izklesano. Nos ovelik i zavinut. Uglasta brada i debele čvrsto stisnute usne odavahu energičan i neslomiv značaj. Pogled sivih očiju leden je i pronicav.

Lice mu se danas neobično smrknulo, čelo mu se naboralo... vidi se, da ga tare težka briga.

— Primio sam pismo od kralja — reče približujući se kćerci.

— Od Sigmunda zar? — prene se kraljica.

— Da.

— A šta piše? — zapita radoznalo Barbara.

— Po običaju jadikuje, da nema novaca.

— I ništa drugo?...

— Evo ti pisma...

Herman šetao zamišljeno palačom, a kraljica uze čitati list.

— Opet zadirkivaju u nas — progovori ona dočitavši pismo.

— Da, opet grizu i ruju — potvrdi Herman, a svemu zlu, kriv je Fridrik... Evo već je četvrto stoljeće — nastavi stari grof — što je praunuk sv. Hermagore, Gebhardt I. udario temelj barunima od Sonneka. Mudrim i trieznim postupkom širila se njihova moć i ugled njihov sve više, dok se s Fridrikom I. ne dostaše naslova grofova Celjeskih, raširivši i učvrstivši svoju moć u cieloj južnoj Štajerskoj i dielovima Kranjske i Koruške. Vlast nam dosegla i do granica Hrvatske. Ženitbom i zgodnim političkim strančarstvom predjosmo i granicu Sutle. Blagopokojni moj otac, djed tvoj, posegnu i dalje... uzevši za ženu kćer Stjpana Tvrdka kralja bosanskoga. Ja nadovezah, gdje je moj otac prekinuo... i evo tebe kraljicom Ugarske i Hrvatske, te caricom svetoga rimskoga carstva. Sestra ti Jelisava udata je za grofa Henrika Goričkoga, a po njemu dodjosmo u srodstvo s moćnim knezovima Blagajskim. Nikola Gorjanski, nadvornik Ugarski, ima tvoju sestru Anku, a njegova rieč vriedi s obje strane Drave... Ali sada dolazi rak-rana,... brak Fridrika s Jelisavom Krčkom i Modruškom.

Knezovi Krčki najsilnija i najmoćnija su vlastela u toj divljoj zemlji. Ponositi i gordi su to boljari; uz to im je kralj — tvoj suprug — obvezan još od vremena bune Horvata i Paližne. Mišljah, dobijem li njih u srodstvo, moć mi je neograničena, pa ako se može Luksenburgovcu sjati kruna na glavi, zar ne bi ona pristojala i Celjskim? U Bosni vlada nered, po tankoj krvi Tvrdkova smo roda, pa što sve smjelomu čovjeku ne će poći za rukom. Ali Fridrik pokvari sve,... svojim pustopašnim životom otjera od sebe ženu, i sada su nam Krčki knezovi na vratu. Naši protivnici uprieše sve sile da nam osnove pomrse. Treba sad i s naše strane uložiti svu mudrost i silu, da opet navratimo vodu na svoj mlin.

Kraljica pozorno slušaše oca i kako je on dalje govorio, tako je i njom sve većma zavladalo čuvstvo slavičnosti i taštine. A kad on svrši, zašutješe časak oboje, dok Barbara napokon ne prekine šutnju:

— Carska i kraljevska kruna stavlja se na službu glavi obitelji grofova Celjskih.

— Hvala kraljici. Nu kćer moram ukoriti da je i ona nešto skrivila naš težak položaj. Da nije bilo one nesretne zgode s Walenrodeom, uživala bi kraljica veći ugled i štovanje.

— A zar je Sigmund možda bolji? upita Barbara.

— On je mužkarac.

— A ja, budući žena, neka trpim?!... Udaste me mladu, ta bijah jošte djetetom, za izciedjena a uz to pustopašna starca. A u srcu mi gori želja za ljubavlju, i u žilama kola vruća krvca... ta Celjska sam.

— Ali pravoga Celjskoga razbor nikad ne ostavlja — primieti grof.

U to se razliegnu zrakom tri puta uzastopce glas trublje — znak da dolazi gost. Ne potraje dugo, a u hodniku se začuše koraci. Vrata se otvore, a unutra stupi, praćen gradskim kastelanom, suhonjav i visok crkovnjak.

— Pax vobiscum! — pozdravi prisutne, došljak Ivan Alben, rodjak Celjskih, biskup zagrebački i kraljev kancelar.

— Biskupe! — kliknu kao iz jednoga grla iznenadjeno grof i kraljica.

— Da, evo me tielom i dušom pod krov tvoje velemožnosti — odvrati Alben. — Svietla kruno — nastavi okrenuvši se k Barbari — najsmjernije se klanja Vaš odani sluga.

— Kraljici je uviek milo vidjeti svoga viernoga kancelara — odvrati kraljica, pruživši mu ruku.

— Dobro mi došao, prečastni gospodine! — pozdravi sada ban biskupa, rukujući se srdačno s njime.

Celjski bijahu ne samo rodjaci, već i priesni prijatelji s Albenima, kojih se porodica doselila u Hrvatsku s Eberhardom, stricom i predšastnikom Ivanovim na stolici zagrebačke biskupije.

— Zaista nisam se danas nadao tako milome gostu — nastavi grof.

— Sva ugodnost i čast na mojoj je strani — odvrati crkveni dostojanstvenik.

— A odakle dolazite, dragi biskupe?

— Iz Zagreba, svietla kraljice.

— Zar si danas krenuo odanle? — upitat će grof.

— Ne. Već jučer ostavih Zagreb s bratom Rudolfom. Uz put navratih se u Samobor, da vidim, što rade moji ljudi.. Iz Samobora krenuh pred večer na noćište k prijatelju Tothu Susjedgradskomu, koji me ranom zorom sprovede do Stubice. Odanle u pratnji petorice ivanečkih slobodnjaka, evo me pod krovom tvoga gospodstva — razjasni biskup.

— Znam da ste puni novosti, cienjeni kancelaru... nu prije treba da se odmorite od daleka i naporna puta — reče kraljica.

— Ako Vaša kraljevska milost dozvoli, moliti ću kratak odmor. Nije šala sjedjeti pet sati na sedlu po toj ljetnoj omari... a nismo više ni mladi — primieti Alben.

— Dakle do vidjenja, dragi biskupe!...

— Dozvoli, illustrissime, da te sam odpratim u tvoju ložnicu. — I ban odvede visokoga gosta u ložnicu, koja se nalazila u drugom spratu — — — — —

Dva sata kasnije sjedjaše sve troje, kraljica Barbara biskup Alben i grof Herman u živahnom razgovoru, oko stola u palači.

— A šta radi moj uzvišeni suprug? — upita kraljica biskupa.

— Njegovo veličanstvo, zdrav je hvala Bogu... nu državne skrbi i brige mu nikako ne dadu odahnuti. Osobito mu Bosna zadaje sad opet bezsanene oči.

— Zar se dolje opet komešaju? upane ban.

Kralj Stjepan Ostojić — nastavi biskup — requiescant in pace.

— Šta?... Ostojić mrtav? — začudi se kraljica.

— Da mrtav! Bog nek mu pomiluje dušu — potvrdi Alben.

— A tko će sada zasjesti na priestolje? — zapita Herman.

— Jamačno brat Ostojićev, Radivoj?! — dobaci Barbara.

— Ne, svietla kruno! — odvrati biskup. — Podupiran Njegovim Veličanstvom kraljem Sigismundom zasjede na priestol Tvrdko II. Tvrdoković!

— Kako? Moj šura? — prekine ga Herman.

— Mudra glava, moj suprug... primieti kraljica.

— Opet korak bliže — prošapta ban i pogleda značajno kraljicu.

Ona ga razumjela.

— Nu sad da predjem na stvar, radi koje i dodjoh — zače opet biskup Alben.

— Da čujemo — primieti Barbara.

— Dvie su stvari, radi kojih me evo danas pod ovim časnim krovom. Pro primo — stane nabrajati biskup...

— Pro primo? — zapita Herman.

— Da izvršim poruku moga milostivoga kralja i gospodara ... a pro secundo i u vlastitim stvarima.

— Kakvi te opet biju jadi? — zapita ban.

— Opet ti nesretni purgari na gričkim goricama. Kao da je sam nečastivi u njih ušao. Gori su od Turčina. Poznato je vama, svietla kraljice, a i Tebi možni bane, da mi je naš milostivi kralj Sigmund, založio za četrnaest hiljada zlatnih forinti, polovicu grada Zagreba. K tomu spadaju i sela Kraljevci, Kobiljak, Nard i Cerje kod Božjakovine ... Nu Zagrebčani, stari pravdaši, tvrde, da ta sela meni ne pripadaju, te me htjedoše priečiti u mome posjedu. Uvidivši da ne ide s dobra, ja nategoh druge žice. Moj brat Rudolf kao upravitelj medvedgradski na moju zapovied upotriebi silu ... Ali sada da vidiš čuda! ... Od toga doba stadoše purgari zagrebački proganjati i zlostavljati moje ljude svakom prigodom; i to ne samo u Zagrebu, već i u mome medvedgradskomu području ... Pa stoga te molim, velemožni bane, da nam sudiš pravicu — izjada se biskup.

— Lahko za to, prečasni gospodine. Smirit ćemo mi već te kramare — uvjeravaše ban biskupa.

— Bojim se, da to ne će tako lahko biti. Tvrde su glave ti Hrvati — umieša se kraljica.

— Ali su i naše šake gvozdene .. dometne Herman.

— Povjeravam se posve tvojoj mudrosti i odlučnosti možni bane — izjavi se biskup — ... Nu, evo ja govorim o svemu i svačemu, umjesto da najprije izvršim nalog svietloga vladara.

— Dakle brzo — da čujemo! — javi se ljubopitno Barbara.

— Dozvolite mi, milostiva kraljice, jedno pitanje.

— A šta to?

— Je li grof Fridrik ovdje?

— Nije.

— A gdje je?

— Na Velikom Taboru ... — umieša se ban.

— Žalim, vrlo žalim, da ga nema ovdje. Njega se poruka kraljeva najviše tiče. Njegovo Veličanstvo silno se ljuti na Fridrika ...

— Jamačno, radi njegove razstave? — prekine ga kraljica.

— Pogodiste, svietla gospo. Uz brige i skrbi, koje ima naš dobri kralj i gospodar u Bosni, te neprilike s krivovjercima u Češkoj, dolazi mu sad još i to ... Odkako se ono razstaviše Fridrik i Jelisava, knezovi Krčki i Modruški gotovo da ne pobjesne. Časkom se primiriše, da sad tim jače planu. Nedavno saletiše opet kralja i sasuše sav svoj bies na rod Celjskih, a po gotovo na Fridrika. Za nj rekoše kralju, da je gori od Antikrsta i heretika Husitskih, da je poganin, koji ne vjeruje ni u Boga, ni u vraga. Nagrdivši se njega, udariše po svim nama: da smo doteplice, da krnjimo prava i gazimo zakone ove kraljevine. A sada dodje najkrupnije. Rekoše, ako ne bude pomoći od kralja ... da će oni sami uzeti u obranu prava kraljevstva. — A moćni i ugledni su to boljari. Evo, sada opet sama Venecija — ta kraljica mora, — traži njihov savez i prijateljstvo. Knez Nikola dobio je od Signorie takove povlastice na moru, kao nitko drugi. Njegovi brodovi plove slobodno jadranskim morem kao i brodovi republike. Gotovo sva Hrvatska do Kupe u njihovoj je vlasti, i pristaje uz njih ... Njegovo Veličanstvo, kojemu je još u pameti buna i „liga“, ne će da opet dodje do nereda u toj kraljevini; jer je veoma mučan posao, lo-

miti koplja s tim hrvatskim medjedima. — Osim toga kralj se smatra dužnikom knezova Krčkih, koji mu tako vierno i požrtvovno služiše za vrime bune... a navlaš Nikolin otac, blagopokojni knez Anž... Riečju, kralju je već to dozlogrdilo, te mi je naložio, da ti saobćim, dragi grofe, kako je njegova volja i zapovied, da se taj spor već jednom izgladi — svrši biskup.

Kratak čas zavlada tišina, koju prva prekinu kraljica.

— Ali kako? upita ona.

— Kraljeva je zapovied — odvrati biskup — tu ne ima druge, van naći zgodan izlaz.

— Da nam je samo znati koji — progovori sada ban, koji je zamišljeno slušao razlaganje crkovnjaka... Nije to lahka stvar. Razmišljah dosta o tom. Jedan od nas mora početi, ili mi... ili Krčki. Ali Krčki gordi su i ponositi, i smatraju se povriedjenima...

— Otče! — prekinu ga strastveno kraljica — ni Celjski ne sagiblju pred nikim koljena.

— Kraljice!... Grof Herman Celjski nije dosele nikad, a ne će ni u buduće poniziti rod Celjskih — ponosito će ban. — Svaka naglost — nastavi — ovdje bi bila samo štetna. Treba dobro promisliti i prema tome onda rad udesiti. Ta, već će se pronaći način, da se svede u sklad čast i probitak Celjskih... A šta misliš ti, reverendissime amice? — obrati se ban na biskupa.

— Po mom sudu, trebalo bi, da se nadje zgodan posrednik.

— Tim bi ostala čast obiju stranaka netaknuta — povladi kraljica.

— Kako bi bilo, da se tu umieša crkva? — stavi pitanje ban.

— I ja pomislih na to — sada će Alben — grofica Jelisava pobožna i kriepostna je žena. Rieč svećenikova vriedi mnogo kod nje.

— Da možemo predobiti njezina izpovjednika — smisli kraljica.

— Taj je nepristupan svjetskim utjecajima... Njezinim izpovjednikom. od kako prebiva u Stjeničnjaku, otac je Pavao, od kamenskih bielih fratara.

— Što dulje o toj stvari razmišljam — sada će Herman — to sve više dolazim do uvjerenja, da je samo jedna osoba, koja bi kadra bila stvar sretno privesti k riešenju.

— A ta je? — upadne Barbara.

— Biskup zagrebački!... odgovori ban. — Da, ti jedini, prečastni gospodine, moj prijatelju! imaš i potrebni autoritet i okretnost da to izvedeš.

— Hm! Hm!... — kimao biskup glavom.

— Hoćeš li dakle da se prihvatiš toga, priznajem ni malo ugodnoga posla?

— Kad nije druge, uz božju pomoć... hoću! — privoli biskup pruživ banu ruku.

— Stvar je dakle riešena! — veselo će kraljica — a sada će nam biskup pripoviedati novosti sa dvora.

Već se bilo dosta zamračilo i sluge zapalili voštanice... a biskup još uviek pripoviedaše razne novosti sa dvora.

III.

Vrieme brzo prolazi. Navršilo se mjesec dana što Vuk boravi kod svoga poočima, Još malo, pa mu se opet bilo razstati od Desinića.

U Desiniću teklo je na oko sve svojim naravnim

tekom. Stari Gašo prigledavaše gospodarstvu. Uz to se često ljutio i psovao na služinčad i kmetove. Opažalo se samo, da je od onoga doba, od kako bijaše u njega grof Fridrik gostom, obladao njime neki nemir. Veroniku ne puštaše rado s vida, kao da se boji da se djevojci ne dogodi koje zlo. Samo gledajući ju uz Vuka, spokojno bi se nasmiješio i sam u sebi promrmljao: E, da su već jednom svoji!

S Veronikom zbilo se ovo potonje vrieme čudna promjena. Sada bi pjevala, smijala se, zbijala šale; a za čas opet postala zamišljena i ozbiljna. Ako si ju štogod upitao, dobio si raztresen odgovor, ili bi se trgla i gledala te začudjeno.

Naravno, da ta promjena ne izmače Vuku. On si je to na razne načine tumačio. Kad bi sjedio sam s njome pod lipom, njezina blizina djelovala bi na nj potresno. Njezina krasna pojava; bujna zlatna kosa i pune usne, nježne i oble crte njezinih mladjanih grudi; pa istom one divne modre oči, što ih ljepših ne bijaše ni u božice Lade... sve to ga opajalo prelešću i čežnjom, da to krasno biće privine k sebi, da na one raskošne usne utisne vrući cjelov... i ruka mu segnu da ju obuhvati i da joj, privinuv ju na grudi, otkrije svoje srce... a opet nije smogao snage, da to učini, i ruka mu klone i usne zanieme... a on sjedjaše i nadalje uz taj krasan cviet, poput kamena kipa.

*

Osvane divno ljetno jutro. Dan prije pala kišica; nu kroz noć oblaci se razplinuli, a nebo postade opet čisto i prozirno kao kristal. Ciela narav kao da se jučerašnjom kišicom pomladila. Zelenilo bilja i drveća postade svježije i sjajnije. Zrakom strujaše balzamički,

opojni miris poljskoga cvieća. Na zelenom lišću i rosnoj travi, treptila poput bisera na smaragdnom držku, zlatnim zrakama sunca osvietljena kapljica vode ... uspomena na jučeranju kišu.

Pred dvorcem sjeli na klupu pod sjenovitom lipom Veronika i Vuk. Gašo odjahao već o izhodu sunca do prijatelja si izpod Cesar-grada. Mladi sedjahu ovako već više od pol sata, a nijedno od njih ne prozbori ni rječce. Veronika zamišljeno uprla pogled gore u nebeske visine, dok je Vukov pogled pun ljubavi i milja počivao na njoj. A kad bi skinuo oči sa svoje liepe susjede, oteo bi mu se uzdah iz grudi. Nekoji put već htjede progovoriti, nu rieč mu zape u grlu, a on šućaše i dalje...

— Veroniko! — prodje mu napokon preko ustiju.

— Šta je, Vuče? — trgne se djevojka iz svojih sanjarija.

— Krasna li jutra... — nastavi kao od neprilike mladić.

— Zaista, vrlo je liepo — potvrdi mladica.

— Da li će i prekosutra osvanuti tako krasan dan? — oglasi se Vuk.

— Valjda hoće. A zašto to želiš i pitaš?

— Ta znaš, da mi se je prekosutra dieliti s Desinićem — odvrati nujno mladi plemić.

— A ne možeš još koji dan zategnuti odlazkom?

— Ne mogu. Služba me zove. A tako težko ostavljam taj dragi mi kraj... i u njemu sve, što mi srce ljubi i miluje — živo odvrati on.

— I mi ćemo žaliti za tobom. Ta znaš, dragi Vuče, kako te otac silno voli, kao da si mu rodjeni sin.

— Samo otac!... A zar me ti ne voliš? — zapita mladić, a lice mu zalije rumen.

— Čudna li pitanja!... Šta nisam uviek bila dobrom sestrom?

— Sestrom!... bolno će on.

I oboje opet zašuti.

Djevojka gledaše nekom bojazni u mlada plemića, dok se je on očito borio sam sobom. Napokon ga prevlada čuvstvo i on prekine muk.

— Veroniko, — zače — ne mogu više da šutim. Srce mi je prepuno osjećaja, ugušilo bi me. Čuj me dakle!... Kao dječarac dogjoh u kuću tvoga oca, bijah siroče bez roditelja. U svom novom domu nagjoh diete, malenu djevojčicu... Tebe! Ja mališ, zavolih onaj mali stvor. Kada i gdje mogoh, nastojah da maloj ugodim. I ti onako malena zavolila si mene. Zajedno igrasmo; a kada bi te igra i trka umorila, sklonila bi svoju zlatnu glavicu u moje krilo, i tu snivala svoj angjeoski sanak. Dok si ti snivala, ja bih mirno sjedio i ne bi se ganuo ni pod živu glavu, samo da se ti ne probudiš. Kada bi ti izrekla kakovu želju, ja bih ti je uviek izpunio... Prve jagode, što se zarumenile, bile su tvoje. Prvi cvietak, što se razcvao u polju, kratka bijaše vieka; moja ga ruka odkinu, da tebe razveseli. Vidjeh li liepa, šarena leptira štono je letio od cvietka do cvietka... i taj mi je morao pasti žrtvom, da bude tebi! Kad ti tako čime ugodih, ti bi savila svoje malene ručice meni oko vrata, a ja bijah sretan i presretan, te tu svoju sreću ne bih dao ni za carevo blago. — Rasao ja... rasla i ti. Dodje vrieme i ja moradoh u školu k fratrima u Kamensko. Dan prije moga odlazka sjedjasmo evo uprav ovdje, pod ovom istom

sjenatom lipom, kao i danas. Sjedjeli smo, gledali se i plakali. Plakali smo tako do u mrak; dok nas otac Gašo ne potjera u krevet. Za praznika dolazio bih redovito svake godine kući. Tko da opiše ono veselje, kojim polazih kući, a tko ono, kojim si me ti izčekivala. Vrieme nam je tada prolazilo strielovito; a kad je opet kucnuo čas rastanka, tješili smo jedno drugo, da će godina brzo proći... i mi se opet vidjeti. Tako prodjoše školske godine. Ja dorastoh do sablje. Otac Gašo dade me u službu knezovima Krčkim. I opet nam se bijaše dijeliti. Na razstanku utisla si mi u ruke struk bosiljka i rekla kroz suze: „Uzmi, pa me ne zaboravi!“... Navršila si onda četrnaest godina... Ja uzeh bosiljak i od onoga časa čuvam ga kao amanet, evo ovdje pokraj srca mi je ušiven. Sviet mi se činio od toga dana ljepšim. Sunce mi bijaše sjajnije, nebo modrije, cvieće mirisavije. Ptičice mi ljepše pojale. Čežnja za nečim uzvišenijim, nečim dosele neponjatnim zavladala sa mnom... Bila je to ljubav! — Da žarka, čista, iskrena ljubav! Iz tebe malene djevojčice razvio se krasan cvietak... a moja ljubav rasla je s tobom.

— Zašto mi sve to govoriš? — prekine ga Veronika, koja postajaše sve to nemirnijom, što je dulje mladić govorio.

— Jer te ljubim, Veroniko!... i jer mi ljubav traži ljubav na uzvrat! — strastveno će mladić i prihvati ruku djevojčinu.

Djevojka skoči s klupe. Ruka joj podrhtavaše u ruci mladićevoj. Uzrujano mu reče:

— Pusti me, Vuče... Čisto te se bojim...

— Bojiš?!... A nekoć me se nisi bojala —

— Onda bijasmo djeca.

— Ne ljubiš me dakle!?... zavapi uzbudjeno i pusti joj ruku, koju sve do sad držaše u svojoj.

— Umiri se, Vuče. Ta znaš, da si mi uviek bio drag — stane ga miriti Veronika.

— Da, kano brat... bolno upade on.

Ušutjelo oboje. Nujne misli zaokupile mladića. Jutros bijaše još toli sretan... a sada? — Propadoše sve njegove osnove, njegove sanje razplinule se u ništa. On se je probudio i ugledao pred sobom gorku zbilju. Život, čitav sviet, sve je izgubilo za njega svoj ružičasti sjaj. Dosad ne poznavaše jošte nikakove boli. To mu bijaše prva. Borio se odvažno da ta bol posve ne prevlada s njime i da ne proplače kao malo diete.

Veronika stajaše muče uza nj. S lica mu čitaše ljutu bol. Pred oči joj dolaze slike iz djetinjstva. Ah, kako bijaše onda sretna. Kako je milovala Vuka... I uspomene prošlosti kao da će nadvladati njome. Okrene se k mladiću... da mu jednom riečcom vrati pokoj srcu... nu lik njemačkoga grofa dodje joj pred oči... i ta riečca... ostade ne izgovorena.

Dva dana kasnije opraštao se Vuk sa starim Gašom i Veronikom, koji su ga tjeskobna srca izpratili pred dvorac. Prije no će da poklopi svoga vranca, koji je nemirno kopao nogom, izrukova se još jednom sa starcem, i pristupi k Veroniki... Bog te čuvao sestro!... reče i utisnu cjelov na čelo djevojci. Zatim brzo zajaše i podbode vranca, koji poleti s njime nizbrdice... I nestalo ga njima s vidika... samo iz doline dopiraše do dvorca topot konjskih kopita... a za malo i taj uminu...

IV.

Na podnožju humka, na kome je stajala kurija desinićka, protegnuo se malen jarak, kojim je žuborio neznatan potočić, izlievajući se u nevelik ribnjak, kojega je poput većine plemićkih dvoraca imao i plemeniti posjed desinićki. Obale ribnjaka obrubile tamne vrbe, natapajući svoje grane o više mutnoj vodi. Površina ribnjaka ležala mirna i gladka poput stakla, a u njoj se tamno odrazivale vrbe. Vesele ribice, primamljene sunčanim zrakama, dolazile igrajući se na površinu. Mrtvu tišinu prekidao bi od časa do časa pljusak, kao kad dlanom udariš o dlan, voda se onda uznemiri, praveći na površini malen okrug, koji postajaše sve veći i veći, dok se napokon na onoj ploštini ne izgubi.

Desetak koračaja od ribnjaka niknuo iz zemlje gust grabrik. Na rubu grabrika, pod velikom vrbom, koja je tu stajala osamljena, probilo vrelo bistre vode. Vrelo je obzidano kamenom.

Na oveliku kamenu, što je stajao povaljen pokraj vrela, sjedjaše Veronika. Jednu je ruku složila u krilo, dok je drugom poduprla glavu, oslonivši se o koljeno. Dogodjaji posljednjih dana uznemirili su njeno mlado srce... Jutros otišao je Vuk. Tko zna, kad mu se je opet vratiti. Pa što se sve može u to vrieme dogoditi. Kako je samo žalobno izrekao onaj: „Bog te čuvao, sestro!"... Jadan mladić... I sama je mislila jednoć da će mu biti više, nego sestrom. On je toli dobar, toli plemenit!... A nju sad obuzeli posve novi osjećaji. Badava si dozivaše pred oči zajedničko im djetinjstvo... te slike izčezavale pred novijima... Da nije

samo nikad upoznala Fridrika! S njegovim dolazkom sve se je promienilo... Pa zar ga ja zbilja ljubim?... Srce mi kaže: „da"... A nije li ta ljubav griešna?... Ja da ga otmem njegovoj pred Bogom i ljudima mu vjerenoj ženi! Ta to bi bio u nebo vapijući grijeh!... Nu ako ga ta njegova žena ne ljubi?!... A ja bih ga, da sam njegovom ženom, ljubila tako neizmjerno, nedosežno... ja bi mu bila robinjicom!... Kažu, da je Fridrik zlostavljao svoju ženu, ja bih mu ljubila ruku, kojom bi me zlostavljao. O, kako bih ga ljubila... ja ga pače već i sada ljubim! —... Ljubiti se smije, ta sam Bog kaže: „ljubite se"... A ipak, što bi rekao otac, da to sazna. Ali ja ću kriti i pomno čuvati tu svoju sladku tajnu... Bože, koje li sreće, da je slobodan... ja bi postala toli sretnom. Ala sam luda!... Ja uboga šljivarka, pa grofica... Da je radje obratno: on da je siromah, a ja grofica... Izmedju svih odabrala bih si njega za cieli život... Nu gle!... u svojoj nesreći što da uradim...

Takove i slične misli izpunjale liepu glavicu mlade plemkinje; kad ju iz tih sanjarija probudi umiljati glas: „Kuda blude misli desinićke ruže?"...

— Fridrik! — klikne djevojka, ustavši s kamena. A onda se smete... nehotice izmaklo joj njegovo ime.

— Veroniko! — javi se blažen grof — izgovorite tu riečcu opet... pa onda opet... i tako bezbroj puta. Biti će to za me nebeskom glazbom.

— Ali, gospodine grofe, promislite...

— Ništa ne ću da promišljam!... Grudi su mi prepune osjećaja... svega zaokupila me samo jedna čežnja... jedna želja... a to si ti Veroniko! Pred tobom ja nisam grof Celjski... ja sam tek Fridrik — ubogi Fridrik, koj žudi za tvojom ljubavi... Jedna tvoja rieč može me učiniti najsretnijim smrtnikom na zemlji... dok druga može moćnoga i ponosito grofa Celjskoga stvoriti jadnijim od najjadnijega kmeta.

— Za Boga, gospodine grofe, ne govorite dalje...

— Da ne govorim?... Ovaj put se ne ću pokoravati tvojoj želji... Reći ću ti, da te ljubim, Veroniko — sve strastvenije će grof — ... i evo mene moćnoga Fridrika Celjskoga na koljenima pred tobom, ubogom plemkinjom... — I grof sagnu koljeno pred djevojkom. — Smiluj mi se!... Reci, da me ljubiš!...

— Ne mogu... ne smijem, grofe... — zavapi djevojka i pokrije lice rukama.

— Ne možeš?... ne smiješ?... O tvrda li srca — tužno će grof i duboki uzdah izvine mu se iz grudi. — A da znadeš, kako te silno ljubim, djevojko. Prije će nestati vode u moru i zviezda na nebu, nego što će moja ljubav utrnuti. Poput prokletnika tumarah svietom tražeći ljubav... Nalazio sam ju često... ali me nije zadovoljila. I eto ugledah tebe. Onaj čas osjetih, da sam našao ljubav, koju sam toli dugo tražio... O reci, da me ljubiš... reci, da si moja!...

— Ljubim... oj ljubim više no život svoj... I tvoja sam!... da tvoja.

I djevojka savi ruke grofu oko vrata... I vrelo ključalo..., i potočić romonio. Sjajne zrake sunčane poigravale zlatnom kosom Veronikinom. Na vrbi cvrkutala vesela češljugarka. A iz grabrika dopirao šum vjetrom uzbibana lišća, koje kao da je šaputalo: „ljubim"... a izpod vrbe odjekivalo... ljubim! — — —
— — — — — — — — —
— — — — — — — — —

V.

Gotovo po sriedi izmedju Petrova gvozda i šumne Kupe, stoji na vršku ovisoka brda, kao suri oro na krševitoj strmini, drevni grad Stjeničnjak. Ogromne kule i visoko platno mrko gledju u nizinu opasavši gospodske dvorove i odaje. Vlastelinstvo Stjeničnjačko bijaše jedno od najvećih u Hrvatskoj. Poda nj pripadalo mnogo dvorova, plemena i vazala. Zemlje bijahu plodne i unosne. Izprva bijahu svojinom knezova Blagajskih; a kad ovi g. 1325. dodjoše u oprjeku s kraljem Karlom Robertom, izgube uz ostala imanja oko Kupe i Save i svoj grad Stjeničnjak. Tako dodje gospoštija Stjeničnjak u vlast kraljevu, u čijoj i ostade do godine 1380. Rečene godine založi kralj Ljudevit, desivši se tada u Zagrebu, radi novčanih neprilika grad i imanje za deset hiljada dukata silnomu knezu Stjepanu Krčkom i ženi mu Katarini, rodjenoj grofici Ptujskoj i Metličkoj. Po njima nasliedi ga njihova jedinica Jelisava, udata za Fridrika grofa Celjskoga. Od kako se razstavila sa svojim suprugom, povukla se u ovu zabit, gdje je provodila kriepostan život, posvećen Bogu i dobrim djelima.

Na Gjurgjev danak godine 1422. sjedjaše u zapadnoj kuli grada, uz otvoreni prozor, Jelisava Krčka, nesretna žena Fridrika Celjskoga i Dora Gorička, supruga bratučeda joj Nikole. Velikašice podale se posve čaru krasna proljetna dana. Nestade sniega i ledena pokrova sa kore zemaljske. Brieg i dol zaodješe se i opet zelenom kabanicom. Iz bašte prodiraše zrakom miris razcvala jorgovana, oko kojega već zujila marna pčela. Lahkokrile laste, pozdravljale veselim cvrkutanjem svoj rodni kraj. Velikašice se muče divile svoj toj božjoj krasoti, dok se jednoj — Jelisavi ne izvine duboki uzdah iz grudiju. Oči joj se orose, a niz liepo, bliedo lice skliznu biser-suza.

— Što ti je, draga Jelisavo? — zapita sućutno Dora. — Ti plačeš? — nastavi opazivši sjajnu kap na svilenim joj trepavicama... i uzme nježno ruku svastice u svoju.

— Mogu li inače? — odvrati tužnim glasom Jelisava.

— Mani se žalobnih misli... Ta vidiš, kako je krasan dan. Sve se veseli i raduje, a ti evo suze liješ — bodrila Dora groficu.

— Radost i veselje drugih, donosi mi pred oči vlastitu moju nesreću... Gledaj ove laste. Prošle godine ugledaše ovdje svjetlo božje. Zima ih otjera u toplije krajeve — nu u proljeće dovede ih čežnja opet na rodjenu grudu. Kolike pogibelji čekale su ih na daleku putu. Ali sada su sretne! I ja bih rado prebrodila i najveću daljinu, izvrgla se najvećim opasnostima, da znam, da ću naći takovo gniezdo i u njemu svoju sreću. Ciela narav budi se iz zimskoga sna. Sve se veseli životu. Sve to ima neki cilj, neku svrhu. A što ja? Ništa!... Oko mene sve je pusto... sve mrtvo... vječna zima. Za me više nema proljeća. — I vrele suze obliju lice nesretne grofice.

— Umiri se, draga Jelisavo, — mirila ju Dora. — Ne očajavaj! Bog nam je dao nadu, da nam bude pratilicom tog života.

— Ne, draga Doro, zašto da se obsjenjivam. Ja na ovom svietu više ništa ne očekivam

— Nemoj tako. — Fridrik, kažu, veoma žali, što

je njegovom krivnjom došlo do razstave, i njegova je želja, da se izmirite.

— Izmirimo!. .. jer to valjda probitak Celjskih traži — upadne gorko Jelisava. — Poznam ih u dušu, tu gospodu Celjsku. Zapaliti će oni i samomu nečastivomu svieću, ako je to za njihovu korist. Da bi to Fridrik učinio iz grižnje savjesti ili plemenštine srca, to poričem...

— Ne budi odveć strogom sudinjom!.... Prije mjesec dana bio je sam biskup zagrebački kod moga Nikole i razložio mu, kako Celjski veoma žele, da dodje do izmirenja. Fridrik je, veli, postao ozbiljnijim; ne vodi više tako razbludan život... Pa onda, pomisli tu javnu sablazan, što ju dva tako moćna i slavna roda pružaju čitavome svietu.

— A čijom krivnjom? — zapita Celjska. — Ja sam strpljivo sve podnosila... dok se mjera ipak nije prevršila.

— Svi znademo, da je krivnja na strani Fridrikovoj. I Alben, premda rod i veliki prijatelj Celjskih, to priznaje. Nu njegovo razlaganje uvjeri Nikolu, da je nužno, da se ta stvar izgladi. I on mu je zadao riеč, da će nastojati kod tebe, da oprostiš i zaboraviš — razloži Dora.

— Oprostiti, da! Ali zaboraviti, nikad! — odlučno joj odvrati Jelisava.

— Žena, kao što si ti, koju rese sve vrline i krieposti, ma da je povriedjena i u najnježnijim svojim osjećajima, znat će se uzdignuti do one visine, gdje se samozatajom i pregorom prelazi i preko najvećih uvrieda, kada to pita kršćanska vjera i dužnost veli-kašice po rodu i osjećaju.

— Ali tko ti jamči, da naše izmirenje ne će dati povoda još većoj sablazni? — zamišljeno će Jelisava.

— Kako to misliš?

— Reci mi, molim te — ne radi li se kod toga izmirenja i o probitku naše obitelji.

— Zašto da tajim. Celjski su moćna gospoda. Grof Herman, tvoj tast obnaša bansku čast. Kralj im je u blizu rodu. S malim plemstvom i vazalima dolaze naši često u oprieku, pa se moraju molbami uteći kralju. S toga žele, Nikola i braća mu, da se izmirite. Oni te pače i mole, da tu žrtvu doprineseš svojoj krvi i imenu.

— Za volju božju, ta doprinjela sam već dosta žrtava!... Kao djevojčicu od osam godina, zaručili me s godinu, dvie starijim dječarcem Fridrikom, sinom moćnoga grofa, Hermana Celjskoga. Zaručili me, jer se je ta sveza činila koristnom po oba roda. Nije se tu pitalo, kako će danas sutra, kad djeca ponarastu, srce govoriti. Majka odgajala mene, svoju jedinicu pomno i brižno, da budem dok ponarastem pravom boljaricom po duhu i djelu. Ja sam slušala majčine savjete i molila se Bogu, da mi udieli milost, da budem dobrom ženom i ako mi sudba dosudi... i dobrom majkom. Tako mi dodje osamnaesta godina; a onda se slavila svadba sjajna i bučna. Stari grof odredio nam za boravište — Krško. Bilo je tu sjaja i zlata, svega... samo nije onoga bilo, za čim je moja duša težila; ne bijaše srca;... ne bijaše ljubavi... Fridrik moj suprug uviek hladan, bez truna osjećaja za me. Dosta ih je bilo, koji nam zavidjahu sreću... a mi življasmo zajedno!... Tada postah majkom! Diete mi odsad jedina moja radost i briga. Kako sam ga tetošila kolikim cjelovima sam

obasipala svoje mezimče. U mislima sam gradila kule, kako ću ga odgajati, da bude dobar i plemenit, kad ponaraste. Na žalost bili su to samo snovi! — — Jednoga dana dodje stari grof u Krško, a kada je sutradan odlazio, uzme sa sobom i moga maloga Ulrika, da on sam nadzire njegov odgoj. Majka Hrvatica odgajala bi ga po svojim načelima... a on treba da postane pravi Celjski!...

— Jadna Jelisavo —

— Da, jadna bijah onda — nastavi Jelisava, — oteše mi jedinu radost; a Fridrik podao se posve razkalašenom životu. Tužne dane boravljah u Krškom, okružena većinom ljudima tudjim po jeziku i rodu. Sviet mi se klanjao i zavidjao mi... a ja bogata i moćna velikašica mienjala bi se rado s najvećom ubogarkom.

— Uboga, uboga Jelisavo!

— Bilo mi često, da poludim — dalje će Jelisava. — Izgubila sam muža, koji me nikad nije ni ljubio; izgubila sam sina, kojega mi otudjiše. Ostadoh sama poput oklaštrene stabljike u sred polja, izvrgnute svakoj buri; odakle mišljah da će me ogrijati sunce, odanle me bio led. Samo viera u Boga uzčuvala me da ne zadjoh stranputice, ili da se ne ogrieših na sebi samoj. Molila sam se Bogu i podala se svojoj sudbi, i strpljivo sam snašala svoju tugu. Branila sam se od svake sablazni; dok jednoga dana ne dovede Fridrik pod isti krov svoju milostnicu... To poniženje ne bijah kadra podnesti. Ja, zakonita žena, hrvatska velikašica, makoh se s puta njegovoj milostnici. Povukavši se u ovu zabit, mišljah ovdje u miru dočekati svoju posljednju uru... A sada?

— Hvaljen Isus i Marija! — oglasi se s vratiju duboki starački glas.

Okrenuvši se prema vratima, ugledaše velikašice pognuta starca duge, siede brade u odielu bielih fratara.

— A vi ste to, oče Pavle! Na vieke hvaljen! — pozdrave obe velikašice došljaka.

— Baš me iznenadiste, časni oče; nisam se nadala, da ću vas danas vidjeti. Ali sjednite! — nudila celjska starca fratra.

— A koje vas dobro nosi k nama, časni oče? — zapita fratra Dora.

— Moja skrb za povjerene mi ovce — odvrati otac Pavao, smještajući se na stolici.

— A odkuda dolazite?

— Ravno iz Kamenskoga.

— Zar pješke? — zapita Jelisava.

— I učenici Gospodinovi pješke su svietom raznašali rieč božju — pobožno će fratar.

— Kako je časni otac nadstojnik?

— Hvala Svevišnjemu, zdrav je. Pri odlazku naložio mi da izručim presvietloj grofici, dobrotvorki našega samostana, smjerni poklon.

— Danas ste našim gostom, zar ne, časni oče Pavle? — obrati se starcu Jelisava.

— Zahvaljujem na dobroti, nemogu. Obećao sam prijatelju, ocu Krisostomu, da ću ga posjetiti i tako ću tu noć biti kod braće Franjevaca.

— Žalim da ne ostajete ovdje. Vi ste mi uviek ugodnim gostom — uvjeravaše starca grofica.

— A sad nam kažite, časni oče, kojoj sreći imamo

zahvaliti, da ste nas potražili? — ljubopitno će opet Dora.

— Dao Bog, da bi bilo u sretan čas! — i da s mojim dolazkom opet uljegne sreća i zadovoljstvo u ovu časnu kuću — primieti starac.

— Kako to mislite, časni oče? — zapita sad uzbudjeno Jelisava.

— O čemu se radi? — umieša se zvjedljivo Dora.

— Radi se o tebi, kćerko moja — uze razlagati fratar, okrenuvši se grofici Jelisavi. — Njegovo i obično ozbiljno lice, primilo svečan izraz, dok su mu oči pune blagosti i počitanja počivale na boljarici... jest o tebi i grofu Fridriku, tvome suprugu... nešto drhtavim glasom nastavi otac Pavao.

— Jučer vratio se iz Zagreba časni otac nadstojnik našega po blage uspomene, tvojoj gospoji majci utemeljenoga samostana. Tom zgodom bijaše i u posjetu kod presvietloga biskupa zagrebačkoga. Rieč se povela i o tvojem gospodstvu. Biskup razloži časnom ocu gvardijanu Filipu, kako je veliki grieh pred Bogom, a prava sramota pred svietom taj razdor izmedju Krčkih i Celjskih. Sam svietli kralj želi, da se to opet izgladi; šta više... i sam sveti Otac u Rimu živo se zanima za stvar. — Nadalje uvjeravaše biskup Alben, da su Celjski pripravni prvi u susret doći. Sve ovo predočio mi časni otac Filip, kao izpovjedniku i duhovnomu ocu tvoje milosti.

— A vi, časni oče? — prekinu ovdje s nekom bojazni grofica stara svećenika.

— Ja se pomolih Duhu svetomu da mi pokaže pravi put, kojim mi je poći. Posljedica moga razmišljanja bila je... da sam jutros krenuo put Stjeničnjaka.

— Dakle i vi, časni oče, držite da se moram izmiriti? — Glas grofičin zadrhta, lice joj odražavaše silnu unutarnju borbu.

— Sjetite se, kćerko, rieči molitve Gospodnje: „oprosti nam griehe naše, kao što i mi opraštamo dužnikom našim!“... Grof Fridrik veliki je dužnik pred Bogom i tobom!... Velik je gnjev Gospodinov, nu još veća je milost njegova... Ti, kćerko moja i Fridrik tvoj suprug, zavjeriste se pred licem Razpetoga, da ćete se ljubiti i biti si vjerni, zajedno dieliti dobro i zlo. Fridrik se je ogriešio ljuto o tebi. Svojim vladanjem proigrao je tvoju ljubav. Vjernost sačuvala si mu do danas, jer čista si kao liljan, kao kap rose, što ju jutarnje sunašce cjeliva. Činilo se, da je Fridrik za uviek propao, nu providnost Božja htjela je i pala je u srce okorjela grješnika iskra spoznaje i pokajanja. Grješnik je spreman da pokoru čini... Kršćanska ti dužnost zabranjuje, kćerko, da uztegneš svoju pomirnicu ruku! — svrši stari fratar.

Neko vrieme vladaše tišina. Boljarice ušutile pod dojmom starčevih rieči; a ovaj se odmarao od duga govora.

— Nek se vrši volja božja! — prekinu šutnju čvrstim glasom Jelisava. — Izmirit ću se... Ali slutim, da iz toga nikada dobra... — završi turobno.

— Bog je milostiv, On će sve k dobru privesti! — svečano prosbori Dora.

— Amen! — potvrdi otac Pavao. — — — — — — — — — — — — — —

Mrak je spuštao svoja krila. Zrakom prozujio glas

zvona na pozdrav Gospi. U svojoj ložnici kleči na klecalu pred razpelom Jelisava. Ruke je složila na molitvu, a pogled uprla na trnom okrunjenu glavu Spasitelja... „Oče moj! ako me ne može ova čaša mimoići, a ono neka se vrši volja Tvoja, a ne moja!" — I grofica sagnu lice pred likom Razpetoga.

VI.

Na dan sv. Jakoba apoštola, vladala je već od rana jutra neobična živahnost u varošu krapinskom. Poštovani purgari i još poštovanije purgarice uzkomešale se kao pčele u košnici. Sve je navuklo na sebe što najljepšega i najboljega ima. Vriedne gazdarice naborane suknje i fine poculice. Članovi raznih cehova obukli modre dolame s crnim gajtanima. I sam varoški sudac... inače po zanatu kožar... Vid Dolički, obukao danas novu plavu surku s velikim srebrenim dugmetima; na glavu nabio kućmu kapu od fine janjeće kože. A te dvie dragocjene stvari, vadio bi inače gospodin varoški sudac iz ladice samo četiri puta na godinu, i to: na Božić, Uzkrs, Tielovo i na dan godišnjice vienčanja sa svojom dragom Apolonijom..

Malo i veliko; mužko i žensko; staro i mlado, sve je to grnulo pred gradska vrata, na kojima bijaše lančanik most već spušten. Svietina redala se na putu štono je vodio preko lančanika u grad.

U samom gradu takodjer se sve uzžurbalo. Gradski je kastelan na sve strane dielio zapoviedi. Služinčad je jurila sad ovamo, sad onamo. Cielo brdo s gradom i pod njim milenom varoši, rek bi pretvorilo se u jedan veliki mravinjak.

Tik uz lančanik izticala se osobito jedna skupina.

Središte te skupine bijaše maljušan čovuljak, velike, šiljaste glave. I za čudo!... Kad si dulje promatrao toga čovuljka opazio bi, da je na njemu sve šiljasto... glava... ridja brada... a po gotovo nos; taj mu je bio šiljast kao u sjenice kljun. Male zelene oči, nad koje se nadvile guste u vis zašiljene obrve, žmirkale su nemirno sad amo, sad tamo... A jezik mu se pleo kao vreteno!... Množtvo, koje je obkolilo toga čovuljka pozorno je slušalo njegove peroracije. Poštovane purgarice čudile bi se i kimale glavama; po koji put bi opet glasan smieh odavao, da je i koja šaljiva pala.

Medju slušateljima nalazila se i Apolonija, žena varoškoga sudca. Bila je to već vremešna ženska; obrazi žarili joj se poput božura. Zli jezici govorili su, da ta crvenoća dolazi od dobre kapljice, kojoj da je gospa sudinja velika prijateljica. Ona pak govorila, da je to od vjetra. Samo čudo!... i kod najljepšega vremena njezina se lica ipak rumenila. Inače bila Apolonija dobra duša... Doduše i opet pripoviedahu neki... da su vidjeli, kako gospa sudinja s kuhačom natjerava po kući... ne možda mačka — već samoga gospodina sudca.

— Da, tako je bilo — piskutljivim će glasom čovuljak sa šiljastom glavom, krojački majstor Miško Tumpač, dok mu zelenkaste oči ponosito zaokruže krugom slušalaca.

— A-a-a! — čudila bi se zibajući glavom, i otvorivši širom usta, tesarica Lukićka, kao trta suha, visoka žena, kojih pedeset godina. — A otkuda vi to sve znate, dragi kume majstore? — pitaše ona poniznim glasom krojača.

— Čudnoga li pitanja!... Mislite li vi, kumo Lu-

kićka, da sam ja badava ća do Zagreba bio — odbrusi zapitani tesarici, koja se sva zažari na taj odgovor.

— Učen ti je, draga kumo, naš majstor Miško kao knjiga — 'putila Apolonija kumu Lukićku. — Ali dragi majstore, dajte nastavite. Kako je to bilo dalje? — moljaše ona Miška.

— Kako vam već rekoh — nastavi krojač — njegovoj kraljevskoj svjetlosti već su dodijale te pravde medju našom milostivom gospodom. I kao dobar kršćanin nije naš milostivi kralj to mogao trpiti; jer tko je to vidio, da muž ne živi sa svojom zakonitom ženom!...

— Ja bi mojemu Vidu već pokazala, da ga takova napast snadje! — grozila se Apolonija.

— Ne imajte brige za to, gospo sudinjo!... Vid se odviše boji vjetra — uštipne Apoloniju kovac Marko Celinić, poznat kao veliki šalivdjija.

Glasan smjeh poprati kovačevu primjetbu. Apolonija ošinu biesnim okom kovača i smrmlja nešto kao „pogana jezičina" — a zatim se okrene k Mišku. — A šta bi onda dalje?

— Naš prejasni kralj Sigmund — nastavi Tumpač — obratio se na samoga sv. Oca papu u Rim, da mu bude na pomoći u toj stvari. Sveti Otac papa pisao je, vele, na to velemožnomu gospodinu banu i grofu Fridriku... Staromu gospodinu grofu, da su frcale iskre pred očima čitajući list sv. Oca pape.

— A-a-a... šta vi to kume pripovjedate — čudila se tesarica.

— Samo je čudo da se nije list sv. Oca pape, od tih iskra zapalio — primjeti Celinić.

— Ne zabadajte svakuda svoj nos, dragi majstore — otresnu se krojač na kovača.

— Moj je premalo šiljast za to — povrati mu brzo Marko... Glasan smieh zaori.

— Pustite dragi kume majstora Marka; ta i onako s njime nikad na kraj — umieša se Apolonija. — Pripoviedajte nam radje dalje.

Sve je opet obratilo pozornost na šiljatoga krojača.

— Kako rekoh, sveti Otac papa pisao je našoj milostivoj gospodi. Grozio se je čak i prokletstvom grofu Fridriku!... Da prokletstvom!

... A znate li vi šta to znači? — zapita Miško okolo stojeće.

— Znamo!... Ne znamo!... javljalo se iz kruga Miškovih slušatelja.

— Razložit ću vam ja;... ta nisam bio badava do Zagreba — zače opet Miško. Na koga padne prokletstvo, taj vam je izključen iz ljudskoga družtva. Šta pojede i popije prokleto mu. — Takov prokletnik ne smije ni u crkvu, ni pred oltar božji. Svaki kršćanin mora da ga se kloni kao kuge. — A kad mu se je seliti na drugi sviet, mora umrieti bez izpoviedi i svete pričesti; a tielo ne sahrani se u posvećenu zemlju, već se pusti, da se gavrani njime hrane — dovrši krojač razlaganje.

Vriednim purgaricam sve se koža ježila slušajući Tumpača. Čisto im odlanulo kada krojač zašuti.

— Videći uzmožna gospoda Celjska, da se tu dobro ne kroji, upuste se u dogovore i napokon se izmire... I danas evo vodi grof Fridrik po drugi put milostivu kneginju Jelisavu, pod svoj krov.

— Ja sve mislim da i to ne će dugo potrajati — primjeti Apolonija.

— Zašto ne? draga Apolonijo! — oglasi se sudac pristupivši u kolo sakupljenih. — Gospodin sudac bio sav zaduvan od silne vrućine. Debele kaplje znoja krale mu se niz lice izpod kućme kape.

— Gospodin grof — htjede nastaviti sudac, ali ga prekine Apolonija.

— Ne miešaj se dragi Vide u ono što ne razumieš... Mi ženske to bolje znamo...

— Da, da, imaš pravo dušice. Ti to bolje znaš — povladjivaše on sada svojoj ženi.

— Imati će pravo gospa sudinja, dragi gospodine sudče — pristane uz Apoloniju Miško. A zatim nastavi pridušenim glasom:

— Medju nami govoreći... grof Fridrik vražji vam je svat. Ženskar da mu ravna nema...

— Dragi majstore, vi nešto znate? — radoznalo upadne sudinja. — Krug se suzi oko Miška još većma. Svim se je čitala na licu napetost, usta se pootvarala, a oči izbuljile.

— Poznato je svima — zače povjerljivo i sveudilj prigušenim glasom Tumpač: — da od moje pokojne strine, tetke sin, služi kod grofa Fridrika kao konjušnik. Prije desetak dana bio je on ovdje u poslu. Donio je neke naloge kastelanu, glede priprava za doček grofa i grofice. Tom zgodom posjeti i mene. Čevrljajući o ovom i onom, povela se napokon rieč i o njegovoj gospodi. I on mi saobći nešto... naravno kao tajnu... radi česa ne drži mnogo do toga izmirenja... Grof Fridrik boravio vam je sada više od pol godine u Velikom Taboru, gdje se je najviše bavio lovom. Kod toga opazi moj rodjak, da grof idući u lov redovito kreće prema Desiniću. To mu pade u oči, te on uze razmišljati o tom, zašto grof uvijek taj smjer odabire. Napokon kao da će razriešiti tajnu.

— U gospodina Desiničkoga ima liepa kćerka. Ta svi znate Veroniku, koju slavi cielo Zagorje kao svoju najljepšu ružu. Vrag ne spava; a grof umije da maže i laska kao nitko ...

Jednoga dana tumaraše moj rodjak šumom, najednoć nadje se pred Desinićem. Umoran kako bijaše baci se pod sjenatu bukvu i zaspi... Probudi ga razgovor. Sred čistine pred sobom spazi... no! šta mislite, koga? — zapiskuta Miško.

Klupko se još više skupi — a oči slušalaca s grozničavom znatiželjnošću visile su na krojaču.

— Grofa Fridrika s liepom Veronikom!...

— A-a-a! — razliegne se klupkom. A onda časak sve zamukne.

— A šta je bilo dalje — tresućim se od uzrujanosti glasom prekine šutnju Apolonija.

— Mladi gukali i ljubili se kao grlice!...

I opet nasta tišina.

— Zar je grof zaboravio na prokletstvo? — prekinu muk sudinja.

— Pa onda djevica... — sudac će.

— S oženjenim čovjekom — nadopuni debela mlinarica Kantolićka, koja je dosele šuteći slušala.

— Sodoma i Gomora!... potvrdi Vid.

— A-a, tko bi si to bio mislio! — kimala glavom tesarica, kojoj se opet razvezao jezik.

U to nastane komešanje medju sakupljenom svjetinom. S tornja nad gradskim vratima razlijegao se

glas trublje. Zvona na obližnjoj župnoj crkvi kao i na gradskoj kapeli sv. Mihalja zazvone. Sve se okrene, gurajući i turajući se, prema iztoku, gdje se je od druma digao oblak prašine. Ljudstvo se mjesti s obje strane puta. Gradski sudac, praveći si laktima put, proturao se napred, tik do mosta. Njegova vjerna Apolonija postavi se uz njega. Oblak prašine približavaše se sve više; već se začuo i topot konja. Kad se je povorka tako približila, da se pojedina lica razpoznavahu, stanu mužki skidati kape, a žene se duboko klanjati... Na zelenku s desna jaše Jelisava. Odielo joj od crnoga baršuna jošte povisuje bliedoću lica. Dok milostivo odvraća poklone sakupljena gradjanstva, titrao joj oko usana tužan posmjeh... S lieva jaše na velikom ridjanu grof Fridrik, mrk i gord; poniznu se svjetinu ne udostoji ni pogledati... Uljegoše u grad, a za njima pratnja. Povorku zaključi deset konjanika u oklopima, pod težkim gvozdenim klobucima.

Kada nestane grofa i grofice unutar gradskih zidina, nastane opet žamor sakupljena množtva. A onda se počme svjetina po malo razilaziti. Za malo opusti cesta, a ljudi kod kuće nastave razgovor — — — —

— — — — — — — — —

Sunce je taj dan tonulo za goru crveno kao krv. Žarka ploča, činilo se, kao da sakriva svoje lice za koprenom i napokon je nestaje za štajerskim gorama. Zrak bijaše sparan i zagušljiv, težak kao olovo. Vjetrića ni za liek. U toj nesnosnoj omari sve bijaše kao satrveno. Lišće, na koje se nalegla silna prašina visjelo je s grana kao opareno. Ciela narav žedjala je za nebeskom osvježnom kapljicom. Zanoćilo... Nebo se osu bezbrojnim zviezdicama; mliečni put vukao se preko

svoda nebeskoga... Moglo je biti sat prije ponoći... Najednoć se pojavi na zapadnom rubu obzorja crna točka. Iz početka mala, postajaše sve većom i većom, rasla je neizmjernom brzinom. Ne prodje ni po sata, a tmušte oblačine prekrile su veliki dio obzorja. Od časa do časa sievnulo bi u onoj mrkoj gromadi, kojoj se rubovi u munjevnoj vatri zažare. Svaki bljesak popratio bi mukli tutanj. Domalo učestalo sievanje, a gore i doline odjeknu od silna trieska. Vjetar stade strujati zračištem noseći sa sobom već i po koju krupnu kaplju kiše i udarao njome o prozore i lišće. Grom za gromom sliedio, a stakla na prozorima zaječila od silno uzdrmana zraka. Gradjani i gradjanke, koji kao što se za poštene ljude pristoji, polegoše čim se zamračilo, probudi nevrieme. A kad bi sievnula munja i kuća se do temelja potresla od silne grmljavine, prekrstila bi se ne jedna, a usne joj šaptnule: „Oslobodi nas, Bože, zla i svakoga grieha!“...

Kroz jedan prozor lievoga krila grada, prodiraše svjetlo u tu noćnu tamu... Grofica Jelisava još se nije dala na počinak. U sobi razprostirahu svjetlo dvie voštanice, zasadjene u dvokratki sviećnjak od srebra. U uglu do kreveta visila je o zidu velika slika „mater dolorosa“. Pred slikom spuštala se sa stropa srebrena uljanica. U njoj plamsao vječni žiž... Pred ikonom žalobne Gospe kleči Jelisava. Bieli joj prstići prebiru zrna krunice, a pogled pun vjere i odanosti uprla je u Bogorodicu, koja kao da sažalno i puna samilosti pozire na nju... Vani pljušti kiša. Nad gradom razliegao se tutanj gromova... a ona niti šta vidi niti čuje — samo moli i moli... Svršivši molitvu, duboki uzdah izvine joj se iz grudi. U to zaškrinu vrata ložnice, a na njima pojavi se Fridrik.

Grofica uzdrhta.

— Vi ste to, grofe? — reče i digne se s klecala.

— Smetam li vam? — zapita grof. Lice mu bijaše smrknuto, a u očima sievala mu neka neprijatna vatra.

— Ja sam vas očekivala — —

— Na ljubavni sastanak? — porugljivo će Fridrik.

— Pustite šalu, grofe — blago mu odvrati Jelisava. — Znadem, da me nikada niste ljubili!...

— A jeste li vi mene, grofice?

— Ja?... Ja bi vas bila zavolila, da...

— Da sam htio s vama postiti i dati se na razmišljanje o životu svetaca!... Nu manimo se toga. Mi se evo izmirismo i sad treba da nastavimo naš sretan brak.

— Izkustvo naučilo me, da sve bistro gledam — uzdahne Jelisava, — pa tako mi bijaše jasno od prvoga časa, šta mi je držati do te pomirbene komedije... Rodjaci me saletiše, a ja privolih... spremna na sve! A vi?... Vi se grofe izmiriste samo na izliku. Vaš gospodin otac obnašao je, da to iziskuju interesi Celjskih — a vi kao poslušan sin pokorio ste se volji očevoj... Nije li tako?

— Istina je. Učinih po volji ocu... a možda nešto i za volju svojim osnovama — mrko i nešto nesigurnim glasom odvrati grof.

— Vašim osnovama?! Možda i te slutim — tihim će glasom Jelisava.

— Šta? Vi slutite, grofice? — oštro reče grof pogledavši nemirno na groficu, dok mu je desnica grčevito obuhvatila držak bodeža štono mu je visio uz bok.

— Rekoh li vam, da sam spremna na sve... Vidim da se već kajete, što ste se ma i prividno pomirili.

— Pa čemu da tajim, grofice!... Mi nismo stvoreni jedno za drugo. Vi ste mi suviše pobožni. Vaša ljubav, vaši pojmovi o braku, sve je to zaogrnuto plaštem nevinosti, čistoće i svetosti. — A ja tražim bračnu ljubav, koja bukti i plamti. Ja tražim život, koji se valja u moru razkoši, strasti i lasti... Vi to, grofice, zovete razbludnošću — smijao se Fridrik — i onda da ja živim uz vas!... Ja to ne mogu: jer ja vas mrzim gospodjo i smatram vas vječnom zapriekom podpunom uživanju svoga života... da ja vas mrzim iz dna duše, mrzim!...

— Iskreni ste... hvala i na tom — blago mu odvrati Jelisava. — Ja vas ne mrzim, jer mržnja nije dostojna kršćanke... Ja vas mogu samo sažaljevati.

— Ne treba mi vašega sažaljenja... ja od vas mogu tražiti samo jedno, a to je... da mi vratite milo za drago; jer ja ljubim drugu... drugu, a ta druga uzvraća mi ljubav!...

— Nesretnica! — sažalno će Jelisava.

— Da... pravo rekoste, da je nesretnica; ali to je samo vašom krivnjom! Da vas ne ima... da vas kojom srećom nestane, ona bi nosila ime i čast grofice Celjske! — gnjevno će joj Fridrik. — Ali šta mi prieči da tako i ne bude — nastavi grozničavim glasom, prevladan od svoje strasti. — Nas dvoje smo sami... nitko nas ne vidi. Jedan udrac ovim nožem i ja sam slobodan... a Veronika moja!... I goli nož zasinu u ruci bjesomučna grofa, da se kao munja ukopa u grudi Jelisavine — — —

Grofica vrisnu... rukom zahvati ogrljicu vrata... zaglavinja, na usta joj šikne krvca... i sruši se mrtva na pod...

Fridrik prestavljen i blied zurio je u svoju žrtvu i stao pojimati svu težinu svoga grieha... Ali to ne potraja dugo. Oko usta mu zaigra djavolski posmjeh. Stojeći skrštenim rukama nad lješinom, grof je slika i prilika sotone... I nasmija se glasno. Ha, ha, ha! S Bogom mila ženice... da se više nikada ne vidimo! Ti si valjda već u raju, a ja ne mislim tamo doći... I smijući ostavi Fridrik sobu — — — — — — —

Bura biesnila i dalje; grom za gromom odjekivao gorom i dolom. Vjetar zviždio i cvilio oko grada, kao da se svi pakleni dusi uročiše. I to potraje do u zoru. Onda se maglušine razpršile, te osvanu liep i vedar dan.

Oko osam sati s jutra nastane kukanje i pomaganje po prostranim hodnicima gradskim. Dvorkinje i sluge blieda, prestrašena lica letili kao bez glave na sve strane. Javiše i Fridriku, da je grofica mrtva... Fridrik pričinjao se, kao da ga je ta viest zatekla, i podje u grofičine odaje. Kratko vrieme ostade u sobi kod nje; a kad se vraćao bijaše mu lice mrko, a oči su mu nemirno bludile i oštro i pronicavo motrile prolaznike, kao da htjede svakomu zaviriti u dušu, da li se ondje kakova sumnja ne krije. Odredivši, što je bilo potrebno, zatvori se u svoje sobe i čitav dan ga više nitko ne vidje.

Po varošu se razširila viest o smrti grofičinoj, brzinom munje. Ljudi se sastajali, šaputali, mienjali poglede, a onda se razišli svojim kućama, uzplahireni i prestravljeni.

Tri dana bilo je izloženo mrtvo tijelo grofičino u gradskoj kapelici sv. Mihajla. Treći ga dan digoše i odvezoše u Celje. Nakon daljnjih osam dana bi svečano položeno na viečni počinak u crkvi celjskih Minorita.

Kako su Celjski bila silna i moćna gospoda, poznata na daleko, širila se viest o naglom i krvavom svršetku grofice. Ljudi svakojako nagadjali; šaputalo se, da tu nisu čisti računi. Onako bogobojna i krotka žena, kao što bijaše pokojnica, težko da bi sama kidisala na svoj život. Znalo se, da je grof Fridrik nagao i strastan čoviek, koji je kadar počiniti u svojem biesu i najveće zlo. Tko zna nije li ga strast obuzela i on omastio ruke krvlju plemenite žene... Pročulo se, da je i sama grofica izrazila tu bojzan prije svoga polazka u Krapinu

Iz početka šaputalo se to samo i povjerljivo pripoviedalo... nu domala izbila ta sumnja na javu i ljudi se nisu žacali to javno pripoviedati. Knezovi Krčki silno se uzbunili. Već kod pogreba opažalo se, da se drže naprama Celjskima nepovjerljivo i mrko; čulo se, da su i pale oštre izmedju jednih i drugih. Razstadoše se u neprijateljstvu.

Stari grof je zabrinuto gledao sve to. Njegove račune i osnove pomrsila nagla smrt grofičina. I on kao da je dvojio o samoubojstvu Jelisave. Jednog dana pozove on sina k sebi i dugo je govorio s njime u četiri oko... Posljedica razgovora bijaše, da se Fridrik stade spremati na put u Budim, k svome uzvišenome šurjaku, kralju Sigmundu. Trebalo je da ondje koje vrieme proboravi, dok se bura ne siegne...

VII.

Minulo je šest tjedana, što sahraniše nesretnu groficu Jelisavu.

U jednoj sobi kraljevskoga dvora u Budimu sastalo se odlično družtvo. Kralj Sigmund, kraljica Bar-

bara, biskup zagrebački i kraljev kancelar Alben; grof Fridrik Celjski i nadvornik Nikola Gorjanski posjedoše po kožnatim stolicama. Razgovor im se kreće oko pokojne grofice. Fridrik, koji se od juče nalazi na kraljevskom dvoru, jedva dospjeva, da odgovara na sva pitanja.

— A je li grofica bila uzrujana onu večer? — zapita kralj.

— Nije — odvrati Fridrik.

— Dakle baš po ničemu nisi mogao slutiti, da na kakovo zlo smjera? — upita kraljica.

— Ne — zanieče grof.

— Užasan je to dogodjaj; — umieša se sad Alben, — a po mene tim neugodniji, što sam se toliko trudio oko izmirenja.

— I moju Anu to najviše kini — nadoveza Gorjanski.

— Kneginja je vanredno tankoćutna srca — javi se kralj. — Ali i mi svi zauzeli smo se za to. Namjera nam je bila dobra i plemenita.

— Grofica bijaše tako dobra kršćanka — primjeti Alben.

— Upravo zato, tko bi na tako šta mogao i pomisliti — nadopuni Gorjanski.

— Ja sve mislim, da je grofica morala šenuti pameću. Samo u ludilu mogla je da počini to grozno djelo — stade razlagati kralj.

— Bit će kao što veliš, svietli kralju — pristane uz Sigmunda Barbara.

— Et ne nos inducas in tentationem — molio biskup.

— Ali dosta o tom — opet će kralj. — Ta vidite kako je Fridrik sav poništen. Svrnimo razgovor na što

drugo i ne dirajmo u ranu, koja još krvari... Kraljice — obrati se Sigmund Barbari — imam vam kazati važnu novost.

— Kakovu, svietli gospodaru? — zapita Barbara.

— Dobit ćemo u brzo sjajna gosta. Danas stigao je viestnik iz Danske i donio nam poruku: da će domala stići u posjete na kraljevski naš dvor, Njegovo Veličanstvo kralj Erik.

Tu prekinu kralja buka, što je dolazila sa hodnika. Svi se začudjeno pogledaše; kad se već vrata naglo otvore, a u sobu bane vitez od kojih trideset godina. Bogato, velikaško odielo i fino izradjen i pozlaćen oklop od čelika, kojim je zaštitio prsa, zaprašeni su; mora da je sad na nadošao s puta. O bedru visi mu težka sablja, koje držak bieše ukrašen dragim kamenjem. Samurkalpak, za koji je zatakao orlovo pero, drži u desnici. Gusta plava kosa spušta mu se na ramena. Plave oči sipljau vatru.

— Imam li te podla ubojice! — klikne došljak opazivši Fridrika i srnu proti njemu. — Desnica mu izbaci kalpak i grčevito prihvati balčak sablje.

Prestrašeno skoče svi na noge, samo Fridrik ostade na svom mjestu, tek se nešto trznu ugledavši došljaka.

— Ivan! cikne kraljice, blieda i prestravljena.

— Knez Krčki! — javi se Sigmund.

— Ne mahnitaj Ivane! — vikne Gorjanski i uhvati za ruku biesna kneza.

— Libera nos, Domine a malo — molio se biskup.

— Pusti me — otimao se Ivan nadvorniku — da mu izčupam gujsko srce.

— Kneže! — zapovjednim će glasom kralj. — Ne zaboravite, gdje ste... i pred kime stojite.

— Neka mi oprosti Vaše Veličanstvo i milostiva kraljica — sustavi se knez duboko se naklonivši. — Krv mi je uzavrjela, kad ugledah ovu neman u spodobi ljudskoj — reče i pokaže rukom na Fridrika, koji se je medjuto digao sa stolice te stajao kao kameni kip blied i mrk.

— Vi smetnuste s uma kneže — strogo mu reče Sigmund, — da je grof Fridrik brat kraljičin, a Naš svak! Vriedjajući njega, vriedjate i kraljicu, odnosno i mene.

— Visoko srodstvo, svietla kruno! ne smije da služi zaštitnim listom ubojici — kriepkim glasom odvrati Ivan.

— Jošte jednom, kneže... ja vas ne razumijem — kralj će na to.

— Ha! koja poruga! — jadljivo će kraljica.

— Primiri se Ivane!... Osviesti se!... Ti govoriš u vrućici — blažio je nadvornik Ivana.

— Libera nos, Domine a peccatis — mrmljao biskup.

— Koja sreća, da govorim u vrućici, ili da sam lud. Onda ne bih oplakivao najbolju i najplemenitiju ženu na svietu — tužno mu odgovori Ivan.

— Izrazte se jasnije, kneže — reče mu opeta kralj.

— Pravedan sud tražim u Vašega Veličanstva, ma da i zločinac Vašoj kraljevskoj svjetlosti kako blizu stoji.

— Mi smo uviek pravedan sudac — dostojanstveno će Sigmund. — Govorite, kneže!... Vaš kralj vas sluša — nastavi kralj spustiv se na bližnju stolicu. — Kraljice! — reče zatim i mahnu rukom na stolicu do sebe.

— Kraljica se muče nakloni i sjede do supruga.

Knez Ivan stupi pred kralja i zače:

— Ja Ivan, knez Krčki i Modruški, okrivljujem ovdje javno i glasno, pred Bogom i Vašom kraljevskom svietlosti i prisutnom plemenitom gospodom: da se je grof Fridrik Celjski, zagorski i ortenburžki težko ogriešio o Boga i zakone zemaljske, počinivši u noći sv. Jakova apoštola, u svom gradu Krapini umorstvo na svojoj pred Bogom i ljudima mu vjerenoj ženi, grofici Jelisavi Krčkoj, našoj nezaboravnoj bratučedi.

Pod dojmom te užasne obtužbe svi zašute. Mrtva tišina zavlada za čas u sobi.

— Kneže! — prvi progovori kralj s ozbiljnim i od uzbudjenosti uzdrhtalim glasom. — Nečuvenom obtužbom obiediste grofa Celjskoga, rodjaka i prijatelja Nam srcu draga. Samo obzirom na velike zasluge i vjernost, koju Nam je vaš rod dosele izkazao, slušamo vas mirno. Ali sada... Mi tražimo dokaze!...

— Milostivi kralju!... Krivac ovdje stoji, i u lice njemu rekoh, da je ubojica. Neka se pere... ako je nevin, moja je glava tu — odvrati Ivan.

— Grofe! čuli ste, s kojega zločina vas objedjuje knez... Šta odgovarate na to — obrati se kralj k Fridriku.

— Ništa — mrko će nakon kratke stanke Fridrik.

— Vi se ne ćete braniti od toli užasne obtužbe, grofe? — zapita kralj.

— Ne! — odbi grof.

— Zar ste dakle krivi? — nastavi pitati kralj, skupivši obrve.

Fridrik ne odvrati ništa. Stisnutim ustnama gledao je mrko preda se.

— Podla kukavico! — s prezirom dobaci Ivan grofu.

— Šta reče! — planu grof trgnuvši se iz svoga mrtvila, a ruka mu posegnu za mačem.

— Ako si imao srca ubiti nedužnu i slabu ženu, imaj i srca da priznaš taj grozni čin!... Dosele sam držao da su Celjski sposobni za uboijce,... a sad evo vidim da su i kukavice! — sasu Ivan na Fridrika.

— To ćeš mi platiti krvlju, hrvatski kurjače! — uzbiesni grof, hvatajući za lievu stranu, gdje mu je običavao visiti mač.

— Bolje je biti hrvatski kurjak, no njemačka ubojica!

— Koja sablazan! — jarostno će kraljica.

— Pravo rekoste, svietla kraljice!... Prevelika bi bila sablazan, da krvnik odrubi glavu ubojici grofu Celjskomu, šurjaku Njegova Veličanstva. Zato neka Bog nama sudi!... Grofe Celjski — okrenu se Ivan k Fridriku. — Već sveto pismo kaže: „oko za oko; zub za zub“. Krv traži krv!... I evo ja Ivan, knez Krčki, pozivam te na junački megdan, da mačem u ruci obraniš okaljano ime Celjskih... To reče, i baci mu rukavicu pred noge.

Tren dva stajaše grof neodlučan.

— Šta se bojiš?! — porugljivo dobaci mu Ivan.

— Primam! — reče Fridrik, komu zaigra krv na licu, dignuvši rukavicu.

— Isuse, smiluj se! — vapila je kraljica i lamala rukama. — Gospodaru! to ne smije... to ne može da bude... On će ga ubiti!... Zabrani to, Sigmunde!

— Svietla kruno! — umieša se nadvornik — svaka javna sablazan mora se zapriečiti... A ta bi bila, da se gospoda potuku.

— Taj dvoboj bezuvjetno valja osujetiti, Vaše Veličanstvo — javi se i biskup.

— Šta će reći sviet, ako se pobiju dva člana tako odlična i visoka roda — opet će Gorjanski.

— Koji su još i u srodstvu s kraljevskom milošću — nadopuni Alben.

— Zar ne, Sigmunde, Ti to ne ćeš dopustiti, već obzirom na moga oca — molila je kraljica.

Kralj je sjedio cielo vrieme pognute glave, i gladio svoju dugu bradu, kako je to običavao činiti stvarajući kakovu važnu odluku. Najednoč osovi glavu i reče dostojanstveno:

— Kneže Krčki i grofe Celjski!... Mi, vaš kralj i sudac, nakon što smo sve dobro promislili, zapoviedamo vam, da se primirite!... Nadalje Mi vam zabranjujemo svaki dvojboj, pod težkom kaznom... gubitka glave! Vi kneže Krčki, težko ste obtužili grofa Celjskoga, našega svaka i brata ljubljene nam kraljice Barbare. Vašu optužbu ne podkriepiste nikakovim dokazima. Mi vam to opraštamo, jer smo uvjereni, da to činite samo iz velikoga nagnuća i ljubavi prema neprežaljenoj nam grofici Jelisavi. Ujedno zadajemo vam Našu kraljevsku rieč, da, ako se dokaže krivnja grofova... krivac zasluženoj kazni izbjeći ne će. — A vi, grofe Celjski! — okrene se zatim Fridriku — dok vašu nedužnost jasno i nedvojbeno ne dokažete, u Našoj ste kraljevskoj nemilosti!... A da se izbjegne svakomu možebitnomu sukobu, odredjujemo: „Vi, grofe ostavit ćete sutra u jutro kraljevski Naš grad i povući se u koji od vaših zagorskih gradova,... a vi, kneže Krčki primit ćete za tri dana Naše vlastoručno pismo na miloga Nam kneza Nikolu, vašeg brata. — Vama, biskupe i kancelaru dragi, povjeravam kneza Krčkoga; a tebi, moj vierni nadvorniče, predajem Našega svaka, grofa Celjskoga. Vi mi

jamčite za to, da će se moje odredbe strogo provesti!... A sad s Bogom gospodo! Izvolite uzvišena gospo — ponudi kralj ruku kraljici, i nakloniv milostivo glavu, izadje iz dvorane.

VIII.

Bio je pravi jesenski dan. Gusta magla sipila poput sitne kišice. Neprijatna vlaga prodiraše do kostiju. Požutjelo lišće padaše s granja kao pleva. Još prije desetak dana, razliegali se zagorskim briegovima zvukovi gajdaša i frula, te veseli poj berača, skidajući zlatolike grozdove s vinove loze — a sada sve zamrlo...

I stari Gašo, koga je uhvatila stara njegova bolest — kostobolja, zavukao se je u sobu, i tu obavijao noge toplim gunjevima. Starac je jako oslabio. Većinom bijaše zlovoljan i jadljiv. Jedina mu je zabava bila, da gradi kule i snuje snove za svoju jedinicu, na koju bi nemirno i zarbinuto pogledavao. Činilo se, da starca nešto tišti.

I danas bi tako požmirkivao na Veroniku, koja je sjedila na velikoj, fino okovanoj škrinji u kutu sobe i prela. Blieda i zamišljena često bi zaboravila gaziti kolo, a prsti joj prestali vući niti.

— Aoh! — jaukne stari Gašo uhvativši se za desnu nogu.

Djevojka se trgne i uzdahne. Kolo se opet zavrti, a prstići stanu izvlačiti niti.

— Boli vas, oče? — zapita brižno.

— Ciepa i reže, kao da su svi vragovi unutra — stenjući reče starac.

— Da vam grijem krpe, oče?

— Pusti!... Ne treba! Prestat će već.

I oboje zašuti. Tišinu je prekidalo opet samo zvrndanje kola... Domala kolo opet stade. Veronika spusti ruke na krilo, a oči joj zurile u daljinu. Starac je motrio izpod oka kćerku, a onda zapita:

— A kuda misliš, diete moje?

Veronika se strese; nogom potjera opet kolo, a prstićima stane čupati kudelju.

— Nikud, oče.

— Ne varaj me, kćerko — nakon male stanke opet će Gašo. — Već dulje vremena opažam, da te nešto muči i kini.

— Nije mi ništa, oče, vjerujte nije — branila se djevojka.

— Ne, ne diete moje... ne varam se ja!... Uf!... prokleta noga — stenjao opet starac. — Prije bila si tako vesela. Od jutra do mraka razliegao se je kućom tvoj piev, kao poj bezbrižne ševe, a sad si posve zamukla. Uviek si mi nujna i tužna, lica su ti upala i blieda. I ako se nasmiješ ili se pričinjaš veselom, sve dolazi nekako usiljeno... Da nisi bolestna, jedino moje? — zabrinuto zapita gospodar Desinićki.

— Vjerujte, oče, ništa mi nije. Zdrava sam... a ako ne pjevam... ta moj Bože! mogu li?... niste li vi bolestan?

— Da, slab sam i bolestan... Aoh! — škripao starac zubima od ljute bolje. — No što me još više muči no ta kosobolja, to je briga i skrb za tebe, diete moje.

— Dobri oče, nemojte se radi mene uznemirivati. Ja ću opet pjevati, opet ću biti vesela, kad vi to želite.

Kod posljednjih riječi ustane djevojka, i pristupivši k ocu, nježno ga milovaše po licu.

— Šta to sve koristi kćerko moja, kad me ove moje

godine sile na razmišljanje. Starost me je pritisla, jednom nogom već sam u grobu. Još godina, dvie... pa je svemu kraj. A sad i ta nesretna kostobolja navalila kao nikad prije... Ahaha! — gladio opet Gašo noge. — Danas ili sutra dieliti mi se je s ovim svietom i ostaviti tebe samicu bez svakoga oslona i uporišta...

— Ne govorite tako dobri, mili oče! Vi ne ćete umrieti — ostaviti vaše Veronike! — kro suze će djevojka.

— Koja korist od toga, da se varamo, diete moje! Ako i bolest sad popusti... opet dani su mi izbrojeni. Samo da mi je viditi prije tebe obskrbljenu, a onda... onda neka se vrši volja božja... A joj! ali ciepa — stenjao opet starac. — A i Vuka dugo već nema do nas — nastavi za čas Gašo. — Želja moga srca bijaše budućnost i sreću tvoju... tebe samu povjeriti njemu. Ali kao da se moja vruća želja ne će izvršiti...

— Ja se ne ću nikad udavati, dragi oče — izmuca Veronika u velikoj zabuni.

— Ne ćeš... ne ćeš!... Znadem ja to. Tako sve djevojke govore, a napokon ipak protivno urade.

— Ali ja se u istinu ne ću — ozbiljno će djevojka.

— A kako ćeš ti sama slaba ženska da se obraniš? Vremena su težka... i jaka mužka ruka jedva da odoli. Odkako dodjoše ti tudjinci, ti Niemci u naše krajeve nestalo je pravde i zakona. Otimačina i razbojstvo svakidanji je kruh... Da ostaneš sama, u brzo bi ti raznesli i ono malo siromaštva, što će ti namrieti otac. I zato ti velim diete moje, da ne ću spokojno zatvoriti oči na vječni počinak, ako ne vidim prije uz tebe jak i vjeran oslon...

Starac zašuti a Veronika sjedne opet uz preslicu.

Bol starčeva po malo jenjala i on zatvorenim očima, naslonivši se u svoj kožnati stolac s velikim oslonom, podao se snatrenju... Gledao se kako sjedi pod granatom lipom; miomiris cvieta razliegao se okolišem. Uz njega mlada žena tetoši zdravo mužko čedo, a podalje stoji naslonjen o drvo mlad i snažan muž. Lice mu se sjali od radosti, a sretan mu pogled počiva na ženi i dietetu. — Sad se mališ izpravio na krilu majčinu i posegnuo svojom punanom ručicom za brkom djedovim ... Starcu zaigra brk od zadovoljstva i sreće, blaženi smiešak preleti mu licem... Sad ga mališ podrma za siedi brk...

— Jaoh! — zastenje starac i otvori oči. Čas-dva gledao je oko sebe, kao da nešto traži... a onda spozna da to sve bijaše samo san... liepi san. I uzdahne duboko iz staračkih grudi.

Taj čas preleti prozorom sjena. Kudrov zalaje na dvorištu, nu to lajanje u brzo se pretvori u ono karakteristično cvilenje, kojim pas pozdravlja dobra znanca i prijatelja. Gašo digne glavu i upre napeti pogled na vrata. Veronika sustavi preslicu, ustane i htjede izaći da vidi tko je, kad se vrata otvore i unutra stupi Vuk.

— Božja vam pomoć, oče Gašo — pozdravi došljak starca.

— Ti si to, sinko! — radostno će iznenadjeni starac i razširivši ruke htjede da se digne sa stolice... ali shrvan boliu klone natrag.

— Uf!... prokleta kostobolja...

Medjutim je već Vuk kleknuvši obujmio starca. Kratko vrieme držahu se obojica zagrljeni a vrele suze starčeve natapale su vranu kosu mlada plemića. Veronika je stajala postrance i gledala uplašeno u Vuka; oči-

to nije se nadala njegovu dolazku. Izvinuvši se iz naručaja Gašina pristupi Vuk k djevojci.

— Zdravo, sestro!

— Dobro nam došao, Vuče! — pozdravi ga ona.

— Jamačno si umoran, a valjda i gladan i žedan, sinko? — Starac ne skidaše očiju s Vuka. Radost s njegova dolazka sasvim ga je preobrazila; iste bolje kao da je posve nestalo. — Daj kćerko prigledaj, da bude što dobra za večeru; a dok to bude donesi nam požunac starine. Treba Vuku okrjepe!... Pa onda kod dobre čašice se laglje i ugodnije razgovara... Nisam ti se danas nadao... zaista nisam — okrene se k Vuku, kad je Veronika otišla da učini po volji očevoj.

A kad se nadje na stolu požunac pun zagorca petgodišnjaka, razvezao se je Gaši posve jezik. Pitao ovo ... pitao ono... Uzeo pripoviedati svoje gospodarske prilike i neprilike, što su se zbivale za vrieme Vukova odsuća. Tužio se na svoju kostobolju, koja ga stisla u zapećak. Sva sreća, reče, što se Veronika razumije dobro u gospodarstvo; inače zlo i naopako... Tako je u razgovoru vrieme prolazilo. Veronika je u to spremila večeru, i oni posjedaše za stol, s kojega je mlada purica razprostirala ugodan miris. Kad bijahu usried večere najednoć će starac:

— Gle!... nisam te još ni pitao odakle dolaziš?

— Iz Modruša.

— Od zdola? a šta rade modruška gospoda?

— Zaviše se u crno... odkako ono nesretno svrši grofica Jelisava.

— A reci mi sinko, jesi li ti bio kod sprovoda... pokoj joj viečni... grofice Jelisave.

— Jesam, oče Gašo. Bijah s knezom Ivanom.

— Kaži mi po duši, Vuče, kako je to bilo s groficom. Ljudi svašta govore... nu tko bi svim tim babljim bajkama vjerovao.

— A šta govori sviet?

— Grozne stvari, sinko! Zagorjem pronosi se glas: da je grof Fridrik ubio groficu, svoju ženu.

— Na žalost, sviet istinu govori — muklo izreče Vuk.

— Bože! — cikne Veronika i od užasa umalo da se ne sruši sa stolice.

— Ha! prokletnik!... Istina je dakle. To je strašno, užasno, gnjusno! — provali Gašo. Starac se silno uzrujao i stao opet stenjati od boli.

— Da užašan i gnjusan zločin, počinjen je na onoj dobroj i plemenitoj ženi — primieti tužno Vuk.

— I knezovi Krčki to mirno snašaju? — zapita Gašo.

— O ne!... Knez Ivan bijaše na kraljevskom dvoru u Budimu. Ondje pred kraljem i kraljicom obtužio je prisutnoga grofa Fridrika s umorstva, rekavši mu u lice da je podla ubojica.

— A grof?...

Šutio je. Ni riečcu da bi progovorio u svoju obranu. Samo kad mu knez Ivan dobaci: „kukavico"... planuo je. Malo da nije došlo do dvoboja medju njima. Nu kralj, na silne molbe kraljičine i drugih srodnika i, da se izbjegne javnoj sablazni, zabrani svaki megdan. Ali o pravom prijateljstvu i pomirbi Krčkih i Celjskih ne ima više ni govora.

— Zločin ostati će dakle nekažnjen... Uh! striela božja! — ljutio se i od boli stenjao Gašo. — Kod toga namršti lice, a rukama se hvatao za noge. A onda na-

stavi: — Kako bi i bilo inače. Grofovi Celjski velika su gospoda; u srodstvu su s kraljevi. A takovoj gospodi sve je slobodno!... E, da to, od nas koji počini... ode glava s ramena! Ali ako je ubojica izmakao ljudskoj kazni, božjoj lje ne će.

— Ufajmo se u pravednost božju — doda svečano Vuk.

— Rado bi ipak znao, što je nagnalo grofa, na taj užasan zločin — opet će Gašo.

— Ljudi, koji poznaju grofovu razbludnost, umuju, da tu mora biti po sriedi kakova žena. A po svoj prilici i bit će tako... da ga je pustopašna strast nagnala na ubojstvo.

— A ne zna li se koja je ta nesretnica?...

— Ne zna... Ali poznata vam je oče Gašo ona narodna: „zaklela se zemlja raju, da se tajne sve znaju". Pa i ta će doći na vidjelo.

— Isuse! Bože! pomozi — razlieže se sobom vrisak Veronike... i ona onesviešćena klone niz stolicu.

Gašo sav uprepašćen skoči na noge, ali ga ljuta bol svali natrag na stolicu; te bez rieči i bez daha upilji pogled u jedinicu.

Vuk je medjutim snažnim rukama dignuo djevicu, te ju nježno položio na krevet. Ovdje ležaše ona zatvorenih očiju, bez sviesti, kao mrtva. I mrtvačko bliedilo prevuklo joj lice... Mladić uzme sa stola pehar s vodom, i stade njome škropiti lice djevojčino.

Ne bojte se, oče, ne će joj ništa biti. Mala nesviestica... Pripoviest o grofu Fridriku potresla ju... nije to za tako nježne stvorove... Evo već se lagano vraća boja u obraze... i dah se jača. Još malo pa će se osviestiti. Otvoriti ću prozor da dodje svježi zrak u sobu — mirio Vuk starca otvarajući prozor.

Hladan noćni zrak navali u sobu... Ne potraje dugo, a djevojka se maknu i uzdahnuvši duboko šapne tiho: „Fridrik"... ali tako tiho, da to jedva Vuk uzmognu čuti, koj se upravo sagnuo nad njome...

Mladić se trgne. Leden ga znoj oblije. I strašna... grozna misao proleti mu glavom.

— — — — — — — — —

Veronika se opet gane i otvorivši širom oči, pogleda oko sebe. Ugleda oca i Vuka... Prevuče rukom preko čela... i dižući se lagano s kreveta zapita slabim glasom: „Bože, šta se to sa mnom zbilo?...

— Kako ti je, diete moje? — upita ju nježno otac.

— Dobro oče! — odvrati mu ona slabim glasom.

Vuk savladavši svoju uzbudjenost privede ju opet lagano k stolu i smjesti na stolicu. Gašo navrati razgovor na druge stvari, samo da mu se diete ne uzrujava. A ona je sjedila tiha i mirna ne progovorivši čitavu večer ni riečce... I Vuku je izbjegla rieč. Na starčeve upite odgovarao je kratko i prisiljeno. Njegove misli bijahu zabavljene nečim sasma drugim... a to drugo jako ga je mučilo. Kradomice, s nekom stravom bacao bi poglede na Veroniku; dok bi ih ona izbjegavala... I večer prodje i oni se dadoše na počinak. Nu žudjena mira i sna nijedan ne nadje.

Gašu je morila skrb za njegovu jedinicu. Starac snovao i gradio kule o njezinoj budućnosti... Vuk jedva dočeka da bude na samu. U ušima mu je neprestano zujala ona kobna riečca: „Fridrik". Jednom pobudjenu sumnju nije mogao nikako da utomi. Sjećao se sada čudnovatoga ponašanja Veronikinoga, kada je prvi put do-

šao grof u Desinić. Dosjeti se i njezinoj smetnji kada bi se spominjalo ime Celjskih. Sad mu je bilo jasno i njezino prema njemu promienjeno držanje od nazad godine dana... Jasno mu postade sve... pa ipak još ne htjede vjerovati u to. Kako si je želio da se vara, da je zlo čuo, da to ipak ne bijaše grofovo ime, što ga je Veronika izrekla. Napokon usne s tvrdom odlukom, da u toj stvari mora na čistac doći... A Veronika... Došavši u svoju sobicu, provale mukom suzdržavane suze i cielu noć ne prestade plakati...

IX.

Boravak Vukov veoma je povoljno djelovao na gospodara Desinićkoga. Starca je kostobolja posve privezala uz stolac. Jedva da bi se sa štakama vucario, pa je s toga volio počivati u svom naslonjaču... Nu uza svu bol, bijaše ipak veseliji nego prije. Ma da je Vuk i postao mučaljiv, te čitave dane hodao po lovu, bijaše starac ipak sretan, da ga imade uz sebe. Pa i nadao se stari, da će najednom stupiti s Veronikom pred njega i zamoliti ga, da ih blagoslovi. I čudio se samo, da oni time tako dugo zatežu. Znao je on, da je tomu kriva Veronika, s kojom o udaji ne bijaše razgovora. Ona, kakove je bila sanjarske ćudi, sve je nekud prhla nad zemljom, tražeći i izčekujući nešto... Bog zna što! — Ona sjegurno i sama to nije znala...

Tako je mislio stari, ne sluteći, da je dolazak grofa Fridrika u njegovu kuću, priveo misli njegove liepe kćerke, opet natrag k zemlji — — — — — — — — —

A o čemu je ona sanjala?... Sviesna si vanredne liepote, kojom ju je narav nadarila, ona je žalila, da mora u ovoj zabiti cvasti, i odcvasti;... u sviet si je željela,

da tamo sjaji, da joj se dive i klanjaju, da svojom liepotom začara svakoga!... Na časove bi joj se opet pričinjalo, da proživljuje kakovu liepu priču, što ju je čula još djetetom od dobre tete Agate. Onda si je umišljala, da je ona ta začarana kneginja, i da će doći vitez, koji će ju osloboditi i odvesti u svoje sjajne dvore!... Koli krasno bijaše to maštanje! I eto nadodje grof, a ona ugleda u njemu svoga viteza. Ali to potraje tek tako dugo, dok si ne dozove u pamet... da je oženjen. Ljutu bol poćuti u srcu, ne radi svoga izgubljenoga viteza... već zato, što je ljubav s prvim pogledom u njeno srce unišla. Sad bijaše voljna žrtvovati sve svoje sanje. Žalila je, što je on bogat i moćan grof; i dušu bi svoju dala za to da je kakov ubogi sirotan... ali da je slobodan. A tako ne ima nade, da bi ikad mogla postati njegovom. Dugo se je borila njena ljubav, s glasom svjesti njene... bijaše to heroiska borba — ali napokon održa ipak pobjedu, ljubav!... I oni se sastajahu češće, a ona je morala sve to kriti pred ocem. Morala je lagati i pretvarati se pred dobrim svojim roditeljem. A on, njezin babajko, sve je vjerovao svojoj jedinici!

I ta ljubav bila joj je odsad sve. Ona joj se je posve podala, ma da je i znala, da je njezina ljubav, grieh!... Ali taj grieh bijaše toli sladak, toli zamaman; taj grieh zaokupio ju svu i ona nije drugo ni misliti mogla — van kako će griešiti! I opet bijaše taj grieh uz to tako čist i tako nevin... i ona mu se podala svom bezazlenošću.

Koliko je puta njezin otac mahao glavom, gledajući zabrinuto jedinicu, kad bi ona na njegova pitanja davala obratne odgovore. Tako je otac jednom zatražio vina, ona mu doniela hljeba; on pitao za kudrova, a ona odgovara: da je zelenko kod kovača.

Koli je velika i silna bila ta njihova ljubav, koli velika njihova sreća!

Kad je grof prvi put ugledao nju, onako divnu, krasnu, zamamnu, njegova sudbina bijaše odlučena. Ona je postala od onoga časa gospodaricom njegova srca, a on njenim smiernim robom. I on bijaše spreman, za nju se odreći svega... časti, slave... i istoga imena, samo da nju može nazvati svojom... Tko da opiše muke, što su ga onda snašle! S jedne strane sreća, blaženstvo, njena ljubav; a s druge spone, koje ga vežu uz ne ljubljenu ženu... ženu, koju je mrzio živu, a mrzio i kašnje, kad bijaše već mrtva...

Jednoga dana, kada se opet potajice sastaše, saobći joj Fridrik, da se radi o pomirbi izmedju njega i Jelisave. On, da se doduše opire tomu, ali ne zna da li će moći odoljeti svome ocu... Prolila je onda mnogo suza, osjećajući, da nema pravo, da se tomu protivi. Jelisava bila je zakonita žena Fridrikova, a ona?... Ona je tek njegova ljubovca!... I razstadoše se!... Malo zatim pročuo se glas, da je Jelisava mrtva... Još danas stine joj krv u žilama, kad se sjeti toga glasa. Nešto strašna, nešto užasna zaokupilo joj dušu, a ona nije znala odgonetati, što je. Tako su joj prolazili tužno dani, dok ne stigne Vuk u Desinić... Njegovim dolazkom razgali joj se i sav užas. Sad je pojmila onu kobnu slutnju... onaj užas, što ju je obuzeo na viest o smrti grofičinoj. Fridrik!... njezin dragi Fridrik... ubojica... i to ubojica svoje vlastite žene! — A ako je postao ubojicom, tko je tome krivac?! Tko drugi nego ona! Ona je postala uzrok smrti, onoga angjeoskoga bića, kojim sviet opisivaše Jelisavu!... Bilo joj da poludi! Sjećala se njegovih rieči za posljednjega sastanka: Ti ćeš mojom biti

Veroniko, ti ćeš biti groficom Celjskom, pa ma... I tu se prekinuo grof, a nju strastveno privinuo k sebi. Sad joj bijaše jasan smisao tim riečima, i shrvana bolju i očajem briznu u ljuti plač. —

Dane, što su sliedili iza njene nesviestice sprovadjaše Veronika većinom uz oca. Vuk nije više, kao nekoć, tražio njezino družtvo; pače izbjegavao bi svaku zgodu, koja bi njih dvoje našla na samu. O grofu Fridriku ne povede se više rieč, barem ne u njenom prisuću; kad na jednom začuje se glas, da je grof stigao na Veliki Tabor. Vuk se na tu viest silno uzruja. Neizvjestnost mučila ga je do ludila. Srce mu bijaše puno ljubomora i mržnje na grofa... Gašo bijaše takodjer donekle uznemiren glasom, da mu se grof nalazi u susjedstvu. Bojao se starac da mu grof ne dodje opet u goste. Veronika naprotiv čuvši da je grof na Velikom Taboru, sva je uzdrhtala od silne uzbudjenosti. Vuku nije ništa izbjeglo. Sve što je vidio, utvrdjivaše ga u uvjerenju, da postoji neka tajna sveza izmedju Veronike i grofa. Samo da mu bijaše znati što izvjestna. Mladi plemić zakune se u sebi, da će dobro otvoriti oči, da udje u trag toj tajni.

— — — — — — — — —

Bilo je dan pred sv. Lukom evangjelistom. Prve vlažne i kišovite dane mjeseca listopada, zamienilo je liepo jesensko vrieme. Podne je već odavna prošlo. Vuk je odmah poslie ručka prebacio preko ledja tobolac sa strielicama, te uzevši koplje i luk pošao po običaju na lovinu. Gašo sjeo do otvorena prozora i puštao, da ga griju zrake sunčane. U ruke je uzeo glagolicom pisano sveto pismo, pa nataknuvši naočale, što mu ih je prije

četiri godine donio Vuk iz Nürnberga, bivši ondje sa knezom Ivanom... čitao je muku Kristovu.

Veronika je zašla u bašću i uzela trgati cvatuće katarinčice. Cviet za cvietom padaše u djevojčinu košaricu. Napokon se bijaše košarica napunila cvieća i zelenila, a onda sjednuvši na klupu i staviv košaricu do nogu, stala je plesti vienac... Sutradan slavio je kršćanski sviet sv. Luku evangjelistu, pa je trebalo ljetos, kao i svake godine, izkititi lik evangjeliste, kome je bila posvećena obližnja crkvica. — Cvietak redao se do cvietka, medju to upleo se zelenlistak, a vienac rasao i duljio se...

Da je tko kod toga posla pomnije motrio djevojku, lasno bi bio opazio, da to samo mekanički prsti čine... Svojim mislima bijaše ona na Velikom Taboru kod svoga. Kod svoga?!... Može li ljubav, koja se gradi na takovoj podlozi, udieliti sreću za sav taj život? Ah, kako se ona boji onoga časa, kad se i opet ugledaju; jer taj čas će odlučiti, da li će se ovim groznim djelom uništena, ugasla ljubav, na novo uzkrisiti... ili će onaj tren, umreti i ona kao što je mrtva i njezina ljubav... Koli je ona žalila za svojom ljubavi i plakala, tugovala za njom. U srcu svom nije osjećala više nikakove radosti. Pusto i prazno bijaše sve oko nje... i ona je sa strahom pomišljala na budućnost svoju — jer život je toli dug, a ona bijaše još toli mlada...

Zadubljena tako u svoje tužne misli, nije ni opazila, kako se otvoriše vratašca od bašće, i u bašću stupi grof Fridrik. Unišavši baci pogled po njoj kao da nekoga traži i pogled mu se sustavi na mladoj plemkinji. Ubrza hod i za čas stajaše pred mladicom.

Ugledavši Fridrika, Veroniki stine krv u žilama,

pred očima joj se zamagli, a ruku, kojom je posegla za cvietkom u košaricu, ne uzmogne više ni maknuti.

— Veroniko — javi se ljubko grof i razkrili ruke.

Ona se i ne maknu. Ukočenim očima gledaše u njega.

— Zar nakon toli duga rastanka ne ima Veronika pozdrav za svoga Fridrika? — nježno će grof i stupi korak bliže k djevojci.

Mirno kano kip od kamena ostade u svom prijašnjem položaju.

— Još uviek nemaš za me ni slovca? — upita nakon male stanke Fridrik.

Ona i ne gane trepavicom.

— Što me tako ukočeno gledaš, kao da sam kakva avet? — nastavi. — Ja sam to... Fridrik, tvoj Fridrik. — I htjede da ju obujmi.

Tek da se makne, i pruživši obje ruke prema njemu kao na obranu, šapnu jedva čujno: „pusti me!“...

Zapanjeno motrio je grof djevojku. Tad kao da se je nečemu dosjetio, lice mu se smrkne, a oči strašno zaplamte.

— Ha! sad razumijem! — muklo će on. — Dakle i do tebe dopro je glas, da su moje ruke okaljane krvlju grofice Jelisave?... Pa da — uze opet grof. — Ja ju ubih! Ovom rukom zatjerah joj nož u grudi. A zašto ju toliko mrzih?... zašto ju ubih? Za to, jer ljubim tebe Veroniko! Čitam ti sa očiju, da me odsudjuješ! Postah ubojicom... ali za tebe! Veroniko, preni se... progovori! bila tvoja rieč blagoslovljena ili pogubna po mene. Ti si dobra, pa ti ćeš i mene naučiti da i ja postanem dobar. Metni ruku na moje srce, da se smire ti pakleni dusi, što me natjeraše na opaki taj čin... Da si onda

stajala uza me, kad se odlučih na to nedjelo, ruka bi mi bila klonula, u tvojoj blizini ne bi bio kadar ništa zla počiniti. Smiri se, Veroniko! Čitav život još leži pred nama. Dobrim djelima ti ćeš okajati grieh moj!

Veronika ga samo pogleda pogledom, u kom se je odrazivala sva bol i sav očaj njezine duše... A onda opet zavlada njome prijašnja ukočenost.

— Ulovih li te, razbojniče! — zagrmi u taj čas snažan glas iza ledja grofovih. Bijaše to Vuk, koji se danas vraćao ranije no obično s lova. Prolazeći kraj bašte dopre mu do uha nepoznati glas mužkarca. Pristupi do ograde, da vidi tko je, i prepozna Fridrika. Uočiti grofa i preskočiti ogradu, bijaše djelo jednoga trenutka. Onako, sav bijesan poleti do klupe. Grof oholo pogleda mlada plemića, kojemu su se lica žarila od ljutine.

— Sad mi lje ne ćeš uteći, krvožedna zvieri! — biesnio on i dignuvši koplje mahne s njime na Fridrika, ali na po zamaha sustane...

— Zašto ne udaraš, momče? — porugljivo zapita Fridrik.

— Jer hrvatski plemić prepušta njemačkomu grofu, da ubija goloruke ljude.

Osim kratka bodeža, što mu je visio o pojasu, bijaše Fridrik bez oružja.

— Grofe Celjski, ako niste kukavica ostat ćete na mjestu, dok se ja ne vratim, a onda neka mač odluči.

— Celjski gdje stoji, ondje će i ostati — gordo odvrati Fridrik.

Brzim korakom udalji se Vuk prema dvorcu...

Gospodin Gašo sjedio je u svom naslonjaču. Glava mu je klonula na krsi, dok su mu ruke počivale u krilu. Sveto pismo palo je na pod, a naočale skliznule niz nos,

te se zaustavile o veliki brk starčev. Starac je sladko zadriemao. Kad navali u sobu Vuk, on se prene i razgledavajući se onako sanen po sobi, opazi Vuka, kako skida mač sa suprotne stiene.

— Ti si to, Vuče?

— Ja sam — odvrati Vuk, i ne obazrievši se, stane skidati i drugi mač.

— Ali što to radiš? Što će ti mačevi, sinko? — pita u čudu starac.

— Ništa, oče!... Jastreb misli, da već drži golubicu u pandjama. Ali ja ću mu oteti plien! — uzrujano prozbori mladi plemić i odbrza s mačevima napolje, ostavivši zabezeknuta starca u sobi.

Pobrzavši preko dvorišta nadje se za čas opet u bašti pred Fridrikom.

— Birajte! — reče i pruži grofu oba mača.

Fridrik uzme jedan od mačeva i izvadi ga iz korica.

— Kad baš želiš, mladiću, da ti pustim malo krvi, neka ti bude!

— A ja mislim, da se omastim vašom, grofe! Napred! — reče i nasrne na grofa.

Fridrika, inače vrsna mačioca, za čudo ovaj put kao da je ostavila obična vieština. Ruka mu je bila nesigurna, te nije vladala mačem kao u drugim zgodama. Težkom mukom je odbijao biesne nasrtaje Vukove. Sablje su se križale i zujile zrakom kao ljute guje. Vuk je navalio svom žestinom, ne dajući grofu da odahne. Najednoć njegov mač bljesnu, spusti se i zahvati protivnikov... i što bi okom trenuo, osta Fridrik golih ruku; dok mu se mač, opisavši zrakom polu krug, u udaljenosti od nekoliko koračaja zabode u zemlju. Mač mla-

dića zaigra ponovno nad glavom Fridrikovom, lieskajući se o jesenskom suncu... jošte časak, i grof će okajati griehe u svojoj krvi...

— Isuse! — vrisnu Veronika i bacivši se medju borioce, zaštiti svojim telom Fridrika. Strah, da će ga izgubiti, povrati joj život u zamrlo tielo.

Vuk jedva suzdrži mač, da se u strjelovitom letu, ne zasieče u rame Veronikino. Zažarena lica i od bojne vatre plamsajućim očima, motrio je mladi plemić neočekivanu sliku.

— U kraj Veroniko!... daj da mu satrem zmijsku glavu — mahnitao je od ljutine Vuk, poigravajući se nad njihovim glavama britkom posjeklicom.

— Ako si tako žedan krvi, Vuče, evo ti moje... ali njegovu štedi.

— Ti luduješ, Veroniko! — žestoko će on.

— Ako je ljubav ludost... onda da.

— Nesretnice! — bolno se uzvine s grudi Vuku, a ruka, koja je čas prije visoko držala mač, klonula je niz tielo.

Fridrik privine mladicu k sebi šaputajući joj sladke rieči ljubavi; dočim je Vuk stajao kao ukopan, ne mogavši nikako shvatiti istinitost onoga, što je dosele samo slutio.

— Šta je to?... Vuk s mačem u ruci... a moje diete u naručaju mužkarca... vidim li dobro?... u naručaju grofa Fridrika! — drhtavim glasom javi se stari Gašo, približiv se njima.

Gašo videći, gdje je Vuk pojurio s mačevima na polje, digao se i pošao prem težko, i pomoću svojih štaka za njim. Prosliedivši tragom buke i zveketanja mačeva, nadodje upravo u čas, kada je Veronika, obujmivši Fridrika, spasila ga tako od očite propasti.

Na upit starčev nitko ne odgovori. Sve je troje šutjelo mramorkom. Gospodar Desinićki postajaše sve nemirniji. Groznica je s njime tresla, a lice mu je gorilo kao u vrućici.

— Oče oprosti! — prva progovori Veronika i odriešivši se Fridrika, baci se pred ocem na koljena i pokrije lice rukama.

— Da ti oprostim?... a šta si sagriešila da ti imam oprostiti? — pitaše starac sve drhtavijim glasom.

— Ja ljubim Fridrika — dahne jedva čujno djevojka.

— Bože! — zavapi Gašo — ti... ti, moja jedinica, ljubiš toga opakog grofa... oh!... ugušit ću se!... Krv zalije lice starčevo; piena mu navre na usta; oči izskoče, iz tresućih se ruku skliznu štake; noge mu klecnu. „Marto“ — huknu jošte starac, onda zaglavinja... i bio bi se srušio, da ga nije zadržala kriepka ruka Vukova.

Sagnuvši koljeno, smjesti Vuk lagano starca u svoje krilo. Onda mu stavi ruku na srce i opipa mu bilo, i ne osjetivši više nikakav znak života, položi ga lagano na travu.

— Mrtav! — tužno će on, a dvie suze skliznu niz plemenito mu lice.

— Mrtav! — kano jeka ponovi Veronika i sruši se bezsvjestna na truplo očevo...

Fridrik je stajao muče postrance. Na njemu se opažao ni tračak kakova osjećaja, samo zelene oči sjajile u bliedom licu.

— Evo vam do nogu druge žrtve!... Za plemenitom groficom Jelisavom pošao je i Gašo Desinićki. Ali

da se tim dvima ne pridruži i treća, pobrinuti ću se ja. Odsad stoji Veronika pod mojom zaštitom...

— Zakonita i najbolja zaštita svojim podanicima Desinićkim jest gospodar Velikoga Tabora... a taj sam ja! — oholo odvrati grof Fridrik i krene lagano iz bašče, ostavivši Vuka sama sa mrtvim Gašom i bezsviestnom Veronikom.

Kad je sunce zašlo za goru, ležao je gospodar Desinićki na odru, dok su njegovu jedinicu, koja je bila u vrućici i bez sviesti, položli u postelju.

Briegom i dolom razliegnu se zvuk zvona kapelice sv. Luke. Zvonce kao da ječi i nariče, a kako i ne bi — kad nose na vječni počinak zemne ostanke posljednjega mužkoga odvjetka roda Desinića. Istom kada se je povorka izgubila za brežuljkom, utiša se zvonce. Sprovod stiže napokon i do župne crkve Desinićke, gdje su imali svoj posljednji stanak oni od Desinića. Tu pred otvorenom rakom izpjevaše „de profundis". Starac župnik suzom u oku podieli blagoslov, mrtvomu tielu svoga prijatelja od mladosti... A onda prosliedi ono škripanje o drvo se tarućih konopaca, što ostaje neizbrisivo u pameti, ako se jedanput samo čuje. A kad se je sve utišalo, snivao je gospodin Gašo vječni sanak uz svoju ljubljenu Martu, koja ga je kroz toliki niz godina ovdje izčekivala...

X.

Vuk i kmetica Jana dvorili i njegovali Veroniku, koja je svedjer još ležala u vrućici. U ljutoj vatri, koja ju spopala, ona bi odavala sve tajne svoga srca; ona bi molila za oprost, dok bi Vuka zaklinjala, da štedi Fridrika... S blaženim smieškom na ustnama gukala bi

poput golubice, u umišljenom razgovoru sa svojim Fridrikom.

Vuku, koji je sve to slušao, paralo se srce. Nu plemeniti mladić naučio se pregarati i podao se očinskom skrbi posve svojoj samaritanskoj službi. Na časove činilo se, kao da je sva njega uzaludna... i da će ugasiti luč mlada života. Nu napokon nadvlada mlada i kriepka narav i bolest krene na bolje. Oko Božića nestade pogibelji.

Cielo vrieme njezine bolesti dolazio bi Friedrik danomice iz Velkoga Tabora, da čuje, kako je bolestnici. Vuk mu je branio pristup do Veronike, ali ga kmetica Jana o toku bolesti izvješćivala. Onoga dana, koji mu javi, da je pogibelj minula, nadje se u ruci Janinoj zlatnik. Sirota kmetica, koja još u svojem životu nije posjedovala toliki novac, nije nasmagala rieči, da nahvali darežljivost grofovu. Vuk slušao je te hvalospjeve s nekom gorčinom u srcu, strogo zabranivši Jani, da o grofu štogod spomene Veroniki. Upornost i postojanost grofova zadavala mu brigu. S druge strane bojao se, da mu ne dodje poruka od knezova Krčkih. Što onda?... Kome da povjeri Veroniku?... Grof je bogat, a kako se je vidjelo na Jani, zlato otvara svaka vrata.

Njegova bojazan bila je opravdana. Na sama sv. Tri Kralja godine 1423. dodje mu poruka od kneza Ivana, da se najdulje do Sviečnice nadje u Modrušu, i to na dulje vrieme, moguće na čitavu godinu. U velikoj svojoj brizi sjeti se starca župnika desinićkoga, i odluči njemu povjeriti Veroniku. Čestit starac privoli, obećavši mu, da će paziti na djevojku kao na zenicu u oku.

Veronika se medjutim pridigla od bolesti i provodila je veći dio dana izvan kreveta. Uviek još slaba,

a tiha i nujna sjedila je po čitave sate uz prozor, sa kojega se je vidio Veliki Tabor... Ali grofa ne spomenu nikada.

Jednoga dana sjedila je tako izgubljena u mislima, kad se lagano otvore vrata, kroz koja pruži u sobu glavu kmetica Jana. Razgledajući se oprezno po sobi, podje lagano do nje.

— Milostiva gospojice, — tajinstveno će kmetica, i gurne lahko rukom Veroniku.

Djevojka se trgne, nu opazivši Janu nasmieši se, te ju zapita:

— Što je Jano?

— Jeste li sama? — oprezno će kmetica, ogledavajući se još jednom plaho po sobi.

— Ta vidiš da jesam... Ali čemu ta tajinstvenost?

— Imam vam nešto reći... Samo se bojim, da ne čuje mladi gospodin.

— Pa što bi to bilo?

— Gospodin Vuk mi je strogo zabranio, da vam ne smijem ništa govoriti o njegovoj milosti, gospodinu grofu

— Ti si bila s grofom? — naglo upane Veronika.

— Oh, kako je to dobar gospodin!... Dolazio je uviek pitati za vas dok ste bolestni ležali. Kad vam je ono bilo jako zlo, samo da nije proplakao od žalosti... Ali zato da ste vidjeli njegovo veselje onaj dan kad mu rekoh, da ste izvan pogibelji. Utisnuo mi je dukat, da zlatni dukat u ruku — razbrblja se stara.

— Dakle on bijaše za vrieme moje bolesti češće ovdje?

— Ne prodje dan, a da njega ne bi bilo — odgovori kmetica. — Pa i danas bio je ovdje.

— On bijaše ovdje! — klikne Veronika — a zatim dometne tiho — a ja ga ne vidjeh!...

— Naložio mi je, da vam rečem, da mora na put, nu da će se najkašnje za tri mjeseca vratiti,... a dotle da se strpite i da ne dvojite o njemu. A u znak vjernosti šalje vam evo zlatni prsten.

Kod toga izvadi iz njedara rubac, razmota ga i preda Veroniki u njemu sahranjeni prsten... Drhćućom rukom uze djevojka prsten i prinese ga usnama, i utisnuvši vrući cjelov na suho zlato, natakne si ga na prst. A onda se okrene kmetici rekavši joj:

— Hvala ti Jano!... A sad hodi... želim biti sama.

Od toga dana oporavljala se je Veronika vidljivo. Vuk gledajući, kako djevojka opet dolazi k snazi, laglje izgledaše čas odlazka svoga iz Desinića. A kad nadodje čas razstanka, oprosti se s Veronikom, ne propustivši prije naložiti Jani i staromu slugi Janku, da budu oprezni i da paze na svoju mladu gospodaricu.

Veronika osta sama na svome očinstvu.

XI.

Ledena kora, koja je sapela zemlju, trgala se na sve strane i uzmicala pred toplim zrakama ožujskoga sunca, odrazivajući se od sniežne plohe. Od raztopljena sniega i leda stvarahu se potočići, utirajući si staze u toj ledenoj kori. Mjestimice bile su već dobrano velike plośtine posve čiste od sniega, te se zelenilo mlade trave živo odbijalo od biela okvira. Ovdje, ondje žutio se jaglac, kao da se želi natjecati sa zlatnim sunčanim tracima. Uz jaglac širila se tratinčica, tvoreći na onom zelenilu divan sag. Izmedju grmlja oborila stidno svoju sniežnu glavu visibaba, a po gdjegdje gledala već i biela

sasa, do koje se je kočio šaroliki plućnjak. Skromna i miloduha ljubica bojazljivo je provirivala izmedju suhoga lišća i zelene trave. A nad sve to šarenilo razapelo se jasno-modro nebo poput ogromna šatora i pružalo oku ugodnu opreku bielome podnožju...

Puteljkom, štono je vodio k desinićkom dvorcu, grabi laganim kasom na liepu zelenku konjik... Vuk, koji se nakon odsuća od jedne godine vraća u Desinić.

Bezćutno jaši mladić ne obazirući se na okoliš; iz očiju, koje je upro preda se u prazno zračište, čitaš samo neku sjetu. Uzde pale mu gotovo iz ruku, ali pametna životinja ni ne treba gospodareva vodstva; ona sama udara pravim putem. Šta se je više približavao Desiniću to ga sve veća obuhvatala tjeskoba... Prije godine dana ostavio je Veroniku slabu i bolestnu. Godina je duga; tko zna što bi se sve dogoditi moglo tekom te gogodine... On bijaše daleko. Sa svojim gospodarom prebrodio je i more. Bio je u Italiji, bio ća i u Rimu. Ondje, u vječnom gradu vidio je tolika čudesa. Vidio je sv. Oca papu i od njega primio prije odlazka, sveti blagoslov. Na povratku svratili su se i u Veneciju. Kako su ondje ohola mletačka gospoda udvarala knezu Krčkom, kojega su unesli i u zlatnu knjigu svoga plemstva. Sjaj što je okruživao kneza Ivana odrazivao se je i na njemu, njegovu pratiocu. Ondje mu se širile grudi od ponosa gledajući, kako se lukavi Mlječić previja pred hrvatskim velmožom. Pa onda oni vatreni pogledi i uzdisaji liepih kćeri Venecije!... Ali te ga ostaviše hladna. Njegove misli, njegovo srce bijaše daleko... daleko tamo u miloj Hrvatskoj — u ubavom Zagorju! Ma da je i znao, da je njegova ljubav bez nade, da je Veronika za nj izgubljena; unatoč svemu tomu, nije se njegovo srce ugrijati moglo, za drugu ženu!

I sad eto ga, gdje se približuje njezinu domu. Tko zna šta ona sada radi? Kako će ga dočekati; jel' će se radovati njegovu dolazku?!... Takova pitanja stavljao si je, dok se je njegov zelenko uzpinjao s njime uzbrdice. I neopazice nadje se pred dvorcem. Kurija ležaše kao da je izumrla; prozori bijahu zatvoreni, sve tiho... pusto... nigdje nije vidjeti ni žive duše. Ta mrtva tišina neugodno ga se dojmi. Časak ogledavao se okolo, a onda sjaši. U to ga pozdravi lavež psa. Stari kudrov zaleti se lajući na došljaka. Nu vierno pseto prepozna Vuka, te ga stade veselo obletavati, dajući izraz svojoj radosti kratkim lavežem i cvilenjem.

Izmamljena, lavežom kudrova, pojavi se na vratima kurije kmetica Jana. Prepoznavši starica došljaka od čuda sklopi ruke.

— Za ime Božje!... gospodin Vuk...

— Dobar dan, Jano! — pozdravi ju on.

Jana kao da joj se zadiela koštica u grlu, samo je kimala glavom, i razkolačenih očiju gledala u Vuka.

— Zar nema nikoga kod kuće, da mi konja spremi? — pitao Vuk ogledavajući se dvorištem.

Jani se opet razveže jezik.

— Odmah ću dozvati Janka, mladi gospodine... Hej, Jankiću, čuješ li?!... Jankiću! mladi gospodin je došao — uzvikala se kmetica.

Za uglom dvorca pojavi se Jankić. Kao da mu baš nije preša, stupao je polagano i ne opazivši odmah Vuka, razdere se na Janu:

— Šta vičeš stara vieštice, kao da gori... Nu u to već opazi Vuka. — A vi ste to mladi gospodine? — uzžurka se on sada. — Dobar dan, milostivi gospodine — pozdravljaše hvatajući konja za uzde.

— Dobar dan Jankiću... No, kako je?

— Hvala na pitanju... tako... tako .. sve po starački — slegne Janko ramenima.

— A kako vaša gospodarica? — pitaše Vuk. — Je li kod kuće?

— Milostiva gospojica?.... jest... nije... — pleo Janko, vukući konja za uzdu, kao da želi što prije doći iz Vukove blizine.

Vuk pogleda začudjeno staroga slugu. Jankić se medjutim već izgubio za uglom.

— No hoću li bar od tebe dobiti pametan odgovor — zapita nestrpljivo Janu.

— Za milostivu gospojicu pitate? — izmuca nekako Jana.

— Dakako da za nju... za koga drugoga — sve nestrpljivije će Vuk.

Jana šućaše kao riba.

— Do biesa! Hoćeš li već jednom odgovoriti — razžesti se Vuk.

— Gospojice... gospojice.. nema više ovdje — promuca napokon kmetica.

— Nema je ovdje? a da gdje je? — grozničavo zapita Vuk. Neka crna slutnja ga obuze.

— Gospojica Veronika je na Velikom Taboru — tiho se ukrade preko usna Janinih.

Kao gromom ošinut, stajaše Vuk bez rieči, gotovo bez života, na tu kobnu viest. Ali odmah nastupi prevrat.

— Na Velikom taboru, veliš?... Lažeš stara vještice, ili zbijaš šalu samnom,... ali jedno i drugo će ti prisjesti. — I uhvativši staricu za rame, podrma njome, da se je onaj čas srušila na koljena.

— Smilujte se! ja nisam ništa kriva — kukaše sirota starica.

— Reci da si lagala... pa ti je sve oprošteno — podrma Vuk u svom bjesnilu još jednom kmeticu.

— Nisam mladi gospodine, ni jedno ni drugo. Bog mi je svjedokom, da sam istinu rekla — klela se starica.

— Dakle istina!... bolno uzdahne mladić, a ruka, mu izpusti Janino rame.

Da se taj čas otvorila zemlja pod njegovim nogama, da ga proguta; ili da ga kojom srećom nestane s površine zemaljske, tko sretniji od njega!... Dakle istina! Fridrik je polučio svoju svrhu, Veronika pade žrtvom njegovih pohota. A on to nije mogao zapriečiti, jer bijaše u to vrieme na stotine milja odaljen od domovine... Sada Fridrik slavi pobjedu!... Nu tko zna, da li je Veronika dobrovoljno išla s njime? da li nije on upotriebio silu, ili varku?... Ta pomisao učini, da mu krv uzavrije I on odluči doći na čistac.

— Janko... Janko! — stane zvati slugu. — Jesi li čuo?... konja amo!...

Janko koji jošte nije bio razsedlao zelenka, na povik Vukov bio je u tren oka na mjestu. Vuk poklopi konja i pojuri kao striela niz brdice. Nakon četvrt sata, sustavi se pred župnim dvorom desinićkim. Sjašiv, preda konja u pohranu slugi, a sam se zaputi u kuću.

Starac župnik šetao je po sobi, moleći brevijar, kad pokucavši naglo, bane u sobu Vuk.

— Hvaljen Isus i Marija!

— Na vieke, sinko! — odvrati župnik prepoznavši Vuka. — A odkuda ti tako iznenada?

— Iz Desinića, gdje su mi rekli, da je Veronika na

Velikom Taboru. I zato dojurih k vama prečastni oče, da saznam istinu.

— Istinu već znadeš — odvrati župnik.

— I posljednja mi nada propade!... Bože! što doživih taj čas!... Koje li sramote... Veronika ljubovca grofa Celjskoga — bolno i gnjevno izreče Vuk.

— Šuti!... Neogrieši duše... strogim i korećim glasom poče župnik. — Veronika živi bez grieha na Velikom Taboru.

— Bez grieha?!... Odkada je kriepost biti milostnicom.

— Ne sudi dok sve ne znaš... Veronika je groficom Celjskom — uzdignutim će glasom župnik naglasivajući svaku rieč.

— Veronika... grofica Celjska?... Vi se šalite reverendissime?

— Nipošto!... Veronika je zakonita žena Fridrikova... Ja sam blagoslovih njihov vez.

— Vi ste ih vjenčao? — preneražen, gotovo bez daha reče Vuk.

— Jesam. Povjerih ti tajnu, koju dosada još nikomu ne odkrih — uze župnik. — A sad sjedni i slušaj, kako se zbilo.

Posjedavši u udobne naslonjače započe starac župnik.

— Kad ti ono pred godinu dana bijaše ostavio Desinić, povjerio si Veroniku, koja se jedva stala oporavljati od bolesti, mojoj brizi. Ja se rado odazvah tvome pozvu, pače smatrah si to dužnošću, jer Veronika bijaše jedinica dobroga mi prijatelja iz mladosti, a sad siroče bez oca i majke. Nije bilo dana, a da ju ne bi posjetio. tješeći ju u njezinoj osamljenosti, koju je ona, navikla

biti uviek uz oca, iz početka težko snašla. Nu vrieme izravna i ovu. I ona se napokon snadje u svoj udes. Još za života oca privikla samostalnomu vodstvu kućanstva i gospodarstva, posvetila se sada posve tomu. Jana i stari Janko, revno i zdušno ju u tom podupirahu. — Tako prodju tri mieseca, kad na Velikom Taboru osvane Fridrik.

Tu se župnik prekine da odahne. Vuk nije skidao očiju s častna starca, pozorno prateći njegovo pripoviedanje.

— Ja sam ju posjećivao i nadalje — nastavi župnik — kad mi je samo služba i vrieme dopuštalo. Odsada zatekoh češće grofa Fridrika u kuriji Desinićkoj. Ovi česti posjeti grofovi ne svidjahu mi se ni malo. Strepio sam za dobar glas djevojke... On je moćan i silan velmoža... grof, a ona uboga mlada plemkinja. Odlučio sam tomu učiniti kraj. Govorih Veroniki, da to ne može da dulje potraje, već radi svieta; nastojah ju skloniti, da se okani njegova družtva... A ona udri u plač!... Ja ju korih... a iz nje ništa... van suze i suze. Jednoga dana, kad se vraćah iz kurije, sretnem Fridrika, koji je pošao gore. Ja ga napadnem i privežem mu se uz dušu. Molih i zaklinjah ga, da se mani tih posjeta; da ne baca zao glas na djevojku, ubogo siroče, koje nigdje nikoga nema... Grof me ozbiljna lica posluša, a kad ja svrših, reče mi kratko, odriešito: Hvala vam na propoviedi!... U ostalom da budete umireni, reći ću vam samo to: „slobodna je Veronika, a slobodan sam i ja!“ Rekavši mi to kimnu glavom na pozdrav, i nastavi svoj put prema dvorcu... Od toga doba uviek su mi se glavom vrzle grofove rieči, kojima ne shvatih ipak pravi smisao; dok

najednoč prije četiri mjeseca, razjasni mi se sve na neočekivani način.

Bilo je baš na samo Andraševo, a oko četiri sata po podne. Na polju spuštao se već i mrak. Vjetar je pirio... ljuti sjevernjak i vitlao po zraku sniežnim pahuljicama. Ja sam se zgurio u ovom kutiću kraj peći i sa zadovoljstvom promišljavao, kako je ugodno u toploj sobi, kada vani bura brije. Iz moga razmišljanja trgne me konjušnik grofa Fridrika. U prvi mah začudih se... Što će taj kod mene?... Zapitam ga: koje ga dobro dovelo pod moj krov?... On mi odvrati, da je poslan od grofa Fridrika, koji me moli da odmah dodjem u grad. Šta, zar je grof bolestan? — upitah. On mi odgovori, da ne zna šta gospodin grof želi. Ali da mu je naložio, da bez mene ne dolazi... Nije bilo druge, nego spremiti se na polazak. Za pol sata donese me moj dorat u dvorište Velikoga Tabora. Tu izdaje pred mene Friedrik. Zahvali mi, da sam se tako brzo odazvao njegovu pozivu i povede me u gornji sprat. Da grof nije bolestan uvidih na prvi pogled. Pače, Fridrik bijaše neobično dobre volje. — Dok smo koracali dugim hodnikom, razbijah si glavu, šta to grof snuje s menom. Na kraju hodnika zaustavismo se pred vratima gradske kapelice. Fridrik otvori vrata... i mi udjemo. Na žrtveniku gorile su četiri voštanice. Grof me zamoli da obučem misnu košulju i štolu; a on da će se odmah vratiti. Jedva što to izreče, već i izčeznu na pobočna vrata. Ja se uzmem odievati... izgledajući šta će to biti. Upravo si stavljah štolu o vrat, kad unidje u crkvicu Fridrik, vodeći izpod ruke Veroniku... Sada svatih sve! — Videći to dvoje, znao sam o čemu se radi... Nu ipak zapitah grofa; što to znači? Hoću da nas vjenčate — odvrati mi on. Ja se

u prvi mah uzprotivih tomu. Stanem mu nabrajati crkvene zakone i propise. Neka gospodin grof — rekoh — izpuni sve predhodne uvjete, onda da sam spreman, učiniti mu po volji. Ali on ne htjede ni čuti o tom. On ostade kod svoga, da ga smjesta vjenčam. Zaprieti mi, da me ne će pustiti kući, dok mu želju ne ispunim. Ja ostadoh tvrd... Uvidivši, da ne ide silom, a on poče milom. Molbama i prošnjom zaklinjao me, da učinim to poradi Veronike. On da ju odveo od kuće... a šta će sviet sutra, raznieti će je na jezike! — Moja postojanost uzkoleba, a kad i Veronika molbama i plačem navali na me — ne mogoh im odreći... i nakon četvrt sata, bili su muž i žena!

A sada mi reci sinko, jesam li mogao, jesam li smio drugačije učiniti? — svrši župnik.

Vuk je pozorno pratio starca u njegovu pripoviedanju, a kad ovaj zašuti, vidilo se na njemu, da je i njegova borba svršena.

— Hvala vam častni oče... kako ste radili... dobro ste radili! — I poljubi starca u ruku.

XII.

U južnoj kuli biskupskoga grada u Zagrebu, našlo se je 24. travnja godine 1424. maleno, ali gospodsko družtvo. Kraljica Barbara došla je u pohode svome milome rodjaku, a vjernomu kraljevu kancelaru, biskupu Albenu. I ban Herman boravio je već dva dana kod biskupa.

Kraljica sjela je u visoki naslonjač od crvene kože pred pisaćim stolom biskupovim. Biskup naslonio se o omašnu peć, koja je zapremala dobru desetinu sobe, i odatle gospodovao pogledom po cieloj sobi. Grof Herman

stajao je u sredini sobe, držeći u desnici omašno pismo, i... živo je govorio mladu stasitu plemiću, malih, crnih brčića i bujne kose, koja mu je u gustim pramovima padala na ramena. Mladić odjeven u odielo bosanskoga kroja poslanik je Tvrdka II. Tvrdkovića, kralja Bosne ponosne... Ivan Mrnjavić po imenu.

— Po pismu, što mi ga predadoste, sudim, da je moj dragi šura u velikoj neprilici — govorio je grof Herman Mrnjaviću.

— Upravo je tako. možni bane! Nu dozvolite mi, da vam sve podrobno razložim... Bog i duša, sve je to i u pismu, što ga predah vašoj velemožnosti... ali živa rieč je ipak nešto posve drugo, nego mrtvo slovo — reče Mrnjavčić.

— Bene dixit (dobro sbori) — javi se biskup.

— Poznato vam je, — zače mladi Bosanac — da moj uzvišeni gospodar i kralj ima mnogo neprijatelja. S onima vanjskima išlo bi još kako tako. Uz božju pomoć proslavilo bi se već oružje bosansko. Ali kada vrag u kući ne da mira!... Kad je ono poslije smrti blage uspomene Stjepana Ostojića, zasjeo na slavni priestol Stjepana Ttvrdka, jedini pravi nasljednik, uzvišeni moj gospodar —

— Dozvolom i podporom prejasnoga kralja Sigmunda — upadne Barbara.

— Istina — pristane Mrnjavić. — Privolom uzvišenoga supruga vaše kraljevske milosti. Već onda rasle su mnogima zazubice za kraljevskim viencem. Ponajpače pak Radivoju, sinu Stjepana Ostoje. Svakom zgodom pravio je on smutnje i neprilike u državi. Snažna ruka moga uzvišenoga gospodara, razprši sve svoje protivnike. Svi se pokoriše, do jedinoga Radivoja. Ovaj,

uvidivši da su mu sile preslabe, tražio je prijatelja i saveznika izvan granica domovine... I nadje uporište u strašnoj sili osmanlijskoj. Mudri sultan Murat II. uze ga pod svoju zaštitu. U zamjenu mu Radivoj obreče danak i vazalstvo, ako se njegovom pomoću dočepa priestolja. U to doba sklopi moj kralj, saletavan od mletačke republike, savez s ovom, proti ljutome knezu cetinskomu i kliškomu, Ivanišu Nelipiću. Radivoj dojavi to Turkom, a ovi, vrebajući samo na dobru zgodu, sakupe veliku vojsku na našim granicama.

— A zar ne zna kralj Tvrdko, da je knez cetinski vjeran prijatelj kralja Sigmunda? — javi se kraljica.

— Kako rekoh, svietla kraljice! moj kralj i gospodar oklievao je dugo... nu napokon popusti silnomu i upornomu podjarivanju mletačke Signorie — odvrati Mrnjavić.

— Ali to nije bilo uputno od moga šure, koji dobro znade, da je kralj Sigmund u velike dužan zahvalnosti knezu Ivanišu, koji ga ni u najtežim časovima iznevjerio nije — razlagao je Herman.

— A zahvalnost najveća je kriepost kraljeva — oglasi se biskup.

— Izvan svake je sumnje: da neprijatelj kneza cetinskoga, neprijatelj je i kraljevske nam kuće — potvrdi Barbara.

— Moj šura nije trebao baš nasjesti lukavoj Signoriji — opet će Herman.

Serenissima već je naučna, da drugi za nju vade kestenje iz vatre — pridometne Alben.

— Uvidivši i sam moj prejasni kralj i gospodar svoju pogriešku, moli i velemožnost vašu, svietli bane, da koju dobru rieč uložite za nj kod Njegovoga Veličan-

stva, kralja Sigmunda, da mu zablude oprosti, te ga opet milostivo primi pod svoju moćnu zaštitu; jer inače mu je kruna i kraljevstvo u pogibelji velikoj.

— Gledom na srodstvo i staro prijateljstvo, uložiti ćemo kraljica, i ja, našu rieč, da utišamo srdžbu kraljevu... Ali u buduće neka bude oprezan moj šura; neka se tako lakoumno ne igra s krunom.

— Od naporna puta sigurno ste umorni, mladi moj viteže? Dok god vas je volja, milim ste mi gostom — ljubezno ponudi biskup mladu Bosancu.

— Na polazku predati ću vam pismo za moga šuru — jošte će Herman.

— Žurit mi se valja, presvietli gospodine biskupe! Sutra zorom rado bi krenuo kući... a dotle harno i rado primam vaše gostoljublje — zahvali Mrnjavić biskupu i poklonivši se još kraljici i banu ostavi sobu.

— Tu je Tvrdko veoma ludo radio, i da se za vremena nije k pameti dozvao; mogla ga je ta igra stajati i krune i života — progovori ban.

— I Sigismund već je planuo srdžbom na njega — reče kraljica.

— A Hermanu Celjskomu baš nije posve ravnodušno, tko u Bosni vlada — lukavo će biskup, žmirnuv očima.

— A i nije!... Nespretnost moga šure mogla mi je osnove poremetiti — prizna Herman.

Jak kucaj oglasi se na vratima.

— Slobodno! — ozva se biskup.

Na vrata udje visok, krupan starac.

Uzprkos svojih šezdeset godina držao se uzpravno kao svieća. Crnomanjasto lice s dugim siedim brcima, bijaše oštrih poteza, dok mu je uglast obrijan podbradak

odavao energiju; a kad si mu zavirio bolje u tamne oči, bio si na čistu: da je to prebrisan čovjek. Zaodjeo se je crvenom dolamom s velikim dugmetima. Oko pasa pripeo je široku sablju, a na velikim zelenim čizmama zvečile su ostruge. Finu kapu od kunovine skinuo je i držao u ljevici.

— Vaše kraljevske svietlosti, velemožnosti i presvietlosti najpokorniji sluga — pozdravi prisutne protonotar kraljevstva, Mihajlo od Ravna, klanjajući se duboko.

— Drago mi je, da vas vidim, dragi protonotare — odzdravi kraljica i pruži mu ruku, koju on s najvećim počitanjem prinese k ustnama. Zatim se izrukuje s Hermanom i biskupom.

— Već odulje vremena nismo imali sreću vidjeti vašu kraljevsku milost u našoj sredini — obrati se protonotar opet kraljici.

— Državni poslovi i vladalačke dužnosti ne dozvoljavaju mi na žalost, da tako često dodjem amo, kao što bi želila.

— Uviek ste dobrostiva, svietla kraljice — nakloni se protonotar.

— Ja vas evo posve zaokupih... a gospoda gore od želje, da što prije saznadu, što se novoga zbiva... — smiešila se kraljica.

— Ima li što važna? — zapita Herman.

— Solve linguam tuam! (razrieši jezik) — dostojanstveno će biskup.

— Pro primo... početi ću kod tebe, presvietli gospodine biskupe — važno poče protonotar.

— Kod mene. .. a šta je sa mnom? pitaše u čudu biskup.

— Jutros bila su grička gospoda kod mene, sa svojim možnim gospodinom sudcem — nastavi protonotar.

— A šta se to mene tiče?

— Tiče te se i kruto! Bilo je jutros opet krvi... Grička gospoda ne daju orati u Novacima gospodinu Mihajlu od Valpova. A on se poziva na to, da je od tvoje presvietlosti dobio u pravi posjed rečenu oranicu.

— Grom ubio tu kramarsku gamad! — razžestio se biskup. Nu ubrzo se popravi i prekrstivši se, promrmlja: „Bože, oprosti mi griehe!"

— Ha, ha, ha! — nasmije se kraljica. — Kako se je razžestio gospodin biskup.

— Naučiti ću ja pameti te žabare... A sad pusti to — okrenu se Alben k protonotaru. — Pripoviedaj nam radje što drugoga.

— Drugo šta?... Hm!... I to drugo vrlo je škakljivo — kao da se je skanjivao protonotar.

— Škakljivo? — zapita Herman.

— Zaista možni bane... Radi se o knezu Nikoli.

— Zar Krčkom? — brzo upita kraljica, dok licem Hermanovim preleti oblak zlovolje.

— Jest, o njemu. Smijem li biti posve iskren? — zapita lukavi protonotar kraljicu.

— Ja to dapače želim... zapoviedam!...

Grof Herman namrštena čela uzhodao se po sobi, dok se je s lica biskupova čitala ljubopitnost.

— Od smrti nesretne grofice Jelisave prometnuo se gospodar ozaljski u živoga vraga. Progania svakoga, za koga samo sumnja, da je u srodstvu ili u prijateljstvu s obitelju Celjskom. Svim nam je još u pameti nasilje kneževo, što ga je prije godine i po počinio u Pribiću na Jurju Bakši. A zašto?... Za to, jer su Bakšaji bili poznati kao prijatelji porodice Celjske. I ovo, što su Gričani opet stali rogoboriti proti častnomu biskupu, držim njegovo je djelo! On ih jari, jer je biskup rod i prijatelj vašega imena... A šta je još gore, knez ima svu silu prijatelja, i ti svi sad s njime u jedan rog pušu. Stališi i redovi svakom zgodom buče i viču, da im tudjinci uvlače strane zakone i običaje u domovinu. A znate, kraljevska svjetlosti i vi velemožni bane, kakovi smo mi Hrvati! Zapalimo se brzo, a onda neka sam vrag tu vatru gasi! Buna Horvata i Paližne još je mnogim u pameti... I sve se bojim, ako se kako tome ne doskoči, biti će zlo! — dovrši protonotar.

Dobar čas su svi zašutili.

— Po vašemu bi dakle moglo doći i do krvava boja? — zapita kraljica.

— Taj je neizbježiv, kraljevska svjetlosti, ako pustimo da stvar ide svojim tokom — odvrati protonotar.

— Pa dobro... neka mač odluči! — mrko će Herman.

— Ti samo zaboravljaš, magnifice domine, da kralj Sigmund toga nikada dozvoliti ne će! — javi se biskup.

— Biskup zbori istinu — oglasi se kraljica. — Kralj, moj suprug, nikad zaboriviti ne će, da je Ivan Krčki, otac Nikolin, spasio život mojoj predšastnici... blage uspomene kraljici Mariji.

— Pa što da uradim? — pitao je zlovoljno Herman.

— Nastojati treba, da se oprieke izglade — reče biskup.

— Lako je reći... ali teže je učiniti — primjeti kraljica.

— Kako bi bilo, da mu se ponudi koja veća čast — nakon kratkoga razmišljanja izjavi protonotar.

— Banska čast na primjer — uplete se kraljica.

— Tim će se posve udovoljiti taštini kneževoj — pridometne biskup.

— Vašoj oštroumnosti se divim, svietla kraljice — pokloni se protonotar Barbari.

— Toga medjeda da imam za druga — promrmlja Herman.

— Ah šta!... On će nositi samo naslov!... Pravim banom biti će ipak samo Herman Celjski... — uz posmjeh reče Barbara.

— Varaš se kraljice!... Poznam ja Nikolu. Kod njega ne znaš čemu da se više diviš, dali junačkoj desnici, ili bistroj glavi... Ali neka bude, kad to zahtjeva slava i čast Celjskih — pristane napokon Herman.

Neko vrieme nastave razgovor, a onda se protonotar, primivši jošte neke naputke Hermanove, udalji.

Još se nisu vrata za odilazećim protonotarom zatvorila, već bude najavljen Jobst od Helfenberga.

Kraljica reče, neka udje.

— Dodjoste već, viteže? — odvrati kraljica pozdrav klanjajućem se Helfenbergu.

— Na službu Vaše kraljevsko Veličanstvo — hrapavim će glasom Helfenberg... Naš stari znanac nije se ništa promienio, osim što mu se je nos još nešto jače crvenio.

— No jeste li bili s grofom Fridrikom? — zapita ga Herman.

— Jesam, možni bane! — odvrati uz poklon Helfenberg.

— A gdje je?... Što radi?...

Kraljica i biskup napeto su izčekivali odgovor Helfenbergov.

— Njegova milost grof Fridrik zavukao se je u Veliki Tabor poput goluba u golubinjak, te ondje guče ljubavnu pjesmu sa svojom golubicom... A mora se priznati grofu, da ima vanredno fin ukus — reče Helfenberg.

— Samo da ne počini kakovu ludost — primjeti Barbara.

— Meni se čini... Da ju je već počinio... Oprostite, što sam se tako izrazio — izpričavao se Helfenberg.

— Kako to mislite? — s težko prikrivenim nemirom zapita Herman.

— Meni se čini, vaša grofovska milosti, da ga je ta djevojka posve začarala. Grof Fridrik postupa s njome, kao da mu je prava supruga.

— Ludosti! — primjeti Herman. Nu činilo se je, kao da sam nije bez bojazni.

— Grof Celjski... pa jednostavna, uboga plemkinja... — oholo uzdignu kraljica glavu.

— A jeste li mu rekli, da se kani ašikovanja i da se primi ozbiljna posla? — zapita Herman Helfenberga.

— Jesam!... Ali badava! On ne će ni da čuje o kakovom poslu.

— No, pa što veli? — upita kraljica.

— Da želi imati mira.

Na čas zavlada tišina u sobi.

— Hvala vam za sada, viteže. Kad vas opet uztrebam pozvat ću vas — odpusti Herman Helfenberga.

Duboko se klanjajući ostavi Helfenberg sobu. A kad su ostali sami, zapita nakon male stanke Herman:

— Što velite na to?

— Nemaj brige za njega. Pusti ga, nek uživa... kad se je zasiti, odbaciti će ju kao izciedjeni limun — mirio biskup Hermana.

— I ja sam istoga mnienja... Pa ako vidimo, da ta ljubavna komedija suviše dugo traje, onda još uviek ima vremena, da se umiešamo — oglasi se kraljica.

Grof Herman, zaokupjen mislima, šetao je svedjer sobom. Ozbiljno mu lice, još se većma uozbiljilo.

— Čini mi se — stane on opet govoriti — da od neko doba nije sreća više vjerna pratilica roda Celjskoga. Kao da su se uzdrmali stoljetni temelji, na kojima je sazdana zgrada moći i slave našega roda. I to baš u času, gdje naumih sgradu ovjenčati sjajem, koj bi se odrazivao dok bude svieta i vieka!... Nu, ja ne polažem oružja, jer Celjski ne plaši se borbe; pače u borbi mu je život. Pa makar i sam usud pozvao na megdan!...

Kako je stajao pred kraljicom i biskupom s ponosito uzdignutom glavom rekao bi: eto Titana, koji se sprema da Juriša Olymp!... — — — — — — — — —
— — — — — — — — —

Nije prošlo ni šest tjedana, a grof Herman imao je druga u banstvu... kneza Nikolu Krčkoga, koji se je prvi od svoga roda prozvao Frankapanom.

XIII.

Tik gradskih zidina veliko-taborskih, pružio se krasan cvjetnjak. Malen je, ali kud pogledaš, svagdje se vidi brižna i marna ruka, koja s puno ljubavi i ukusa ovdje upravlja. Tu se razcvali kao krv crveni karanfili; a u tom crvenom sagu razsijani su poput zviezdica bieli zviezdani. Tamo opet koče se u svojoj bjelini gizdavi ljeri, obtočeni kao obručem, zelenom miloduhom resedom. Gusti buseni jasmina spleli se s granama jorgovana, kao braća... A ponajviše mjesta zapremila nježna kraljica cvieća... Nad čitavim cvietnjakom slegao se opojni zadah cvieća, što tako voljko podražuje živce...

, Nasried cvietnjaka uzdigla se sjenica o ljestvice se ovijajućih ružica. Pod tim miomirisnim baldakinom spustila se na klupu, pletenu iz grana srebrobiele breze, mlada žena — Veronika.

Naslonjena o klupu disala je punim grudima opojni miris ruža. Izpod crne, srebrenim žicama protkane kapice, uzkovrčala se zlatna kosa. S nesravnjivo krasnoga lica čitaš sreću i zadovoljstvo. Modre, vlažne oči proziru vanrednom ljubkošću oko sebe.

Podavši se posvema snatrenju, nije ni primjetila, kako joj se iza ledja lagano, tiho šuljajući približava Fridrik. Koji put sustavi se, da mu pogled počiva na punanom, razkošnom stasu Veronike, kojega zamamne forme izticale su se izmedju zelenila i razcvalih ruža. Pritajivši isto disanje, približi joj se posve, i naglo ju obujmiv, utisne cjelov na ružična ustanca svoje liepe žene.

— Ah! — vrisnu Veronika; nu ugledavši Fridrika nasmija mu se sladko.

— Uplaših li te? — smijao se Fridrik veseo kao djače, kad mu kakova vragolija uspije. A onda joj uzdignu glavicu i zatomi svoj pogled u nedohitnu modrinu krasnih joj očiju.

— Ala si liepa, golubice moja!... Kada te gledah ondje gdje sjediš, najljepša ruža medju ružama, postaje mi sve jasnijom sreća, što mi ju pruža posjed tvoj...

Što su krune, što moć, bogatstvo, slava... što je sve to spram tvoje ljepote?!... Ti si ljubav, ona zamamna ljubav, pred kojom se gubi sve u ništavilu.

— I ti me još uviek jednako ljubiš?

— Zar možeš dvojiti o tome?! Ta ima li smrtnika, koji bi te gledao, a ne ljubio.

— Sretne li mene!... Ali i ja tebe ljubim, moj golubane. I, ovinuvši mu ruke oko vrata, šaputaše: oj ljubi me dugo... ljubi me viečno... jer u tvojoj ljubavi moj je život...

— A što si se toli uplašila kad sam te zagrlio i poljubio?

— Razmišljah upravo o svojoj noćasnoj sanji... I sad me čami obilaze, kad se sjetim.

— A što ti se je to tako strašnoga snilo? Ded, kazuj mi.

— Slušaj... Snilo mi: da se nas dvoje šetalo krasnim perivojem. Okružavalo nas mirisno cvieće, baš kao ovdje. Iz perivoja zaredasmo krasnim poljanama, koje bijahu takodjer pune šarolika cvieta. Nad našim glavama razliegao se veseli poj ptičica, dok su šareni leptirići igrali svoje kolo... Mi sami, presretni uživali smo u sretnoj i bujnoj prirodi!... Tada najednom, kao da se zemlja otvorila, nestade svega izpred nas. Cielo obzorje prekrije tama i tmuša... Nestade livada, nestade šumskoga zelenila i sjajnih leptirića... A kad se u toj strašnoj tami htjedoh privinuti k tebi, osjetih da sam sama... I tebe je nestalo!... Stanem vapiti za pomoć, zvala sam tebe, ali moj glas gubio se je netragom u silnoj oluji, koja se podigla... U onoj polutami hrlih napried; noge su mi krvarile, kako ih je izderalo oštro kamenje i trnje, kojim sam stupala... Uz sievanje munja prikaže mi se na jednom vršku nepomično, strogo lice pristara mužkarca, koje me je bezćutno... ledeno motrilo! Oko ruke ovila se neumoljivomu starcu crna zmija sa zlatnom krunom na glavi. Zmija je siktala prema meni i rigala otrov... a ljuta bura nosila je do mene kaplje otrova, koje su mi prskale u lice! Groza me spopade... Zdvojna i u smrtnom strahu pojurim napred i nadjem se na vršku visokoga brda. Ali tu gledaju moje oči još veći užas. S desna suklja vatra... sad na će zahvatiti i moje odielo; s lieva je ponor, a u njemu šumi gorska bujica... Kud pogledam propast, ništa van propast! Zovnem tebe opet imenom, ali do mene, kroz onaj pakleni šum, dopirahu samo zvuci slični zveketu veriga. U to kao da mi se je izmaklo tlo izpod nogu, sklizmem i srušim se u ponor!... A onda... Onda me obavila još veća tama, još crnija noć!...

— Ah, to su trice!... San je laža — umirivao je Fridrik Veroniku. Nu i njega, koji je bio nešto sujevjeran, neugodno se je dojimao san. Nastojao je da razgovor svede u veseli tok, ali mu ne podje po želji. Zato mu nekako odlane, kad ugleda nepoznata viteza, koji, praćen gradskim kastelanom, ulazi u cvjetnjak. On ustane i podje u susret strancu. Po zaprašenom odielu i čizmama vidjelo se, da stranac dolazi s daleka puta. Došavši pred grofa zapita:

— Stojim li pred možnim grofom Fridrikom Celjskim?

— Ja sam Fridrik Celjski.

— Plemić sam Gejza od roda Apaffyjeva i u službi Njegove kraljevske svjetlosti kralja Sigmunda.

— A šta mi donosite plemeniti gospodine?

— Po nalogu Njegovoga Veličanstva imam predati

vašoj milosti ovo pismo — i, izvadivši iz zobunca pismo s velikim pečatom, preda ga Fridriku.

— Hvala vam, viteže — reče grof, prihvativ pismo. — Štamme! — dozove zatim kaštelana Niemca, koji je stajao postrance. — Preporučam tvojoj brizi plemenitoga gospodina Apaffyja, dok je našim gostom — i lakim kretom glave odpusti Apaffyja, koji duboko se klanjajući izadje s kaštelanom.

Čim se je udaljio kraljev ulak, otvori Fridrik pismo. Čitajući ga probliedi i ruka mu stane drhtati. Veronika, koja ga je cielo vrieme plaho motrila, približi mu se.

— Što se je zbilo? — zapita zabrinuta lica.

— Nije ništa — odvrati on, nastojeći da se prikaže mirnim i ravnodušnim.

— Ne taji! Ovo kobno pismo krije nešto u sebi, reci mi, što je?...

— Dieliti mi se je od tebe, došo moja.

— Ti da me ostavljaš? — prestraši se ona.

— Na kratko vrieme... — potvrdi Fridrik.

— A kuda ideš?

— U Budim... Kralj me zove.

— Kralj te zove u Budim... A ja da ostanem sama, bez tebe?

— Smiri se zlato! U brzo ću se vratiti u tvoj naručaj — mirio Fridrik ljubljenu ženu.

— Oh!... Zašto je tako nemilosrdan taj kralj, da me razstavlja s tobom... Ali ja te ne puštam... ti ne smiješ otići... Zar ne, da me ne ćeš ostaviti? Molim te, ne ostavljaj me!... — I baci se na koljena, dignuvši sklopljene ruke prema njemu, dok joj bujicom provale suze.

Potresen u dušu dignu Fridrik plačnu ženu i reče blago, ali odlučno:

— Ne tuži... Podaj se u ono, što biti mora. Kraljevoj zapovjedi pokoriti se valja... Prekosutra polazim u Budim.

A onda privinu k sebi mladu ženu i cjelovima osuši vlažna lica — — — — — — — — —
— — — — — — — — —

Dan, što ga još Fridrik proboravi na Velikom Taboru, prolazio je tužno. Veronika nije više naricala; suhih očiju obilazila je gradom... Ali tim ju više stezalo u srcu. Fridrik ju je tješio i mazio; obećavao, da će se brzo vratiti, ali ona je mahala glavom, kao da ne vjeruje u to... A kad je kucnuo čas razstanka, Veronika ga izprati do gradskih vrata, gdje već na nj čekaše Apaffy i pratnja. Grof iztrgnuvši se iz zagrljaja žene zajaše vranca. A u oku mu zasja suza... možda prva u životu . . .

U brzo nestade ga s vidika.

XIV.

Dvadeset i četiri sata tek su prošla, odkako je Fridrik ostavio Veliki Tabor, a Veroniki se pričinja isto toliko godina. Nestalo je za nju božjeg svjetla... nestalo dana; svuda vlada noć... noć!... A uz to nikako ne može da se otrese svoga zlosretnoga sna. Uviek joj dolazi pred oči, i sve joj nešto šapuće, da je njezina sreća za uviek zakopana.

Sjedila je u svojoj sobici, prateći u mislima Fridrika na njegovu putu, kad ju trgne iz misli topot konjski. Zavirivši u dvorište, zagleda mlada viteza, koji je vanrednim poštovanjem upravo pomagao silaziti s konja

otmjenoj, u odielo od ljubičasta baršuna odjevenoj gospoji. Pratnja od pet momaka pod oružjem stajala je postrance. Nadošavši gradski kastelan uze se duboko klanjati. Gospodja milostivo odvrati pozdrav, i upravi nekoliko rieči na pokorno pred njome prignutoga Štamma. Ovaj se ponovno duboko nakloni. Strana gospoja progovori na to još nešto vitezu, a onda se s kastelanom uputi preko dvorišta u grad. Veronika se još nije ni razabrala od iznenadjenja, kad se već vrata otvore, a u sobu stupi gospoja... kraljica Barbara. Neprijatnim pogledom, u kome bijaše i nešto radoznalosti, motrila ova mladu ženu; dok Veroniku, ugledavši pred sobom gordu došljakinju, zazebe u dnu srca, i ona ne bijaše u stanju da i rieč progovori na pozdrav gospodji.

— Ti si Veronika? — prva progovori Barbara.

— Jest, ja sam, službenica vaša — tihim glasom odvrati ona. Čudno se je dojmi, da ju nepoznata gospodja sa „ti" nagovara.

— Krasna je... zbilja krasna — u po glasa reče Barbara, sveudilj ljubopitno motreći Veroniku.

— Što velite, gospo?

— Rekoh, da mi je sada, kad te vidih pojatno, da si začarala Fridrika — oštro odvrati Barbara.

— Fridrika!... Vi poznate dakle Fridrika?! — klikne ona i srce joj zakuca jače, izrekavši to ime.

— Sestra valjda poznaje svoga brata.

— Vi ste gospo...?

— Kraljica Barbara — upadne kraljica i uzdignuvši oholo glavu, motrila je zlorado utisak svojih rieči.

Veronika problijedi. Raztvorenih očiju, uzdrhtnuv cielim tielom, stajala je pred gordom kraljicom, dok joj se preko ustna krao kao šapat, kao dašak: „Zmija, zmija..."

Barbara uživala je u smetnji i stravi Veroničinoj. Na ustnama joj zatira okrutan posmieh zadovoljstva.

Veronika se u to već sabrala i poklonivši se duboko pred kraljicom, reče:

— Vašoj kraljevskoj svjetlosti klanja se najpokornija službenica.

Barbara jedva spusti glavu na odzdrav i prosbori:

— Ti si sama?... Tvog dragana nema kod kuće?

— Od jučer sam bez moga dragoga Friddrika. Ah! koli pusto, koli tužno mi je bez njega... — uzdahne ona.

— Ha! ha! ha! — nasmije se Barbara. — Koje li sentimentalnosti! Ha! ha! ha! njezin dragi Fridrik! — grohotom se smijala ona.

— A što je u tom smiešna, kraljevska Visosti? — upita Veronika, ne pojimajući Barbarin smieh.

Barbara se je sveudilj smijala.

— Zar vam se čini smiešnom ljubav, što ju osjećam za svoga supruga — upita ona smeteno.

— Tvoga supruga?! Idi, ne sbijaj šalu!...

— Kakvu šalu?...

— Grof Fridrik Celjski... tvoj suprug!... i ti još pitaš kakova šala!... On bogat i moćan knez, a ti kukavna, priprosta plemkinja! Zar smiešno! Možeš mu biti samo milostnicom, a ne ženom!... — s prezirom je govorila kraljica.

Veronika zašuti na ohole rieči Barbarine i upre tupi pogled u nju. Srce joj je udaralo kao da želi probiti grudi, u glavu joj udari krv, čas nije znala, da li bdije ili sanja. Nu odluči svladati svoju uzbudjenost i uvriedjen ponos, pa s toga mirno i jednostavno odvrati kraljici:

— Žena sam njegova. Pred licem božjim zavjerismo se oba.

— To ne mienja ništa na stvari. Taj brak je ipak nevaljan, jer ti si ga čarolijom primamila k sebi.

— Ako je silna bezgranična ljubav čarolija, onda se priznajem krivom.

— Ljubav! — nasmija se kraljica. — Ljubav, to je najjeftinije sredstvo doći do časti, moći i bogatstva! U ostalom zašto da duljim... Ti se Fridrika okaniti moraš!...

— Šta to rekoste, svietla kraljice? — prestravljeno zapita Veronika. Njezine odlučnosti nestalo je kao dima na vjetru.

— Razstaviti se moraš s Fridrikom?! — odrešito ponovi Barbara.

— Ja da se razstavim s Fridrikom?! — zavapi jadnica. Pred očima joj se zamagli, i bacivši se na koljena pred kraljicu molila ju:

— Smilujte se... imajte milosrdja! Ne tražite takovu okrutnost!... O, dobra kraljice! uzmite mi život.. sve mi uzmite... samo to ne tražite od mene. Svega ću se odreći, sjaja i bogatstva... svega, samo svoje ljubavi ne mogu!... Pustite nas ovdje, da u toj zabiti, daleko od svieta živimo u našoj ljubavi... našoj sreći! Recite, da vam nije do zbilje s našom razstavom... o recite, da ste me samo izkušati htjela. Nije li tako? — i upre pogled s izražajem molbe u nesmiljenu kraljicu.

S djavolskim posmiehom gledala je Barbara, kako joj pred nogama kleči, nesretna žena. A onda ju porugljivo zapita:

— No jesi li već gotova s tvojom litanijom?!

— Vidim da nemate srca... da ne znate šta je

ljubav — bolnim glasom izreče Veronika, dignuvši se.

— Šta je ljubav?! Ljubav je uživanje... a to se uzme, gdje se nadje — reče kraljica, udarivši u obiestan smieh.

— Tko ne pozna ljubav, taj ne zna ni za milosrdje — primjeti Veronika. A onda, sabravši sve svoje sile, nastavi živo:

— Ali ja ga nedam! Ja ću se boriti za nj!... Prkosit ću ljudskoj sili, i samo Bog, koji nas je sjedinio, može nas razstaviti... Dodjite svi, vi silnici pa mi otmite moju ljubav, ako možete!... Ja ću si ju braniti... za nju se boriti do posljednjega daha.

U živoj vatri i zanosu, što je obladao njome, pala joj s glave kapica, a duga zlatna kosa prosula se ledjima. Kako je uzpravno stajala pred kraljicom plamenitih očiju, prikazala je sliku Cherubina, koji s plamenim mačem straži stražu na ulazu raja.

Barbara se zagledala s nekom zavisti na bajnu pojavu.

— Liepo ti pristoji! — reče tada. — Ali smekšati ćeš se već moja lavice, dok se samo složimo u cieni.

— U cieni?... Ne razumijem Vas svietla kraljice.

— Celjski su silno bogati... pa mogu da žrtvuju koju stotinu zlatnika, da oslobode svoju krv iz pandža liepe golubice. Razumiješ li me sada?

— Za novac, da se odrečem svoje ljubavi?

— Pa da!

— Nikad!

— Budi pametna!... Zašto da se ne okoristiš liepom zgodom!... Pošlo ti je za rukom uloviti u svoju mrežu zlatnog pauka, a sad će se odkupiti taj pauk

težkim i suhim zlatom... Ja ne škrtarim... udari samo cienu!...

— Ha! opaka ženo, bez srca i duše! Ne kraljica, već zmija ti si!... Ali znaj, ako je tvoja ljubav prodajna, moja nije! — I drhćući od ljutine s prezirom je gledala prezrena, uboga plemkinja na gordu kraljicu.

Barbara probliedi od jada, i dok je rukom grčevito gnječila rukavicu, sipale su joj oči striele.

— Šta?! Ti se usudjuješ vriedjati mene... tvoju kraljicu! — prosikta napokon sva se tresući od jarosti. — Čuvaj se!

— Ti prva povriedila si mene... I čuj okrutna ženo! Ti si silna i možna, da mi možeš oteti i život... Ali ljubavi za Fridrika, lje nikad iz moga srca izčupati ne ćeš... Ti slomiti me možeš, ali svinuti nikad!

— Kukavni crve!... pamtiti ćeš još kraljicu Barbaru... Imena mi moga! I zaprietivši joj rukom izleti biesna napolje — — — — — — —

Veronika je gledala časak za razjarenom kraljicom — a onda uzdigne pogled k nebu: „Bože ti nas čuvaj! — prošapta tiho.

XV.

Šuteći jahao je Fridrik na čelu svoje pratnje, ne obazirući se na nju, kao da je ni ne ima. Bez prestanka mu je lebdila pred očima slika žene. Gledao ju, kako plače i tuži u svojoj osamljenosti... Pa i njega stade stezati i gušiti. U svojoj nutrinji osjećao je neizkazanu prazninu. Ljutio se na kralja. Ljutio se i na svoj položaj i rod, koji mu nalagahu kojekakove obzire i dužnosti. Nekoji put snadje ga upravo želja, da se ne odazove

kraljevoj zapovjedi, već da se radje vrati u zagrljaj ljubljene žene.

Nu ponos nadvlada i on nastavi put.

Nakon trinaestdnevnoga putovanja osvane u Budimu. Skrene ravno u kraljevski dvor. Tu mu rekoše, da nema još ni kralja ni kraljice. Kralj da je na lovu u Višegradu, a kraljica u posjetu kod svoga oca u Celju. Oboje da će se za koji dan vratiti.

Bilo mu je dakle pričekati. Potraži svog šurjaka Gorjanskoga i nastani se kod njega. Ovaj ga primi dosta hladno. I ostali dostojanstvenici i znanci s kojima bi dolazio u dodir, vladahu se hladno i ukočeno prema njemu.

Fridrik, kako bijaše ponosit, činio se nevješt svemu. Povukao se u svoje sobe i tu je izčekivao kraljev dolazak.

Šesti dan njegova boravka u Budimu, eto k njemu Gorjanskoga. Došao mu je reći, da je kralj stigao i da želi odmah s njim govoriti. Zajedno podju u kraljevski dvor. Gorjanski ga povede ravno u kraljevu ložnicu. Tamo nadje uz Sigmunda i Barbaru.

Sigmund mrka lica i skupljenih obrva u guste nabore, odzdravi skoro neprijatno na njegov pozdrav. I kraljica mu odzdravi hladno.

Neko vrieme vladaše mrtva tišina.

— Grofe Celjski — napokon progovori kralj, — pozvah vas pred kraljevsko Nam lice.

— I ja se evo pozivu odazvah — čvrstim glasom odvrati Fridrik.

— A znate li, zašto Vas pozvasmo, grofe?

— Ako i pravo ne znam... ali slutim.

— Pa šta velite u vašu obranu?

— U moju obranu?... Moja se obrana sastoji iz jedne jedine riečce, a ta je... ljubav! — s nekim uzhićenjem izjavi Fridrik.

Barbara prasne na taj odgovor Fridrikov u glasan smieh.

— I to kaže Fridrik!? — smijala se ona.

— Da Fridrik!... Onaj Fridrik, koji je ipak naišao, na pravu ljubav. Naravno, kraljica Barbara to nikad znati ne će! — ujedljivo primetne on.

— Ti me vriedjaš! — plane kraljica.

— A ti mene!...

— Mir! — javi se oštro Sigmund. — Ovdje prepirkam mjesta nije. — Vi ste grofe — nastavi on — sklapajući taj zlosretni brak, zaboravio na ime i čast Celjskih...

— Ljubav ne pita za čast i ime Vaše Veličanstvo.

— I vi unatoč mojem prijateljskom savjetu i naročitoj zabrani vašega gospodina oca — nastavljao je kralj nepazeći Fridrikov odgovor — na sramotu roda i svieta, uzdignuo ste tu priprostu plemkinju, do časti grofice Celjske.

— Ako i priprosta... ali zlatna srca, svietli kralju — zauzme se Fridrik za Veroniku. — Da je znate Veličanstvo, kako je liepa i mila, drugčije biste sudio. Zavriedila bi, da ju i kraljevska kruna resi.

— Ne rekoh li ti mili gospodaru, da ga je posve očarala ta namiguša— umieša se Barbara.

— I ti imaš obraza, da koga namigušom krstiš — razplamti se sad Fridrik. Ne zaboravljaj Barbaro, da je Veronika moja supruga!

— Pitam vas sada grofe, jeste li voljan pokoriti se volji Našoj; kao i onoj miloga nam gospodina tasta.

— Da se odrečem Veronike?!... Nikad! — odlučno će on.

— Ali dragi šurjače — umieša se sada Gorjanski, koji je dosele bio niemim svjedokom čitave razpre — ne prkosi srdžbi kraljevoj i oca si. Mani se te žene!... Biraj, ako ti se već tako mili bračni život, koju drugu. Ti možeš poseći ako te volja i u kraljevski rod. Svaka će biti sretnom, da se može nazvati groficom Celjskom.

— Uzaludan ti trud, nadvorniče!... prije će o Božiću prolistati gora, nego ću se ja odreći Veronike.

— Dakle ti u istinu prkosiš kralju i ocu — zače opet kraljica.

— Čast kralju, a ne manja čast i ocu... ali gospodar svoga srca, ja sam... sam.

— A ako se ti varaš u Veroniki?... Ako ona nije vriedna tvoje ljubavi — s proračunanom himbom nastavi kraljica.

Fridrik se trzne i upita naglo:

— Što hoćeš time reći?

— Da bi se Veronika moguće dala sklonuti, da te ostavi — produlji ona lagano, naglasujući svaku rieč, i pri tom je promatrala zlobnim pogledom brata, kao da se nasladjuje djelovanjem svojih otrovnih rieči.

— Veronika da me ostavi?... a tko ti to reče?

— Jadni brate! — uze opet Barbara hineći sućut, — ti ljubiš nevriednicu! Ona je spremna odreći se tebe ... uz uvjet.

— Uz uvjet? — upane Fridrik uprvši pogled pun strave i očekivanja u kraljicu.

— Da joj dobro platimo! — prosikta kraljica kao zmija, kad hoće da ujede svoju žrtvu.

U prvi mah stvori se Fridrik kamenom... Onda

mu se lica zaliju rumenilom i kao biesan, zgrčenih piesti zaleti se prema kraljici.

— Lažeš! izrode svieta lažeš — ruknu i segnu za upropašćenom Barbarom.

Nu kao munja baci se Gorjanski medju kraljicu od strave zadrvenjenu i biesnoga joj brata. Krepkom rukom sustavi Fridrika.

Sigmund videći, kako je u divljem biesu navalio Fridrik na Barbaru, probliedi, i brzo povuče za svileno uže od zvonca, što je visilo uz zid do njegove stolice. U tili čas stvori se pred kraljem častnik njegove tjelesne straže.

— Četiri momka! — zapovjedi Sigmund.

— Častnik se okrene, izadje, i za malo postavi se s momci kod ulaza.

— Odvedite grofa Celjskoga, okujte ga i tako okovanoga držite pod strogim nadzorom u zapadnoj kuli do dalnje odredbe — naloži on častniku.

Častnik pristupi grofu.

— Izvolite grofe...

Fridrik omjeri prisutne oholim pogledom i izadje, okružen vojnicima, čvrsta koraka iz sobe.

Poput vatre razširi se Budimom viest o uapšenju Fridrikovu. Taj glas dopre i do Vuka, koji je upravo boravio s knezom Ivanom u Budimu. To ga silno potrese. Prva misao bijaše mu: što će sad Veronika? Tko zna kakove opasnosti priete i njoj sada. I on odluči budno pratiti dalnji razvoj dogodjaja i biti spreman na obranu jadne Veronike. Ista mržnja na grofa Fridrika utišala se... i on osjeti prema njemu smilovanje, videći ga, kako trpi radi svoje silne ljubavi.

Dignuvši se sutradan rano, podje u kraljevski dvor,

k jednomu od svojih prijatelja, nadajući se, od njega što više saznati. Došavši u dvor, naidje u dvorištu na kola okružena s deset oružanih momaka pod vodstvom jednoga častnika. Već htjede da zapita častnika, koga će to pratiti, kad mu dopre do uha zveket lanaca. Pogledavši na onu stranu, odakle se je čula zveka, ugleda Fridrika, koji je okovan u težke verige stupao dvorištem, praćen stražom... Ali i Fridrik opazi njega. On se trzne i zlovoljan okrene se na drugu stranu. Za čas stane, kao da se nečemu predomišlja; a onda podje ravno prema njemu i reče bolnim glasom u hrvatskom jeziku: „čuvaj mi Veroniku“... I oholi boljar pruži ruku uz moleći pogled mladomu plemiću.

Duboko potresen prihvati Vuk njegovu ruku i reče tronuto: „hoću“ — — — —

Izpravna držanja i čvrsta koraka podje Fridrik kolima, dok je dvorište ozvanjala kod svakoga koraka zveka njegovih okova.

Još dvie tri odmjerene, oštre zapoviedi od strane častnika — — i za čas nestade kola i pratnje. Samo Vuk i drugi dvoranici, koje je ljubopitnost sakupila u dvorištu izprate ih pogledom.

XVI.

— Vuk!...

Začudi se Veronika, kad nekoga dana neočekivano stupi pred nju drug iz djetinjstva. U od plača i od bezsna crvenim i nabreklim očima sievnu joj iskra radosti.

— I ti si došao! sjetio si se svoje sestre! — pozdravljaše ga ona, stiščući mu srdačno ruku.

Vuk osjećaše u svojoj unutarnjosti muklu bol, gledajući mladu, liepu ženu gdje ga takovom radošću po-

zdravlja, ne sluteći jadna, da je on viestnikom njezine nesreće... Još malo, pa će morati da joj razgali svu biedu i nevolju, koja joj poput ljuta nevremena ima razoriti njezinu još tako mladu sreću. Nu, ma da mu i srce plače... on mora izvršiti što si je stavio za dužnost i održati zadanu rieč Fridriku. Samo ne zna kako da započme...

— Kako me raduje da si došao... da si ovdje, jer ja sam sama... da sama već mjesec dana — govorila mu ona i kod toga uzdahne.

— Već mjesec dana — ponovi Vuk ne znajući taj čas da što pametnijega reče.

— Fridrik je otišao u Budim... a bez njega osjećam se tako osamljenom — uzdahne opet ona.

— Sirotice — sažali ju Vuk.

— Ali šta je tebi?... Nekako si mi znužden; neveseo... Da ti se nije šta na putu dogodilo?

— Ne, nije ništa — odvrati on. — No kako ću samo početi — pomisli onda u sebi, — gdje ću uzeti snage da joj naviestim njenu nesreću....

— Još te ni ne zapitah... odakle dolaziš — uze opet ona.

— Sad mora pući — pomisli Vuk; a onda izgovori mučno, nesigurnim glasom: „iz Budima“ i otare znoj sa čela.

— Iz Budima! — klikne Veronika. — Ti si ga dakle vidio?... Reci, je li zdrav?... što radi? — salietala ga ona pitanjima, drhćući od uzbudjenosti.

Vuk ne odvrati ništa; i isti svoj pogled upre u pod, da ona ne čita u njemu toliko sažaljenje.

— Ali šta ne odgovaraš?... Ta govori jednom!... Hoće li se skoro vratiti u moj naručaj.

— Jadna Veroniko! — uzdahne Vuk... Ona ga široko pogleda... — Fridrik se ne će povratiti, barem ne tako brzo — pridušenim glasom produlji on... I sad mu je odlanulo... led bijaše probit!... I opet otare znojno čelo.

— Ne će se povratiti! — ponovi ona ne shvativši smisao njegovih rieči. Nu ipak ju obuze težka strava... I pogleda u njega tako nesigurnim pogledom, kao da ga ne može razumiti.

— Oh da! Težko mi je reći... ali nije druge. On ti se ne će skoro povratiti. Nu ti se saberi. I ako me poslušaš mirno... pripoviedat ću ti, što se zbilo.

Ona spusti glavu. Gotovo bez daha izčekivala je što će to čuti.

Tad joj Vuk ispripovjedi sve... I sad me evo ovdje — reče na posljedku — da te štitim i branim. Sad treba što prije ostaviti Veliki Tabor i naći sigurno zaklonište, jer Fridriku oduzeše sva imanja i sav posjed. Kralj se silno ljuti na Fridrika; a Herman i kraljica Barbara, koju je ona ljuto povriedila upravo kipe osvetom i mržnjom na nju... Za to treba za vremena skloniti se kuda.

Bez suza... otvorivši široko svoje modre oči gledaše ona u Vuka slušajući njegovo pripoviedanje. Samo po koji uzdisaj i bolno trzanje oko bliedih usana odavao je, kakovo ju shvatilo uzbudjenje... Napokon provale suze i očajno zavapi kroz plač: „ah, Vuče, vodi me k njemu!“

— Bies kraljičin i Hermanov je silan — stišavaše Vuk biednu ženu. — Da im sada dospiješ u šake, bilo bi zlo. Ti se moraš čuvati za Fridrika... to si dužna njemu i njegovoj postojanoj ljubavi. S vremenom smirit

će se gniev Hermanov. Pa kad uvidi da Fridrik ostaje postojan, vratiti će njemu slobodu, a tebi muža.

Veronika ga je i nadalje mirno slušala samo časkom bi mahnula glavom kao da ne vjeruje u sve to. — Pa što će joj život bez Fridrika... čemu da se sakriva? — govorila je ona. — Neka dodju... ta okrutna žena i taj neumolni otac, da i nju okuju uz njena ljubljena supruga... Ona da ne ide nikud. Ovdje će čekati, dok dodju njihovi krvnici... Neka ju odvedu ma i u tamnicu. Samo da bude u njegovoj blizini, da udiše isti zrak što i njega obuhvaća! Ona da ne traži više!

Vuk medjutim nije prestao blagom i nježnom rieči i dubokim uvjerenjem blažiti tešku duševnu bol Veronikinu... I napokon uspije u toliko, da se ona više nije opirala biegu.

Umirivši tako Veroniku, stade se Vuk spremati za odlazak. Potraži Jagu, viernu i odanu dvorkinju Veronikinu, kćer stare Jane. Naloži joj, da spremi gospodaricu i sebe na put. Izmedju slugu, izabere dva pouzdana momka, pa i njima zapoviedi, da za pol sata dobro oboružani budu spremni.

U odredjeno doba stajaše spremnih pet konja u gradskom dvorištu. Kastelan, Niemac Štamm gledao u čudu što će to biti. Vuk mu reče u kratko ne pouzdajući se u njega, da prati groficu u Budim. Niemac se doduše začudi naglom odlazku grofice, nu ne reče ništa... Napokon njega se i ne tiče, šta gospoda rade. A velika gospoda imadu svoje hire!... Samo jedno nije shvaćao, zašto baš Vuk prati mladu groficu. Znao je on, da mladi plemić nije osobiti prijatelj Celskim... Doduše prije godine dana izmiro se donekle s Fridrikom... U ostalom njega se i ne tiče!...

Sunce već nagibaše za goru i samo još kosim tracima poigravaše po tvrdim kulama i zidinama Veliko Taborskim, kad je Veronika zasjedala konja podupirana Vukom... Bijaše blieda. U očima joj se blistale suze. A srce... to ubogo srce, samo da nije puklo, dieleći se od mjesta, gdje je uživala sve slasti ljubavi. Razstajući se s tom ljubljenom grudom, bijaše joj kao da se razstaje svojom srećom. Još jednom obuhvati pogledom grad... svoj mirisavi cvietnjak... i šume, u čijim sjenatim stazama toliko puta šetahu zajedno. I tužna slutnja zaokupi joj dušu, da se opršta s Velikim Taborom za uviek.

U to Vuk podbode svoga konja i povukavši za sobom i Veronikinoga, polete kroz gradska vrata. Na zaokretu se Veronika još jednom okrene, da gleda posljednji put one mile i drage zidine, u kojima se je odrazivala sva sreća prošlosti i očaj neizvjestne budućnosti... a onda joj nestane grada s vidika.

XVII.

Ne prodje još ni dan od biega Veronikinog, a na Veliki Tabor stignu četica od šest ljudi. Četicu predvodio suh, visok vitez, neugodne vanjštine. Vitez i momci nabili na glave šljemove čunjasta oblika, a prsi im štitile gvozdene košulje. Preko košulja obavili modrožute vrpce... boje grofova Celjskih. Uljezavši u dvorište sustave se. I dok je vitez sjašio, ostali su momci na sedlu.

Gradski kastelan Štamm ne malo se začudi ugledavši konjanike. U tili čas sune mu glavom misao: da li to nije u savezu s jučerašnjim nenadanim i naglim odlazkom grofičinim.

Opazivši vitez kaštelana pristupi k njemu i zapita ga:

— Jeste li vi gradski kaštelan?

— Jest. Ja sam Rudolf plemeniti Štamm, kaštelan Veliko Taborski.

— Ja sam Max od Greiffensteina u službi njegove milosti grofa Hermana — predstavi se došljak.

— Dobro došli!... A čime vam mogu služiti, plemeniti gospodine — upita Štamm.

— Gospodine kaštelane, odvedite me odmah do gospoje grofice.

— Nije moguće — odvrati mirno kaštelan.

— Gospodine kaštelane, ja dolazim u ime grofa Hermana — uzpravi se Greiffenstein.

— Svaka čast njegovoj milosti, koja nema odanijega slugu od mene... ali ponavljam, da mi je to nemoguće.

— Vi se usudjujete prkositi zapovjedi gospodina grofa... To bi vas moglo skupo stajati... Nu šta ću se ovdje s vama prepirati, naći ću si i sam put — i okrene da podje u grad.

— Uzalud vam put, viteže!... Gniezdo je prazno. Ptičica, koju htjedoste uloviti... već je izletjela — nasmjehnu se zlobno Štamm.

— Šta vi to govorite, — uzvrpolji se Greiffenstein. — da grofice nema u Velikom Taboru!?... Ta gdje je onda?

— Bies bi ju znao gdje. Sinoć je otišla praćena mladim hrvatskim plemićem Vukom Jurinićem.

— Do biesa... A kojim putem krenuše? — ljutito pitaše Greiffenstein.

— Jurinić mi reče, da prati groficu u Budim. . Nu,

da vam otvoreno rečem, sada ni sam ne vjerujem, da mi je istinu rekao.

— Tri sta mu gromova! — žestio se Greiffenstein. — No liepo će me dočekati grof, vratim li se praznih ruku.

— Nagradit vas doista ne će, viteže — zloradim posmjehom povladi Štamm.

— Ali ja ih moram uloviti... pa ma i samoga sotonu u pomoć dozvao — jedio se Greiffenstein. — Na konje! — zapovjedi momcima, koji su medjutim sjašili bili, i sam zasjede svoga ridjana.

— S Bogom gospodine kaštelane!... Napried momci!... Potjeravši konja, izpade s četicom iz grada.

— Sretan put i dobar uspjeh! — povikne Štamm za odilazećima. — Tih ti lje ne uhvatiš moj brajne — pridoda za sebe.

Jašući dolinicom, sustavi se Greiffenstein, da izpita seljake radeće na poljima, jesu li vidjeli jučer groficu, i na koju je stranu okrenula... Seljaci su mu označili drum, što vodi prema Krapini. Zadovoljno se nasmiešiv, potjera vitez jače konja... Za malo nestane u gustoj prašini Greiffensteina i njegovih momaka izpred očiju tih seljaka.

XVIII.

Sašavši na drum, uzme Vuk pravac prema Krapini. Nu čim se zamrači i crna nojca preuze kraljevstvo gorom i dolom, okrene on konje i vrati se istim putem natrag. Oko devet sati projašu oni opet izpod Velikog Tabora, te udare prema Štajerskoj. Predmnievajući, da će izaslanici Hermanovi ne našavši Veronike na Velikom

Taboru, dati se za njima u potjeru, odluči on poslužiti se tom varkom, da zametne trag. I varka mu je uspjela.

Ponoć je već davno prošla, kad oni prevališe hrvatsku medju, zadjoše prilično daleko u Štajersku zemlju. Jahali su već punih sedam sati, zastajući samo toliko, da napoje konje i da sami malo odahnu. Jesenska noć bijaše lijepa i vedra, ali hladna. Jaka se je rosa spuštala na zemlju i svojom pronicavom vlagom sve napajala.

Kojih pedeset koračaja od druma, na obronku malenog brdašca, nadje Vuk zgodno mjesto za noćište. Sjahav, bijaše mu prva briga da Veroniki spremi u koliko je bilo moguće udobno noćište. Dok su Petar i Marko... tako su se zvali sluge... sabirali lišća i suvaraka da nalože vatru, spremio je Vuk za Veroniku pod krošnatim dubom mekan ležaj. A kad se je ona umorna pružila na počinak, zaogrne ju poput brižne majke svojom kabanicom, da ju zaštiti od noćne vlage i studeni. Ali nesretnica nije mogla da usne. Pred očima joj je lebdila minula sreća i ona obuzeta sadašnjom biedom, sa zebnjom je pomišljala na dalnju sudbinu svoju i Fridrikovu.

I Vuka je san izbjegavao. S toga on odluči čuvati stražu, a momcima naredi da legnu. Domala je prekidalo tišinu samo odmjereno disanje usnulih, u koje se je kadkad umiešao uzdah Veronikin. A kad zora zarudi i jutarnje sunašce stade da cjeliva rubove iztočnih bregova, probudi Vuk usnule. I oni krenuše napried.

Kao da sav taj božji sviet sa svojim nikad nezasitnim čarima prirode ne postoji, Veronika se ne obazre na nj. Ona ne gledaše na ono sjajno, žarko sunašce; za nju ne postajaše ono tajinstveno gibanje naravi, koje te

zaokuplja neodoljivim strahopočitanjem pred nečim uzvišenim, za ljudski um nedohitnim; ona ne slušaše cvrkutanje ptičica, što tako veselo pronose svemirom slavu Onoga, koji sve to ravna i redi... Za sav taj sviet ona bijaše i gluha i sliepa!... Samo kad se ustaviše da odmaraju, i kad bi onda Vuk sa svojom nježnošću nastojao oko nje, ili joj priredjivao ležaj za počinak... onda joj časkom zatitra na usnama bolni smiešak zahvalnosti... ali takav da mu od njega srce zamiralo.

Vuk štujući njezinu bol, tiho ju je dielio s njome. Ali izpraznih rieči nje trošio, znajući, da tu jedino vrieme može lieka donieti. Bijaše sretan, što mu je pošlo za rukom skloniti ju od opasnosti i pogibelji. Sad je jedino težio za tim, da što prije izmakne sa zemljišta Celjskih. I kad su, prebacivši kod Brežaca Savu, stupili na tlo knezova Krčkih, odlanu mu. Ovdje se osjećao sigurnijim, te oni nastave laganije putovati. Pobojao se i za Veroniku, da ne smalakše od tolikoga napora. Pregazivši opet kod Ozlja Kupu, krenuše prema Ribniku i dalje do Radovca, jašući svedjer uz Kupu.

Kod Radovca sadju s puta i okrenu u goru. Dvanaesti dan njihova biega sustave se ne daleko Severina pred malenom iz drvenih greda zbijenom, a daščicama pokrivenom kućicom.

Kućica je ležala na malenoj visočini u oduljem jarku, kojim je romonio bistar gorski potočić, tjerajući nešto niže dolje mlinsko kolo.

Nad cielim tim malim krajem nadvio se neki idilički mir.

Ona svietlo siva kućica sa škurim krovom, na koji se prihvatila mjestimice zelena mašina; podalje u zaledju tamna crnogorica, zaplovljujući zrak svojim svje-

žim mirisom; pa onda ona draga tišina, koju je prekidao samo romon i žubor gorskoga potočića zadjevajućega se u svomu toku o kamenje, dok je iz doline dopirao jednolični klopot mlina; sve je to činilo ovo mjestance kao stvoreno za vidanje duševnih rana.

Jedva sjašu, a pred njih izadje krupan, pristar čovjek odjeven u uzke biele hlače, koje je zataknuo u visoke, težke čizme i isto tako bielu surinu iz darovca. Dugi, prosiedi brci, koje je zasukao ravno, podavali starcu junačan izgled.

— Pomozi Bog Jandre! — pozdravi Vuk starca.

— Da, Bog pomozi, mladi gospodine! — odvrati krupnim glasom stari slobodnjak Jandre Višnjić, skidajući svoju kuštravu kapu; pa prihvati s nekim počitanjem desnicu, koju mu je pružio Vuk.

Jandre Višnjić bio je slobodnjak gospoštije bosiljevačke. Bijaše mu kojih šestdeset godina; nu sudeći po izgledu rekao bi mu svatko najviše četrdeset. S pokojnim ocem Vukovim bio je ne jednom u ljutoj sječi; i kod jedne takove zgode izbavi ga onaj od sigurne smrti. Od onoga doba osjećao se je on dužnikom Jurinićevim. I gdje mu se je nadala zgoda, nastojao je, da mu se zahvalnim izkaže. A kad onaj umre, prenese svu ljubav i zahvalnost na sina.

Jandro povede goste u kuću, gdje ih dočeka njegova sestra Luca, njegova domaćica... jer valja znati da je Jandre čitavoga svoga vieka bio neženja.

Ovdje kod te priproste, nu čestite porodice, naumi Vuk skloniti Veroniku, ne sumnjavši ni časkom, da će se stari Jandre i sestra mu Luce drage volje odazvati njegovoj želji. I tako se zbude. Kad mu Vuk sve potanko izpripovjedi, umolio ga je za tu ljubav, pristane Jandre, veseo, da mu može biti na uslugu.

I od sada je, samo jedna briga zaokupila poštenoga starca, da što udobnije smjesti groficu.

Odstupi Lucinu sobu za Veroniku i Jagu, on se sa sestrom stisne u drugu; a malenu komoricu prepusti Vuku dokle god ga bude volja, biti mu gostom.

Svu ljubav, brigu i njegu, kojom ju ti priprosti ljudi obasipali, primala je Veronika s tihom zahvalnošću. A ovi dobri gorani osjećahu se obilno nagradjeni, ako su uhvatili ma samo i tračak smieška na njezinom licu.

Vuk ostane koji mjesec dana kod Višnjića, a onda je toplo preporučio Veroniku brizi starčevoj i krene praćen Markom i Petrom put Senja...

Jednolično prolažahu Veroniki dani u toj goskoj zabiti. Tako dočeka i zimu, koja je zavladala one godine oštra i ljuta. Po gorskim krajevima je zapao snieg na hvat i više. U Višnjićevom jarku jedva da se je moglo iz kuće. Veronika boravila je od jutra do mraka u onizkoj zadimljenoj sobi. Najvolila bi se smjestiti do prozorčića, zureći odanle nepomično u onaj težki, ledeni plašt, koji se poput more slegao na tu jadnu zemlju. Ta mrtva narav bijaše vierna slika njezine unutarnjosti!

Ali pod tom ledenom korom sprema se novi život. Leda će nestati, čim se pojavi proljetno sunašce; sve će nanovo prolistati i procvasti prijašnjom bujnošću... A njezina ljubav, da li će ona ikad više prolistati zelenilom sreće i procvasti cviećem blaženstva?!...

Ona se tome ne nada nikad više... nikad!... Njoj je sudjeno, da pod pritiskom te ledene kore za uviek uvene... i da nikad više ne osjeti tople zrake Fridrikove ljubavi.

Do nje dopriralo je pucketanje i lamanje granja, koje se svijalo pod pritiskom težkoga sniega... a kano što ove hvoje, tako je cvililo i ječalo u njezinu srcu, kad je pomislila na Fridrika.

Evo!... ona je ovdje kod ovih dobrih ljudi, koji nastoje, da joj što bolje ugoditi mogu! Oni od srca diele s njome svoje siromaštvo. A njezin suprug sam, odnemaren od sviju, ne ima drugoga prijatelja do ledenih okova, kojima ga je sputao vlastiti otac!...

Kad je za bezsanenih noći dopiralo do njezina uha urlikanje gladnih, pliena željnih vukova, pričinjahu joj se ti noćni hajduci blagim i dobrim stvorovima, naprama zvierima u spodobi ljudskoj, štono zločinačkom rukom razkinuše sveti vez njihova braka — — —

A kad je zima prošla i sunašce stalo razprostirati svoje tople zrake, nastupi neka promjena s Veronikom. Kano što se u prirodi počelo micati, tako se je i kod nje pojavilo neko čeznuće, neka težnja. Poput ptice selice obuzela ju želja za krajem, gdje je ugledala svjetlo božje. I čim je više snieg kopnio, tim je silnija postajala u nje želja za domom...

Za liepih proljetnih dana izlazila bi često u šumu, pa kad bi joj onda proletjelo jato ptičica nad glavom, uzdahnula bi tužno žaleći, što i ona nema krila... da poleti onamo, prama sjeveru! I u duhu poziraše u vlažnu i mračnu tamnicu, koja je u sebi krila njezino najveće blago!...

Čim putevi postadoše prohodnima, pojavi se i Vuk opet u Višnjićevom jarku. Veronika mu saobći svoju čvrstu odluku, da hoće u Zagorje. Badava se je on trudio, da ju odvrati od te namisli, predočivši joj pogibelji, što joj tamo priete. Ona poput tvrdoglava die-

teta ostade kod svoga nauma... Vuk, uvidivši da ne ima druge, pristane ako i ne rado, ali uz uvjet, da pričekaju, dok nastupe liepši dani...

Prvoga maja godine 1426. izadju iz Jandrine kućice Veronika, Vuk, Jaga, Petar i Marko, svi u seljačkom odielu. Pratio ih gazda Jandro i sestra mu Luce, koja neprestano dizaše pregaču do očiju. Veronika tronuta zahvali dobrim ljudima na ljubavi, kojom ju susretahu. A Jandro i Luce već po deseti put je umoliše, da oprosti, ako nije bilo sve onako, kako bi moralo biti. Suznim očima oproste se napokon svi, dok se je dobra Luce sva tresla od plača.

Ovaj put odluči Vuk pješke putovati. Pješke i pod seljačkim ruhom, mislio je on najsigurnije proći krajevima, kojima bijahu Celjski gospodari. Danju su putovali, a noću se odmarali po seljačkim kolibama. A uz to su se uklanjali glavnom drumu.

Vuk je bio dočuo, da su grof Herman i kraljica Barbara silno uzbiesnili, kad se je Greiffenstein vratio praznih ruku. Na sve strane razalaše svoje uhode... ali badava. Veronike nestade, kao da je u zemlju propala.

U onim zapuštenim, od svjetke buke odaljenim krajevima, bijaše se lahko sakriti. Sad gdje dodjoše opet u napučenije, pod vlašću grofova Celjskih stojeće krajeve, prietila je pogibelj sa sviju strana. Grof Herman, proglasivši Veroniku čarobnicom i vješticom, obeća dobru nagradu onome, koji ju pronadje ili uhvati. I njegovi ljudi dadoše se na posao, vrebajući na sve strane.

Približivši se Zagorju, uzradova se Veronika svojim zelenim brežuljcima i ubavim dolinama, dok je Vuku

gorila zemlja pod nogama. Silno mu odlane, kad se sretno dokopaše maceljske gore. A onda sadjoše u optujsko polje. Tu u blizini Drave, na medji Štajerske pružala se gusta šuma. Nasred šume stajaše malen, sad zapušten lovački dvorac, sagradjen nekoč po grofici Katarini Krčkoj, materi nesretne Jelisave Celjske. Godine i godine stajao je dvorac pust. Novi gospodari Optuja zanemariše ga posvema.

Taj dakle zapušteni dvorac posjednu naši bjegunci. Veroniki se izpuni želja, da bude što bliže Fridriku. A i Vuk mogao je odavle pozornije pratiti razvoj dogodjaja u Celju.

Ovdje u toj šumskoj zabiti, mislio je Vuk, da je Veronika dovoljno zaštićena za neko vrieme. Riedko bi tko zabasao ovamo, a i to je bio kakav ubogi kmet ili ugljevar. Bilo mu je samo do toga, da udovolji želji Veronikinoj. A onda se je naumio što prije vratiti u svoje gorske ili primorske krajeve, gdje se je osjećao mnogo sigurnijim.

U svom novom skrovištu dosta se kukavno prehranjivahu, ponajviše gljivama i lovinom. U bližnji Optuj nerado je Vuk zalazio bojeći se, da nehotice ne svrati pozornost na njihovo zaklonište.

Ta šumska samoća bila je ugodna Veronikinoj bolnoj duši, i ona bi za nastalih liepih ljetnih dana boravila većinom izvan dvorca u sjenatim gustim šumama. Kod tih šetnja bijaše Jaga njezinom vjernom pratilicom.

Nekoga dana zadju one opet duboko u šumu. Plandujući umorile su se, pa sjele na malenoj čistini obrubljenoj šikarjem i grmljem. Veronika je naslonila glavu o stablo širokoga hrasta, koji je tu samcat stajao, pa zatvorila umorna oči, dok je Jaga sabravši pregačicu

punu lišća plela vienac. Izplevši dugi komad, izkiti se njime, omotavši si ga oko tiela. Nakitiv se tako, ustane oprezno i tiho, da ne probudi Veronike i sadje do potočića, koji je u blizini žuborio, da se ogleda u njemu.

Sa smieškom samodopadnosti i zadovoljstva motrila je mlada jedra djevojka svoj okićeni lik, koji se odrazivao iz bistre vode.

Dok se je djevojka promatrala kao u ogledalu, pomoli se u obližnjem grmlju izmedju granja odurna crvena glava. S pritajenim dahom ogleda se okolišem. Ugledavši nešto odalje počivajuću Veroniku, naceri mu lice zloban posmieh... A onda se opet lagano izgubi u zelenilu. Nu uza sav oprez granje ipak zašušti. Jaga se plaho okrene k strani, odakle je dolazio šuštaj — ali ne opazi ništa. Sve bijaše opet mirno i tiho. „Bit će, da je kakova ptičica ili zmija, — pomisli djevojka ne obazirući se više na to.

Kad se povrati do gospodarice, opomene ju, da je doba misliti na povratak kući, jer se bijahu prilično udaljile, a sunce je već nagibalo zapadu.

I dignu se obe... Ali ne bijahu prošle ni par koračaja kad Jaga naglo uhvati Veroniku za rame i uplašenim glasom povikne: „Gospodarice bježmo!“

— Šta ti je? — zapita Veronika probliedjelu Jagu.

Veronika svrne pogledom za rukom Jaginom i opazi tri strana čovjeka, kako brzim korakom hite njima u susret.

— A zašto da bježimo?.. . Ne izgledju ko zli ljudi. Ne boj se. Bit će da su kakovi zabludjeli putnici, pa nas žele zapitati za pravu stazu.

— Gospodarice bjež'mo . . . bjež'mo! — moljaše Jaga.

— Božjoj sudbi nitko ne uteče, draga Jago — s tužnim smieškom reče Veronika.

— Gospodarice, ja ne slutim dobra... bježimo za ime Kristovo!

U to su im se ona trojica sasvim približila. Jednoga je odielo odavalo vitezom, dok druga dvojica mora da su mu bile sluge.

— Nenadane li sreće! Dakle vas ipak nadjoh grofice! — zloradim posmiehom nagovori vitez Veroniku.

— Šta želite od mene? — upita ona.

— Da zbilja!... Gospodja me grofica ne pozna. Ja sam Max od Greiffensteina. Dosta dugo čekah na sretnu zgodu, da vam se predstavim — porugljivo pridoda.

Jaga sva od strave zadrveni.

— Ponovno vas pitam, plemeniti gospodine, šta želite od mene?

— Ja ne želim ništa!... Ali zato vam nosim liep pozdrav od njegovoga gospodstva, grofa Hermana Celjskoga, vašega ljubeznoga tasta, koji jedva čeka da zagrli svoju milu snahu — podrugivao se je Greiffenstein.

— Nedostojno je vitezu sbijati šale s nesretnom ženom — prikori ga ona.

— Ho! ho!... dakle još uviek tako ponosita... No smirit ćemo se već... Odsad ste moja sužnjica.

— Vaša sužnjica?... A kojim pravom?

— Nije mi stalo do prava; osobito kad vršim nalog grofa Hermana Celjskog!... Ali šta da gubim rieči, ako ne ide milom, a ja ću silom.

— Jaoh! dobra moja gospodarice — jadikovala je Jaga suzama oblivena... U pomoć!... razbojnici!... lupeži!... stade vikati iz svega grla.

— Hoćeš šutiti, kujo jedna! — skoči do nje crvenoglavi sluga i pograbi ju snažnom rukom za vrat, da je sva pomodrila u licu.

— Viteže, ne dajte, da ubije nedužnu — skoči do svoje vjerne služavke Veronika, da ju otme šakama surovoga crvenka.

— Pusti ju, Kristijane — zapovjedi Greiffenstein. — Zapamtit će dobro tu lekciju.

Crvenko pusti jadnu djevojku, kojoj je zamrla rieč u grlu od pretrpljene smrtne strave.

— Hajdemo grofice — obrati se vitez Veroniki, koja je nastojala da umiri ubogu Jagu.

— A kuda me vodite? — zapita ona kroz suze.

— U Celje?

— U Celje?!... Ta ondje je i moj Frdrik — prošapta ona i srce joj jače zakuca kad pomisli, da će biti u negovoj neposrednoj blizini — — — — — —

— A šta ćemo s tom djevojkom? — upita Kristijan Greiffensteina.

— I sam promišljavah upravo o tomu. Da ju ovdje pustimo, mogla bi nam dozvati još na vrat hrvatske kurjake! A toga bi nam baš trebalo... Kamo sreće da ju je prije do mrtva ugušio — pomisli u sebi. — Neka podje s nama — odluči napokon.

Za malo nestade sviju u gustoj šumi.

— — — — — — — — —

— — — — — — — — —

U predvečerje izadje pred dvorac Vuk, izgledavajući odakle će se Veronika pomoliti. Rado bi joj pošao na susret, ali ne zna kuda na koju li stranu... Već zasja i zviezda večernica na svodu nebeskom. Za njome izbijale su na svjetlo sve jedna za drugom treptave

zviezdice, i za čas pokrile orijaški svod nebeski. A i bliedosvietla ploča noćnoga putnika dizala se je od nebosklona sve više i više... a Veronike nema te nama.

Sad spopade Vuka neka tjeskoba. Pobojao se je da nije zalutala ili kojom nesrećom dospjela u razbojničke ruke, ili što bi bilo najveće zlo, dopala šaka grofovih ljudi... Leden ga je znoj oblio kod same pomisli na to.

A kad je tama posve prevladala a Veronika se nije vratila, dozove sluge i zapalivši luči, zapute se u šumu na potragu. Pretražili su veliki dio šume; zvali su i vikali, ali njihovi su se glasovi gubili bez odziva. Dodjoše i do onoga mjesta, gdje su se odmarale Veronika i Jaga. Na zemlji je ležao još vienac, što ga je spela Jaga... ali to je bilo i sve!... O njima ni traga. Ostala mu je još jedina nada, da su zalutavši, sklonile se kuda preko noći... Kada dan zabieli, nastavi dalje tražiti. Ali badava!... U večer povrate se kući izmučeni i pokunjeni.

Sad nije ni časa posumnjao, da je Veronika pala u ruke grofovim ljudima. I spopade ga očaj. Nu kako se je zakleo štititi Veroniku odluči zakletvu držati... pa ma ga i života stalo. Naći ju mora... a dalje dat će Bog!

I opet je stajala lovska kućica pusta i prazna kao i prije, nego što ju Vuk izabra utočištem Veroniki.

XIX.

Kano blistavi dragulj, pružila se je u susjednoj slovenskoj zemlji, obtočena visokim gorjem, dražestna savinska dolina. Kao kameni obruč zaredale su se od iztoka do zapada vrletne stiene. Tu se zamienjuju oštre i gole glavice, koje se dižu do oblaka, s dubokim ponorima, na dnu kojih vlada vječna tama. A po sriedi pre-

krila je taj goli krš bezbrojna vojska vitih ali mrkih jela. Gorje oslanja se o gorje, kao da hoće naumice sakriti pred okom ljudskim, komadičak zemnog raja. Ali možna ruka Onoga, koji niti je ikad počeo, niti će ikad prestati, razmakla je prema jugu, gdje se je krš sljubio s kršom to tvrdo kamenje, otvorivši tako vrata tome raju. Doline izmjenjuju se s briegovima, plodne poljane s ubavim gajevima. Sa oštrica poziru gizdavo u sviet tvrde kule i gradovi, s prezirom gledajući na vlasteoske dvorove, varoši i sela, što su se razsijali po pitomoj ravnici. A sredinom toga ubavoga kraja bjelasa se poput široke srebrene niti, kao kristal bistra, brza Savina. Ostavivši svoje kamene dvorove, juri i brza, kao da ne može dočekati, a da što prije ugleda kolievku žarkoga sunašca. I u tom letu, najednoč kao da joj nestalo nade, da će se dovinuti svoje mete, i ona skrene naglim pokretom put juga, da nakon kratkoga jošte vieka utone za uviek u hladnim valovima Save. Na lievom rubu brzine, ondje, gdje ona tvoreći oštar kut ostavlja iztočni pravac, na tako zvanom savinskom koljenu, stoji gradić... Celje, nekoč Claudija Celeja, municipalni grad rimske pokrajine Norica. Kuća se je nizala do kuće, gdjekoja tako blizu, da su im se visoki šiljasti krovovi gotovo cjelivali, dok su se druge razmakle, da prime u svoju sredinu kitnjaste bašče i ubave cvietnjake. Nad kuće uzdizali su se zvonici hramova božjih, a postrance tik Savine smjestio se je poput mrka stražara čvrsti kašteo grofova Celjskih. Nešto niže i podalje od korita Savininog niklo iz zemlje ovisoko brdo. Sa sjeverne strane diglo se je okomito u vis, dok se prema jugoiztoku postepeno spušta. Tjeme brda pokrile su poput orijaškoga klobuka debele zidine, čvrste kule i jaka bra-

ništa. A nad svu tu gromadu osovila se je poput čelenke na kalpaku osamljena visoka kula.

Bilo je to gornje Celje, glavno sielo grofova Celjskih. Odavle, iz tih zidina, po kojima su dobili nekadanji baruni od Saneka grofovski naziv, vladali i upravljali su oni ogromnim prostorom svojih zemalja, počamši od Savinskih Alpa, pa sve tamo do obala Save i Drave.

Osmi je kolovoz godine 1426. Sat je do ponoći. Na polju je tama kao u rogu. Guste težke oblačine prekrile su obzorje.

Grof Herman otvorio je širom krila na prozorima svoje ložnice, u nadi, da će ponešto ublažiti nesnosnu sparinu. Sa stropa visi uljenica s tri žižka. Plamen uljenice gori nekako lieno... sumorno, kao da se je i na nj slegla omara. Sumorno svjetlo odrazuje se na sjajnom oružju i bojnim odorama, štono su ih ponamjestili na stienama sobe.

Odjeven u crno ruho, blieda lica s nekim izrazom gorčine oko ustiju, naborana čela, uzšetao se je grof ložnicom. Po koji put zaustavi se do otvorena prozora, zureći u onu neprozirnu tamu. — „Zar je to početak svršetka... poluglasno promrmlja... Težke misli pritisle su staroga grofa. A kako i ne bi!... Danas su položili na vječni počinak u crkvi malobraćana, mrtvo tielo njegove uzdanice, Hermana III. Koje li nade ne propadoše s onim časom, kojim je prestalo kucati srce njegovoga ljubimca!... On je bio najmladji, ali srcu mu najbliži. U njemu je gledao pomladjena sebe sama. A sad se je težki kamen svalio, i poklopio na ono mlado tielo... i sve njegove smjele osnove. I kao da je pod onim težkim kamenom pokopana i budućnost njegova

roda. Prije osam dana bio je čil i zdrav, u naponu svoje snage... a danas ga evo ukočena i ledena kraj svojih pradjedova. Koje li sreće, da umjesto Hermanu, pružaju sad oni na pozdrav svoje koštunjave ruke Fridriku... Fridrik!... Nekoč je bilo drugčije... U svom prvorodjencu uživao je i s ponosom gledao na nj. Nekoč je mislio, da će Fridrik čvrstom rukom nastavljati po njemu započeto djelo. Nu onda doživi razočaranje!... i svu nadu prenese na najmladjega. A evo sad neumolna smrt jednim jeditim zamahom svoje nesmiljene kose, prekinu nit mlada života; a sve njegove osnove razplinule su se kao magla pred suncem. Zar je zbilja sudjeno, da se čitava ta gizdava zgrada, što ju čvrstom voljom i odlučnošću podigoše njegovi predji, i na kojoj je on sam cieloga svoga vieka neumorno gradio, sruši u ništavilo iz kojega je i potekla?! — Ustavivši se u hodu kao poništen pognu za čas oholi grof glavu. Nu u brzo ga mine ta provala slabosti, a u očima mu sievne plamen gordosti i neslomive volje i reče glasno: „Jošte živim ja... grof Herman Celjski!" — I nastavi, šetajući ložnicom, snovati dalje o veličini svoga imena i plemena. I ako je budućnost roda spala sada na Fridrika i sina mu Ulrika, ja ne zdvajam — mrmljao je izpred sebe grof. — Ulrik je jošte diete... ostaje samo Fridrik. Eno ga sad okovanoga tamo u kuli, već gotovo godinu dana, a on uviek još tvrdoglav. Pa upravo u toj neslomivoj volji, vidim u njemu našu... svoju krv! Oprostio bih mu napokon i onaj krvavi čin u Krapini... samo da se kani te lude ljubavi spram one nesretne čarobnice. Sve bi drugčije bilo, da ne bude nje. Ali i ta vieštica treći je već dan u mojim rukama. Upravo u horu ulovi mi ju Greiffenstein. Ne znam ni sam kako da ga nagra-

dim. Te Veronike treba da nestane. Ali kako? Da se opet prolieva krv? Kako bi bilo, da budemo jedanput milosrdni... ukopajmo ju medju četiri stiene, neka tamo i dalje sniva o svom grofovstvu! Ako je u Fridrika samo i truna razbora... ako ga nije posve smela ta vieštica, uvidjet će ludost toga braka. Učini li mi on po želji, onda neka živi... a ako ne... tada će svršiti ta zagorska vieštica! — I dok mu licem drhtnu izraz, strašan, pun prietnje, povuče za svilenu, široku, šarolikim cviećem izvezenu vrpcu, što no se spuštala niz zid do vratiju.

Noćnom tišinom razlijegne se glas zvonca. U tili čas stvori se pred Hermanom sluga i pokorno zapita njegovu grofovsku milost: što zapovieda?

— Helfenberga i zublju! — naloži Herman.

Ne prodje ni četvrt sata, a Helfenberg unidje i za njim sluga s zapaljenom zubljom u ruci.

— Vi ste me zvali, vaša milosti — — —

— Gdje je ključ od kule? — zapita Herman.

— Kao uviek u mene, vaša milosti — odvrati smjerno Helfenberg.

— Dobro. Uzmite zublju, pa ajdmo — reče grof i izadje za vitezom, koji je pred njime razsvietljivao put.

Sišavši stepenicama, prodju dvorištem, pa preko mosta u vanjski dvor. Lahkom strujom potiskivani, nemirni plamen zublje razsvietljivao je samo maleni dio prostora, kojim su šuteći stupali. Ostalo je ovila debela tama. Put ih vodio uzbrdice. Brzo stignu do podnožja visoke kule, kojoj se oblici jedva razabirahu u onoj tami. Kula nije imala prizemni ulaz. Stanu se dakle penjati drvenim stepenicama, koje se prislonile uz zid.

Došavši do visine od prilike jednoga boja, nadju se na uzkom triemu. Kod svjetla zublje ukažu se u zidu čvrsta gvozdena vrata. Helfenberg izvadi omašan ključ. Ključanica zaškrinu, a pred njima razvali se u zidu veliko crno zjalo.

— Dajte mi ključ od tamnice, Jobste.

Helfenberg mu ga muče pruži.

— Pričekajte me ovdje — reče grof, uzamši zublju u ruku, nestane ga u hodniku. Helfenberg ostane sam zievajući u tami.

Spustivši se nekoliko stepenica u dubinu, nadje se Herman na mjestu.

Otvorivši vrata tamnice plamen zublje obasja četiri gole, sive stiene. Maleni prozorčić, visoko u zidu sa željeznim šibkama, jedva je negdje danju razsvjetljivao taj tužni stan. U jednom kutu nuz stienu pružio se gvozdeni krevet s tvrdim ležajem. Do kreveta stoj i stolica od prosta drveta. Na stolu zemljeni vrč.

Na krevetu ležao čovjek. Kad su vrata zaškrinula i svjetlo se prosulo po sobi, makne se čovjek na krevetu, a prostorom zazveči zveket lanaca.

Herman zatakne zublju za željeznu šibku k vratima, i podje do kreveta.

U to se već i čovjek s kreveta pridigao.

Otac i sin stajahu oko u oko!...

Herman, prekrstivši ruke, pozirao je ozbiljna lica, strogo i ledeno na sina.

Fridrik uzpravan i blied, duge kose i brade gledao oca mrko, nekim izrazom mržnje.

— Udostojaste me jednom vašim cienjenim posjetom moj dobri gospodine oče... Doduše izabrali ste neobično vrieme za posjet — progovori prvi Fridrik, a

oko usana mu zatitra ironičan posmjeh. — Bez dvojbe dodjoste, da si pogledate liep i udoban stan, što ga dadoste urediti vašemu prvorodjencu. — I nasmije se glasno. U njegov smieh miešala se zveka veriga.

— Dodjoh — reče Herman, ne obazirući se na njegove ujedljive rieči, — da govorim s tobom ozbiljnu rieč.

— Ha! ha! ha! — nasmije se Fridrik. — Silni i milostivi grof Herman Celjski dolazi k svome ubogomu sužnju, da se s njime ozbiljno porazgovori.

— Ozbiljnu rekoh! — Dodjoh da ti u pamet dozovem dužnosti, koje ti namiće tvoj rod i ime.

— Dužnosti! — klikne Fridrik. — Ja znam samo jednu, a ta je, mrziti sve što je Celjsko.

— Ma da ga i kako mrziš, na tebi sad počiva sudbina roda toga.

— Na meni?... Rugat mi se dodjoste!... Okovan u lancima... ja sam uzdanica roda Celjskoga! A šta bi onda brat mi Herman?...

— Herman... reče stari grof, a licem mu preleti pritajena bol — Herman je mrtav!...

— Mrtav?! — Začudi se Fridrik.

— Da mrtav!... Od danas sniva vječni san kod Minorita — uzdahne lahko stari grof, dok mu je i glas podrhtavao.

— Sretan on!... s nekom nenavidnošću izreče Fridrik.

— I zato evo mene starca danas do tebe — stade Herman još uvijek drhtavim glasom. Kao neko prokletstvo bije posljednje doba zlo za zlim slavni naš rod. Na vedrom dosele obzorju, s kojega je obasjavalo sunce sreće pleme onih od Saneka, kao da se stale sa-

kupljati guste magle. I svaki čas kao da će se sasuti sav bies od leda i striela božjih na to pleme. Bura, što nam se uzvitlala nad glavom, oštetila je već mnoge grane... Nu uzdajući se u poznatu sreću našega roda, nadam se, da će i to prohujati nad nama, i da će ime Celjskih zasjati u većem sjaju no ikad prije. Ali tomu treba rada i odlučne volje... Sve sile valja da su na okupu. U Hermana sam se uzdao mnogo — ali njega nema više!... I meni luč dogorieva. Danas... ili sutra odnest će i mene pod veliki minoritski žrtvenik... Sva je nada i budućnost roda u tebi i sinu ti Ulriku. Nu Ulrik je još diete. Sve breme sleže se na tvoja ramena. Budi opet moj sin... moj ponos! Odkini se od te nesretne žene, koja te svojom čarolijom privukla k sebi. Jedna jedincata rieč dostaje, i ti još danas ostavljaš ove gole stiene. Poći ćeš samnom kao mladja glava slavnoga nam roda. Odreci se te kukavne Hrvatice. Budi opet Celjski — dovrši s lakim uzbudjenjem stari grof.

— Da budem opet Celjski... želite!?... Hoću! Ali samo uz jedan uvjet, a taj je... da priznate Veroniku mojom ženom!... Uz nju Vaš sam posve — bez nje nikad.

— Ti još uvjek mahnitaš...

— Ni najmanje. Lud bih bio da se je odrečem. — A onda nastavi nježnim glasom: — Ah da ju znate, kako je mila i dobra moja Veronika!... Što je moj život bio prije no što sam ju upoznao?... Ništa!... Prazna knjiga bez pisma i sadržaja! Biljka bez cvieta! Vječna zima bez topline sunca! Šta bijaše meni ljubav? — životinjski nagon! Šta bijaše nježnost čuvstva?... izprazna rieč, ili najviše krinka pod kojom sakrivah

strast i pohotu!... Srce?... Srce mi bijaše komadićak mesa, nuždan za uzdržavanje života! — Sprovadjao sam dane kao kakova zvier, ako ne još i gore, jer sam imao i suviše razloga; a k tomu vezan uz ženu protivnih načela od mojih — hladnu bogomoljku... Onda sam upoznao nju! Onim časom ja sam se preobrazio. Samnom su zavladali neki novi, ne poznati osjećaji. Ja... nisam bio više onaj „ja“. Predamnom se otkrio raj... Na vratima toga raja stajala zaprieka. Ja ju odklonih — posliednje rieči izreče nešto pridušenim glasom. I sad mi se otvore vrata toga raja. Ja, koji nisam vjerovao ni u nebo, ni u pakao, stanem pojimati božansku moć!... Kad se tako sav razplinuh u toj ljubavi, i na najboljem putu, da postanem drugim čoviekom, dodjoste da surovom i zločinačkom rukom razkinete niti moje ljubavi, zahtievajući, da budem opet onaj stari, kojega sam sretno svukao... Ne!... I po sto puta ne!... Volim umrieti no ljubav svoju žrtvovati!

— Mahnitče!... Dakle za volju kukavne hrvatske djevojčure zabacuješ rod i ime.

— Nije mi stalo do roda i imena! — upadne mu Fridrik gorko u rieč. — I čujte me!... Neka propadne rod Celjskih. Neka se izgine ime i pleme. Neka se iz ovoga ponositoga grada stvori hrpa kamenja, da se u njemu guje i gušteri legu. Neka ovdje, gdje su toliki junaci i lijepe žene ugledali svjetlo božje, viju gniezda gavrani i sove... Sve to neka bude! Ali ja se Veronike ne odričem... pa makar mi kosti iztrunule u ovim okovima. Izčupajte mi srce; sasiecite me na komadiće i još će vam svaki trunak govoriti: „ja ljubim Veroniku“.

— Mahniti izrode! — zagrmi razjareni i tresući se od jarosti stari grof na sina. — Dakle tako te je očarala ta vieštica. Ali viere mi, skupo će to platiti!...

— Tko? Veronika? — zadrhta Fridrik.

— U mojim je rukama.

— Pa što ste naumio, oče, gospodine?

— Biti joj strogim i neumoljivim sudcem.

— To vi ne ćete, jer to bi bilo strašno... užasno!

— A nije li i ono strašno, što morah čuti od svoga sina?... Zato na lomaču s viešticom!

— Oh! stenjaše muklo Fridrik. — Oče gospodine imajte milosrdja, poštedite nesretnicu! — molio on skrušenim glasom.

— Odbaci ju od sebe i onda neka joj bude život oprošten — ledenim glasom odvrati mu Herman.

— Odreći se nje ne mogu — zdvajaše Fridrik.

— Kad ne možeš, neka umre...

— Smilujte se nedužnoj! — ako žrtvu tražite, tu sam ja... mene ubijte! — —

— Tebe?... Ne. Ti ćeš mi biti još od koristi. Doći će vrieme, kad ćeš ti opet biti mojim sinom!... Sudbina Veronike u tvojoj je ruci. Odluči se!

I prekrštenih ruku, hladnoga pogleda izčekivaše on odgovor sina.

— Ne mogu... nikako ne mogu — prošapta Fridrik.

— Dobro. Ti si odlučio — reče on i krene prema vratima.

— Stani oče! — zavapi Fridrik za odlaznikom.

Herman, koji bijaše došao do vrata i izvadio zublju, okrene se zapitavši:

— Jesi li se predomislio?

— Milost oče!... milost — zavapi zdvojno Fridrik i sagne koljeno pred ocem. Zveka okova, odbijajući se od golih stiena, tužno poprati taj zdvojni vapaj.

— Dakle? — zapita Herman.

— Okrutniče! — izvinu se iz grudi Fridriku, — zar ti se srce smrzlo u grudima, da ne znaš za milosrdje?... Ali znaj! ubiješ li nju, izgubio si i posljednjega sina!...

— Vidit ćemo! — mirno reče Herman i ostavi sobu.

Ključanica opet škrinu, a tamnicu obavije mrak. Grofovi koraci izgube se pomalo u hodniku, a kulom zavlada prijašnja tišina. Fridrik ostade kao prikovan na svom mjestu i zdvojno zavapi: Oh grozno li se osvećuješ, Jelisavo!... Veronika dakle odsudjena na smrt!... I ja to odlučih... ja... ja...

I u tome očaju nadje ga još biela zora — — — —

— — — — — — — — —

— — — — — — — — —

Istodobno spavala je u malenoj sobici kaštela, što se oslonio o rub hitre Savine mlada žena. A kad zora zarudi i kad su prvi traci bieloga danka upali kroz željezne šibke malenoga prozora, na liepo lice žene, kojoj je zlatolika kosa u gustim pramovima, kao zlatnom aureolom obrubila glavu, zaigra joj na usnama ljubki smiešak, a u sobi se razlieže kao zvuk srebrena zvončića glasak: „ljubim“.

XX.

Čudno je vrvilo množtvo od rane zore, posljednje sriede mieseca rujna, godine 1426. u tihom i mirnom

inače Celju. Bila je ta posljednja srieda svakoga mjeseca i inače važan dan u tom gradiću. Toga dana sudio bi gospodin gradski sudac javno u gradskoj sudnici „pravicu“. S toga su na taj dan obično počivale preslice i metla, šilo i dlietlo. Valjalo je tada razpravljati, kako će ovome ili onome sud puči; hoće li okrivljenik biti kažnjen, i kakovu će mu kaznu dopitati. To se je sve trebalo metnuti na sito i rešeto. A kad je puknuo sud i gospodin sudac proglasio osudu, onda se istom razvezali jezici. Jedni, da povlade osudu, hvaleći mudrost gospodina sudca. A drugi, osobito svojta odsudjenoga, znali bi često i te kako kruto rešetati pravoriek predstavnika pravde u Celju.

Tako su se i taj dan razilazila mnienja. Jedni su se živo zauzeli za Veroniku Desinićevu, kojoj se je danas imalo suditi; dok su ju drugi već unapried odsudjivali... E nije šala! Stari grof Herman Celjski glavom će stupiti danas pred slavni sud, da svoju ne željenu snahu obtuži s čarolije i pokušaja otrovanja. Većina je bila radi toga na grofovoj strani, a proti nevoljnoj ženi. Ali našlo se je i duša, koje su uzele nesretnicu u zaštitu, ne hajući, da li će za to navući na se srčbu moćnoga i osvetljivoga grofa. Nije ih bilo mnogo, ali ih je ipak bilo.

U toj vrevi izticala se je osobito neka stara krezuba baba, oko koje se je skupilo množtvo njezinih znanaca. Malena, zgurena starica, velikoga modroga nosa, na vrh kojega se je kočila omašna bradavica, iz koje su stršile oštre dlake, cerila pakostno svoja krezuba usta: Šta — krieštila je ona — zar ima krštena duša, koja se zauzimlje za tu vješticu?... (A o njoj samoj kolali su glasovi, da je u savezu s nečastivim)...

— za tu guju otrovnicu... i još k tome groficom Celjskom. Nije luda ta Hrvatica! Zato čaraj i maži, ne bi li kako premamila moćnoga grofa... A kad joj je čarolija uspjela, onda joj ni to nije bilo dosta, nego ajd! vari kojekakove trave... (a baš je sviet o njoj to tvrdio)... — da makne s ovoga svieta našega milostivoga gospodina staroga grofa, komu da Bog udieli još dugi život... da se ona onda koči i šepiri po našemu gradu. Ali ne će, ne! još ima pravice na svietu. Zato treba spaliti tu vješticu i otrovnicu.

— Ala se je razvezao jezik babi Gertrudi — ozvao se je jedan glas iz hrpe.

Stara je ljutim pogledom zaokružila po okolišu.

— E, prošle godine nije bila tako oduševljena zagovornica lomače — opet će drugi.

— Prošle godine sama joj je jedva izmakla — oglasi se treći.

— Striela te božja... — zasikta baba, ošinuvši otrovnim okom redove svjetine, ne bi li uhvatila govornika. — Koja je to pogana jezičina? — uzkipi ona biesna.

Tko zna, kako bi se bio taj prizor svršio, da se taj čas ne svrne pozornost svjetine na drugu stranu.

Iz kaštela stupala je oborene glave, blieda ali spokojna lica, laganim, mirnim korakom Veronika, praćena jakom stražom. Ruke su joj sputali konopcem, kojega je kraj držao u ruci jedan od gradskih oružnika.

Oružnici su si težkom mukom krčili put kroz množtvo svieta. Kad prodjoše kraj Getrude zakriešti ova: „Gle vieštice! a drži se kao kakova svetica. Ali ne će dugo...“

Do Veronike dopru te rieči zlobne babe i uzdignuvši težke trepavice, upravi ona pogled pun blagoga ukora na baku. Pred tim pogledom i ista Gertruda zaniemi smetena. A medju svjetinom začuli se glasovi... I ta da je vieštica... ta da je otrovnica... Tako ne izgledju grješnice.

Medjutim su gore u sudnici zapremili sudci svoja mjesta. Čelo stola smjestio se je gospodin varoški sudac. S lieva i desna po jedan prisjednik. Bijahu to gradjani, koji su osiedili u poštenju. Na njihovim licima počivao je svečani izraz zbilje. Na dnu stola zauzeo je svoje mjesto gradski pisar. Bio je to malen grbuljak škiljavih očiju. Kako se je uvalio u veliki kožnati stolac, jedva da mu se je glava uzdigla na stol. Iz koštunjava žuta lica virile su malene sivkaste oči, buljeći bez ikakvoga izraza izpred sebe. Sjedio je bezćutan i čekao, da razpra započne.

U to unidje Veronika. Uprvši nevini pogled u sudce, stidno se pokloni.

Pisar zamoči guskino pero u crnilo. Gospodin sudac zakašlje i onda reče glasno: — Tko ima šta proti ovoj ženi, neka se javi, i podnese svoju tužbu.

Na taj poziv stupi grof Herman pred sudce. Omjerivši Veroniku pogledom punim mržnje, zače: Ja, grof Herman Celjski, Zagorski i Ortenbužki, tužim i obijedjujem ovu ženu, Veroniku Desinićku, koja se je podrznula nazvati se i groficom Celjskom — da je čarolijama primamila i obćinila moga sina grofa Fridrika, koji joj se je podao dušom i tielom, kao što se je ona sama podala sotoni... Nadalje ju je obtužívao, kako je u svojoj pohlepi i želji za vlašću i gospodstvom nastojala ga ponuditi otrovom. Samo milosti božjoj ima za-

hvaliti, da je izbjegao pogibelji, koja mu je prietila od te opake žene. Nakon težkoga napora podje mu za rukom, da ju dobije u svoju vlast; i sada ju predaje u ruke poštovanoga suda, da joj po pravu i običaju sude.

Kada grof svrši, obrati se sudac k Veroniki, zapitavši je: da li je čula i razumila obtužbu grofovu, i šta ima reći u svoju obranu.

Veronika uze na to tihim i blagim glasom govoriti... Bog neka oprosti grofu Hermanu, kao što mu i ona prašta. Ona da se osjeća nevinom. Kako je velika mržnja grofova prema njoj, tako je velika njezina ljubav za sina mu. Ako ima u nje grieha, to je samo prevelika ljubav za Fridrika. Ona ne traži moći, slave ni bogatstva, niti sjajna imena. Samo neka joj vrate supruga. Uzdaje se u Boga i zato vedre duše i smirena srca očekuje pravoriek suda.

Sve to izreče tako jednostavno, tako priprosto, a ipak tolikim izrazom nevinosti, da se sudci nisu mogli oteti dojmu i uvjerenju, da pred njima stoji nesretnica ... a ne grješnica.

I gospodin sudac uze opet rieč: — Po starom običaju svakomu obtuženomu pristoji se, da uzme zagovornika. Ima li ona koga?...

Veronika odvrati: da ne ima. Onaj, koji je po Bogu i pravu zvan da ju štiti i zagovara... taj je u okovima...

— Dužnost mi nalaže — opet će sudac — da javno pozovem sakupljenu svjetinu, da li je tko svojevoljno pripravan uzeti obtuženicu u zaštitu. — I namigne oružniku.

Ovaj pristupi k prozoru i jasnim glasom, da se je

čulo čitavim trgom pozove prisutne, da li je koji voljan ustati na obranu obtužene.

— Časak je vladala mrtva tišina... a onda se javi snažan glas: Ja!...

Na taj glas Veronika uzdrhta. — Vuk! — prošapta ona tiho.

I opet nastane kratka stanka, za koje sudci izvedljivo poziràhu na vrata. Sa trga je dopirao žamor ljudstva, koje raznim opazkama poprati mlada čovjeka u stranoj nošnji, koji si je laktima krčio kroz svjetinu put.

Ne potraje dugo, a vrata se otvore, i u sudnicu stupi Vuk Jurinić... Veronika pogleda pogledom punim zahvalnosti druga iz djetinjstva... dok su njegove oči govorile: ne boj se ništa, jer ja sam ovdje!...

Sudac ga zapita: tko je?... i da li je zbilja voljan uzeti u obranu obtuženicu. Vuk odvrati: da je plemenita roda i koljena, i da ga vodi čvrsta nakana braniti pravednu stvar okrivljenice... I živom riečju zače pripoviedati: — Kako već od malih nogu pozna groficu Veroniku. Ona da je živila mirno i sretno daleko od svjetske buke, u liepoj Hrvatskoj zemlji. Ondje uz dobra oca, poštena i vriedna starca, razvijala se je kao šumska ruža u gustom šikarju... Tad dodje grof Fridrik!... Ugledati to krasno diete naravi bilo je dosta da mu srce uzplamti ljubavlju. A je li čudo, da se je tako zbilo?... Ta gledajte ju sami. Treba li joj čarolija, da opoji mužko srce vatrom ljubavi?... A onda se je dogodilo, što se je moralo dogoditi! Mlada djevojka sanjarske ćudi, uzbudjena ljubavlju, privila se je uz grofa Fridrika, kao što se bršljan privija uz dub... U njezinom nepokvarenom srcu razvila se je ljubav, ve-

ličinom svojom slična božanskoj... I ona postade groficom Celjskom, pred licem božjim. U ljubavi i sreći mišljaše vjekovati!... Ali nadodju zli ljudi i trgnu ju iz naručja njezinoga zakonitoga štitnika. Ponude joj zlata i srebra, ako se odreče svoje ljubavi. S prezirom odbi ona sve!... jer njezino srce nije roba, koja se nosi na pazar. — Kad uvide zlobnici, da ju ne mogu predobiti, dovedu ju ovamo pred vaša poštena lica, da joj sudite kao vieštici i otrovnici... Za svaku svoju rieč polažem ruku na sv. Evangjelje... a vi ako imate srca, da ju odsudite... prosto vam bilo!... Kako vi sudite njoj, tako vama sudio Bog!...

Slušajući odvažnu obranu Vukovu, bacao je grof Herman izpod skupljenih obrva striele na mlada hrvatska plemića, koji se podrznuo kvariti mu račune.

Sudac i prisjednici složiše glave, da se posavjetuju. A onda proglasi varoški sudac pravoriek:... Njezina milost grofica Veronika Celjska proglasuje se nevinom, pošto se je sud uvjerio, da je prava i čista, bez grieha i zlobe. S toga neka je slobodna, da krene kud ju je volja.

S lica gospodina sudca i njegovih prisjednika čitalo se je zadovoljstvo, što im glas savjesti nije zatomila ni bojazan pred osvetom grofovom. Samo mali grbuljak gledao je bezćutno u svoj izpisani arak. A grof Herman ljutito promrmlja, ostavljajući sudnicu: zapamtit ću vam to, varoška gospodo!

Oružnici razrieše Veronikine sputane ruke, a ona, kad se osjeti slobodnom, pade Vuku oko vrata; i suze joj navru na oči. Oslanjajući se o njegovu ruku, ostavi sudnicu.

Kad izadju, pozdravi ih jedan dio pučanstva ra-

dostnim poklicima, dok su drugi žalili, da se ne će nasladjivati njenim mukama na lomači. Najviše se je čuo glas Gertrudin. Ipak je ona vieštica... i sudce je občinila... Nema više pravice na svietu!... I gundjajući ... odštaka stara kući.

*

Izašavši Herman biesan iz sudnice, poklopi konja i zabode mu mamuze pod rebra, da se je jadna životinja od boli propela i poleti kao pomamna. Došavši u Gornje Celje, pozove odmah Greiffensteina k sebi. Ne prodje ni pol sata, a na gradska vrata izleti Greiffenstein i s njim deset oboružanih momaka.

XX.

Još istoga dana ostavi Vuk s Veronikom Celje. On je žudio za svojim hrvatskim gorskim krajevima, u kojima se je nadao Veroniku osigurati od Celjske napasti.

Put ih je vodio uz tok Savine, kroz plodne, obradjene krajeve i ubava sela. Nu pomalo je nestajalo napučenih predjela, a kad se je zamračilo, nadjoše se u gustoj šumi. Drum je stajao pust i prazan, koliko se je u onoj polutami moglo razabirati. Lagano kasali njihovi konji, a oni su im pustili uzde.

Najednoć pronese se šumom oštar zviždук, a iz sjene granatih bukava provali četa konjanika, te im zakrči put.

Ugledavši Vuk napadače, izvadi brzinom munje mač iz korica. Isto učine i njegovi pratioci. Šta bi okom trenuo opaše Veroniku živi zid.

Pred četom je jahao vitez u težkom oklopu i zale-

tivši se na Vuka doviknuo mu je kroz spuštenu obrazinu: Predaj se!... moji ste sužnji!...

— Ne predaje se Hrvat njemačkom pustahiji, dok mu je živa na ramenu glava — odvrati Vuk i nasrne na Greiffensteina... doviknuvši svojim: „udrite momci!“

Sad se zametne oštro kreševo. Dok je Greiffstein odbijao od sebe vatrene napadaje Vukove, oborili su se Niemci na Petra i Marka. Ovi su se držali junački. U tili čas pruže se dva Niemca razmrskane glave na drum. Ali težko je bilo odoliti tolikoj premoći. Prvi se svali Petar u prašinu, a malo za njim i Marko. Niemci su podigli sada zaglušnu, pobjedonosnu viku... U isti čas prodre i Vukov mač izmedju oklopa i šljema, koji mu je štitio podbradak u Greiffensteinov vrat. Debeo mlaz krvi razlije se po Vukovoj oštrici. Greiffenstein, zaljuljavši se u sedlu, pade nauznice o zemlju. Ali u taj mah zaglavinja i Vuk, noge mu izgube uporište u stremenu i krvave glave sruši se na svoga protivnika. Jedan od Niemaca shvatio ga je straga. Bolan krik razliegne se šumom i bez sviesti pade Veronika u ruke Niemcima... Ne brinući se za svoje mrtve drugove, uzmu Celjski plaćenici mrtvo tielo Greiffensteinovo, te su s ovim i Veronikom odkasali put Celja — — —

U to se primakla noć. Nad obzorje uzdignu se mjesec i razsvietli krvavo razbojište i na njemu pet mrtvih tjelesa. Mirno i spokojno ležahu jedan kraj drugoga, kao da su bili za života prijatelji. Smrt ih je izmirila....

Mrtvu tišinu, koja je zavladala, prekine ujedared glasan razgovor. Na drumu pojave se četiri mrke, crne sjene; samo oko pojasa im se nešto bjelasa. Lagano,

odmjerena koraka približuju se sjene, ne sluteći, kakova se je krvava igra malo prije tu odigrala. Na jasnom svjetlu mjesečevu razpozna se napokon, da su to častna braća reda sv. Franje. Vraćajući se kući iz obližnjega samostana... Najednom stanu prestravljeni. Na putu im se nešto zacrni. Pristupe bliže. Spetiše trupla i kraj njih oružje, koje se je mirno i nedužno o mjesečevu svjetlu laštilo.

— Pomozi nam sv. Franjo... to su mrtvi ljudi — prestravljeno će jedan od njih.

— Bog im pomiluj dušu!... jamačno su umrli bez svete izpoviedi — pridometne drugi.

— Ta to su ljudi grofa Hermana — oglasi se treći. razpoznavši žuto-modre trakove, što se ovijali dvojici oko prsiju.

Vriedna braća uzmu sad pregledavati trupla sve jedno za drugim da se osvjedoče, ne ima li u kojem jošte života. Nu uzalud im trud. Sva su četvorica bila ledena, ukočena, mrtva.

Pobožni fratri izmole nad lješinama „Oče naš“, a onda se zapute kući. U taj mah kao da slab uzdah zadrhta zrakom. Braća se zgledala... Što je to?... pitahu se medjusobno. Obazirući se, opazi jedan postrance na rubu ceste još jedno tielo. Fratar pokroči do nj, kleknu i stavi ruku na srce mlada junaka, što je tuj ležao, ne odavajući ni traga životu. Onda, dignuvši glavu, progovori braći živ je!... Dvojica braće odbrza na te rieči u šumu, iz koje se domala vrate, vukući za sobom hvoja i granja. U brzo spletoše nasiljku, na koju oprezno smjeste ranjenika, i nastave put prema Celju.

Kad oko ponoći zazvone na vratima svog samo-

stana, ne malo se začudi brat vratar, ugledavši častnu braću s ranjenikom.

U maloj ćelijici samostana smjeste ranjenika mladića i dozvaše oca Rajmunda, koji se je bavio liekarstvom.

Pregledavši ljutu ranu, uozbilji se otac Rajmund.

— Hm!... hm!... — zakima on glavom... težka ozljeda. Nu mlad je i krjepak, pa će uz božju pomoć ipak preboliti... I primi se posla...

Taj je ranjenik bio Vuk Jurinić.

*

Iste noći, tek što su prvi zapjevali pietli, odvedoše Veroniku u Ostrovicu, čvrsti kašteo gospode Celjske. Pazku nad njome povjeri Herman svome vazalu vitezu Jurju Holekaru.

XXII.

Potištena, satrvena duševno i tjelesno sprovadjala je Veronika tužne dane u Ostrovici. Uživala je doduše malo slobode, te je mogla — kad je zaželila — prošetati se vrtom... ali pod strogom pazkom. Nu ona je više volila smjestiti se u koji kutić sobe i tu se podavala sasvim svojoj tuzi.

Žena vratareva posluživaše ju. Bijaše to žena srednje dobe, razgovorljiva kao papiga; sklona gatkama i praznovjerju. Svako jutro pripoviedala bi o noćašnjim sanjama, nadovezivajući uz njih razna nagadjanja. Veronika bi ju obično tiho slušala i mirno snosila tuču rieči, što bi saspala na nju brbljavka. Pogdjekad kimnula bi glavom kao da joj povladjuje... a u istinu nije ju ni slušala. Ta njezine misli tekle su posve drugim smjerom. Vazdan lebdila joj pred očima krvava glava Vu-

kova, dok joj u ušima ozvanjao zveket okova... Ona je očajavala! U svojem očaju proklinjala sebe i gorku svoju sudbinu... Oh! jadikovala bi u sebi... zašto sam tako nesretan stvor. Zašto se nesreća tako prelieplila uz mene; poput kuge donosim svakome propast tko mi se približi... Već prvi korak kojim sam stupila u sviet, zadao je smrt onoj, koja me rodi — uzdisaše jadnica. — Tko je uzrokom smrti grofice Jelisave, nego ona. A nije li ona ako i nehotična ubijca svoga dobroga oca!... Fridrik... nije li i on njezina žrtva... On je sada živi mrtvac. A zašto? zato jer je nju uzljubio... I Vuk... ta plemenita duša, svršio je svoje mlado žiće u njezinoj obrani. Već i njegova ljubav prema njoj doniela mu nesreću... I njoj postade tako tjeskobno, kao da joj se savelo oko srca devet guja. I stade si čupati zlatnu kosu, a na liepe oči suze se točile... točile..

— — — — — — — — —

Dan po dan, pa se navrši i šest sedmica, od kako je Veronika zatočena u Ostrovici.

Nadodje i 18. listopad... dan sv. Luke evangjeliste. Gorke uspomene probudi u njoj taj dan. Tri su godine prošle, što joj se otac preselio na bolji sviet... U prevelikoj tuzi, što ju je snašla, jedinom svietlom točkom njezina jadnoga života, ostade joj njezina ljubav. Onda postade groficom Celjskom i kao takova uživala je rajsku sreću!... A danas?... ona je jadnija nego što je bila pred tri godine... O dobri Bože! Ti, koji sve znaš i vidiš, daj da se to ubogo srce jedanput upokoji... — vapila je nesretna žena.

*

Istoga dana prispije u Ostrovicu sluga grofa Hermana s pismom na Holekara.

Holekar pročita pismo jedanput i čelo mu se legne u nobore; pročita ga drugi put, a lice mu se smrkne sasvim. I uze šetati dvorištem sve snujući, kako da što brže i laglje izvrši grofov nalog.

U to vrieme prodju dvorištem dvie sluge noseći badanj srednje veličine. Holekar ih sustavi. — Kuda ćete s tim badnjem? — zapita on sluge.

— Nosimo ga u sobu gospodje grofice.

— A čemu? — nastavi on pitati.

— Gospoja se grofica želi okupati. — odvrati sluga.

Holekaru kao da je neka misao sunula glavom.

—— Dobro. Nosite samo. A na povratku dodjite u moju sobu — naloži on momcima, i ostavi zamišljen dvorište.

*

Bilo je oko četiri sata po podne. U sred sobe Veronikine stajaše badanj. Vratarica je držala u jednoj ruci škaf, dok je drugu turila u vodu.

— Bit će vam sada najugodnije toplo, gospojo grofice.

— Hvala vam — reče Veronika. — Idite dakle mila moja.

— Ne ću unapried želiti, da vam dobro prija, jer to nije dobro — reče praznovjerka. — Nekako mi se ne svidja danas ta kupelj... prošao mi je crni mačak izpred nogu, kad sam vodu nosila... a to nije dobar znak. Nu ja sam ga polila s lievom rukom po desnoj strani... pa tako predusretoh zlu... A sad idem!... I podje k vratima. Nu prije nego će zatvoriti za sobom vrata doviknu još: „ne zaboravite vaša milosti, da desnom nogom stupite u vodu“. — I nestane je.

Veronika podje k vratima i zasune ih. Razpusti za-

tim duge zlate pramove, koji su dosizali gotovo do poda. I stane skidati odielo, pristupivši bliže k badnju. S gladke površine odrazivalo se je njeno krasno lice, s kojega izbrisati liepote ne uzmogoše ni tolika tuga i bieda. Sjajna biela i čvrsta put zasinu u njemu. Ni kist ni dlieto umjetnika ne ocrtaše nikad ljepših i zamamnijih oblika.

Časak je motrila svoju sliku u svjetloj površini... a onda zaroni nogom u vodu. Lagani pljusak razliegne se sobom. U polutami, koja je zavladala u sobi, izticala se je još više sjajna biela put liepe žene. Njezine oble ruke, koje bi časkom pridigla nad vodu, dale su naslućivati, koli ružičasti bijahu to okovi za onoga sretnika, kojemu su bili namienjeni...

I dok se je ona podala užitku kupelji, otvori se iznebuha malen dosele nevidljiv otvor u zidu, a u sobu provale ona dva momka, što su danas nosila badanj kroz dvorište. Za njima udje Holekar.

— Isuse! vrisnu žena i prekrstivši ruke na njedrima zagnjuri se do vrata u vodu.

Što bi okom trenuo pograbe oba momka Veroniku... i dok ju je jedan držao za ruke, utisne joj drugi silovito glavu pod vodu...

Prodje nekoliko časova... tad ju izpuste... Nije se više micala... Bijaše mrtva! — — — — — — —

Ne počasiv ni časka javi Holekar grofu Hermanu u Celje, da je njegov nalog izvršen...

Za dva dana sahranili su u tišini u župnoj crkvi u Braslavču nesretnu Veroniku, koja je svršila svoj mladi život daleko od svojih ubavih i toliko ljubljenih zagorskih bregova.

XXIII.

Po nalogu Hermanovu javi Helfenberg grofu Fridriku, da je Veronika mrtva. Tuga i bol svale ga na smrtnu postelju. Herman uvidivši, da će izgubiti i posljednjega sina, pusti ga iz tamnice. Dozove i liečnika, da mu vida bolestno tielo... Bolestnu dušu izliečit će vrieme... mislio je stari grof.

I on preboli. Uz liečničku pomoć oporavi se tielo. Ali duša... srce... ono je još uviek očajavalo. Oca je izbjegavao. Nikud nije izlazio. Najradje bi samotovao u svojoj sobi. Jednom samo podje u Braslavče... Ondje je dugo . . . dugo stajao i piljio u hladni kamen, koji je pod sobom sakrivao ostanke onoga bića, koje je on tako strastveno ljubio. Ostavljajući grob, zabliešti mu suza u oku.

Poslie toga posjeta poprimi njegovo lice opet onaj stari tvrdi izraz — — — — — — —

Bijaše kasno u jeseni, na pragu zime godine 1427., kad nekoga dana zapita Fridrik Helfenberga, da li mu je otac u gradu. Dobivši jestan odgovor, zaputi se k njemu.

Grof Herman je sjedio pred svojim pisaćim stolom čitajući pomno pergamenu s koje je visjeo veliki pečat na žutoj svilenoj vrpci.

Bila je to povelja izpostavljena u Bobovcu 2. rujna 1427. godine, kojom njegov šurjak kralj Tvrdko Tvrdković II. obzirom na njegovo, toli puta mu jur izkazano prijateljstvo, priznaje njega i njegov rod jedinim svojim zakonitim nasljednikom za krunu bosansku, ako bi on umro bez mužkoga odvjetka.

U to stupi u sobu Fridrik.